

ОСЪДЕНА НАДЕЖДА

СТОЙКО СТОЙКОВ

БЛАГЕВГРАД 2015

ИЗДАВА ЕТ ХЕРОНЕЯ – 338

ISBN 978-954-91329-6-0

СЪДЪРЖАНИЕ:

УВОД

НАЧАЛОТО

СЪЗДАВАНЕ НА ОМО „ИЛИНДЕН“

РЕАКЦИЯ НА ДЪРЖАВАТА

БОРБА ЗА ЛЕГИТИМНОСТ

**СЪЗДАВАНЕ НА КОНТАКТИ С ПАРТИИ И
ОРГАНИЗАЦИИ**

**ИДЕОЛОГИЯТА НА ОМО „ИЛИНДЕН“ И
НЕЙНАТА ЕВОЛЮЦИЯ**

ПОЛЯРИЗАЦИЯ В РЕДОВЕТЕ НА ИЛИНДЕН

ФАТАЛНИЯ РОЖЕН 1991

СЛЕД РОЖЕНСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ

РАЗРАСТВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА

КОНФЕРЕНЦИЯТА В МУСОМИЩА

КОНТРАУДАРЪТ НА РАДИКАЛИТЕ

СВАЛЯНЕТО НА СТОЯН ГЕОРГИЕВ

**НАЧАЛОТО НА КРАЯ: ШЕСТТЕ МЕСЕЦА НА
ЙОРДАН КОСТАДИНОВ**

РАЗЦЕПВАНЕТО НА ОМО „ИЛИНДЕН“

**ОРГАНИЗАЦИЯ БЕЗ РЪКОВОДСТВО :
ПОСЛЕДНИТЕ МЕСЕЦИ НА ОМО „ИЛИНДЕН“**

УВОД

Идеята на тази книга е да представи едно силно критикувано и очерняно движение в България отвътре – през очите на самите му основатели, и последователи. Става дума за ОМО „Илинден“ организация създадена на 14 април 1990 г. и разпаднала се в края на 1992 и началото на 1993 г. Нейната поява и дейност събужда силни страсти в българското общество и тя провокира остри реакции. В тази книга се дава другия поглед – този който не може да се намери в медийните публикации. Погледа на самите македонци участници в това движение. Това вероятно също ще се приеме за скандално от някои хора. Но ако един въпрос не се огледа от всички страни как би могло да се изгради обективна картина за него, а от там и да се даде някаква реална оценка? И можем ли да говорим за демокрация и интеграция, ако устата на едната страна е запушена, а ушите на гражданството са пълни само с едната гледна точка и то често планомерно създавана от „едни служби“.

Така че тази книга се явява не само допълнение на онова което липсва в картината. А попълване на най-важната част, без която реално нямаме и картина. Целта освен това е да се изследва едно явление което реално не е било обект на цялостно научно разглеждане. Избрания подход е нито възвеличаване, нито очерняне, а разбиране.

НАЧАЛОТО

Още по времето на комунизма в България много граждани с македонско самосъзнание са дискриминирани и преследвани. Много от тях лежат години в затворите. Имено такива ще бъдат хората, които през 1990 г. ще създадат македонските организации в България. Достатъчно е да се посочат трите основни фигури в създаването на ОМО „Илинден“.

Сократ Маркилов – седемнадесет години затвор.

Стоян Георгиев – два пъти по четири години затвор.

Йордан Костадинов – пет години затвор и изселване.

Повечето от създателите на първите организации през 1989 и 1990 г. (ВМРО (независима) „Илинден“, Комитет за защита правата на македонците в България, Национална Македонска организация, Организация за обединение на Македония и др.) са бивши членове именно на такива организации. Така макар новите организации да не се явяват просто излизане от нелегалност на някоя съществуваща до тогава организация, връзката им някогашните с нелегални движения е съвсем осезателна.

Перестройката от 80-те години на ХХ в. вдъхва нови надежди сред македонците. На най-високо ниво се изказват опасения поради забелязаното засилване на македонските настроения в Пиринска Македония.¹ 10 ноември 1989 г.

¹ Тодор Живков през 1985 г. заявява „Това не означава, че в Благоевградски окръг всичко е решено защото има някои факти, особено сред учащата младеж. В един автобус някой рекъл, че е

завари македонското малцинство в България с повдигнат дух, но без свое организирано движение, без изградена програма, без свой политически елит, без кадри. Причина за това беше невъзможността да се практикува каквато и да е политическа дейност в комунистическия период. Дейността на организациите, които се създаваха през тоталитарния период главно се свеждаше до пропаганда в полза на македонско национално самоопределение, писане на надписи, хвърляне на листовки и правене на тайни събрания. В редки случаи те се занимавали и с подготовка за въоръжена съпротива. В над 90 % от случаите с младежки организации (мнозинството членове са непълнолетни) и в 99 % са бързо разкривани и разбивани. Силния терор на Държавна сигурност довежда до там, че постепенно организираната форма на съпротива започва да изчезва през 70-те години – съпротивата през 80-те години на ХХ в. доколкото е известно е на индивидуална основа. Държавата взема специални мерки за да се разправи със съществуващата македонска интелигенция и да не допусне създаване на нова такава.

Българин, останалите спират автобуса и го свалят.“ (Насилие, политика и памет, Комунистическият режим в Пиринска Македония – рефлексии на съвременника и изследователя, ред. Михаил Груев и др., София 2011, 97). На 11 април 1989 г. на заседание на Политбюро посветено на идеята „За по-нататъшно единение на българската социалистическа нация“, заместник премиера Пенчо Кубадински и военния министър Добри Джуров с загриженост коментират засилването на македонските настроения в Петричко и сред новобранците от Пиринска Македония (Стойко Стойков, Табу, време на страх и страдание, Благоевград 2014 г., 473 – 475, 477).

Независимо от това обаче 10 ноември 1989 г. заварва македонското малцинство в България, без свое организирано движение, без изградена програма, без свой политически елит, без кадри. Причина за това е била невъзможността да се практикува каквато и да е открита и систематична политическа дейност в комунистическия период. Това са главно младежки – ученически кръжоци, които бързо са разбивани от органите на Държавна сигурност Макар и извънредно многобройни – те са малки и кратколетни.² Голяма и продължителна като съществуване организация така и не успява да се създаде.

Липсата на опит сред активистите, резервираността на интелигенцията, която според своите професии е особено зависима от държавата в този период, отсъствието на по-богата класа, слагат отпечатък върху първите стъпки на македонското движение в посткомунистическия период. То е подчертано пролетарско, движение на по-бедните слоеве в обществото. Силния натиск от страна на държавата, с който то ще се сблъска в началото на 90-те години, когато се правят първите стъпки на създаване на по-богати слоеве в страната, довеждат до това, замогващите се граждани да избягват да имат вземане-даване с идеите на ОМО „Илинден“, дори и в случаите, когато самите се явяват носители на същите. Още повече, че тези процеси на забогатяване не се развиват спонтанно, а в тях активно участие взема, в качеството си на насочващ фактор, бившата комунистическа номенклатура, контролираща всички икономически лостове в обществото

² Виж, Стойко Стойков, Табу, Време на страх и страдание, Благоевград 2014 г.

и възпитана в принципите на Тодор Живковата доктрина на антимакедонизма. Много от активистите на македонското движение лесно се оказват на улицата в началото на „прехода“, между хиляди други български граждани жертви на икономическата криза.

Всичко това слага свой отпечатък върху първите години на македонското движение в демократизираща се България. Време, което ще бъде запомнено от членовете с големия ентузиазъм, с първите опияняващи успехи, както и с острите идейни и междуличностни конфликти и грубите тактически грешки, които ще улеснят държавните власти да изтласкат, това иначе бързо развиващо се в началото движение, в дълбока изолация и да охладят ентузиазма на македонците в България.

Силен подтик за организиране на мекедонците в България представляват събитията в страната в началото на 1990 г. През януари, след дълги протести от страна на турците, властта решава да спре възродителния процес, макар и с уговорка, това не предвижда и даване право на майчин език.³ Макар тази отстъпка да вдъхва надежда на македонците, всъщност не донася нищо добро, тъй като властта я компенсира като се нахвърля върху македонците в печата и доказва тяхното несъществуване, вероятно страхувайки се да не се повтори случая с турските протести. На 2 януари например министъра на външните работи Бойко Димитров официално заявява че “няма нито

³ Декларация на политбюро на ЦК на БКП, Работническо дело, 03.01. 1990 г. бр 3., с. 1; Декларация на политическите и обществените организации в НР България, Работническо дело, бр. 5, 09.01.1990 г.

исторически, нито правни, нито каквито и да било правни основания да се търси такова малцинство”. На 16 февруари 1990 г. Югославската скупщина се обръща официално към българския парламент с искане да се признаят македонците и да се върнат отнетите им права. Това искане разгневява комунистическия националистически режим, още повече, че искането е подкрепено на 21 февруари от масов митинг на скопския площад. По комунистически маниер, преди да се отхвърли искането на скупщината властта организира из градовете в Пиринска Македония протестни “спонтанни” шествия на гражданите. Митингите са слабо посетени и без ентузиазъм⁴, но изпълняват целта да подготвят атмосферата за отхвърляне на искането, уж поради силно недоволство на населението в Пиринска Македония. На 6 март народното събрание с официална декларация отхвърля исканията на Югославия, отрича съществуването на македонско малцинство повтаряйки дума по дума заявлението на министъра Димитров,⁵ което показва, че става дума за предварително изработена стратегия. Паралелно по македонската телевизия, която се лови в някои части на Пиринска Македония, се излъчва филма на Ласло Тот от ТВ Нови Сад посветен на македонското малцинство в България, който дава силен подтик на македонците да се организират и да си търсят правата.

На 14.11. 1989 г. в София възниква първата македонска организация ВМРО (независима) Илинден с председател

⁴ Спомням си, че в Сандански сред участниците имаше и гости – туристи на града от вътрешността на България.

⁵ Работническо дело, бр. 66, 07.03.1990 г. с. 1

Георги Солунски.⁶ Тя установява свои разклонения в Петрич (Сократ Маркилов) и Сандански (Иван Петров и Вихрен Запнев). Санданската секция се създава от края на февруари до средата на март.

Първия член на ВМРО (независима) “Илинден” в град Сандански е Иван Петров. Той в началото на февруари 1990 г. влиза във връзка със Сократ Маркилов, чийто координати намира на един залепен позив. След това той също залепва няколко подобни позива в Сандански. Малко по късно със Сократ се свързва Вихрен Запнев и последният го насочва към Иван Петров. По инициатива на Запнев, по времето когато в страната се организират контра митингите срещу признаването на македонското малцинство, е поставена маса пред новата църква (св. Георги) в града с подписа за набиране на членове. Записват се към 30 души. На 18 март зад градския басейн е организирано събрание, на което и официално е основана секция на ВМРО (независима) “Илинден” с председател Вихрен Запнев, секретар Красимир Илиев и касиер Иван Петров.

Паралелно се появяват и други македонски организации. Създаден е комитет за защита на правата на македонците (в Петрич в нач. на 1990 г. от Стоян Георгиев - Томовичин и Йордан Костадинов), Македонско културно-просветно дружество “Яне Сандански” в село Микрево (31 януари 1990 г.), Комитет на репресираните македонци (гр. Благоевград, член – Теодосий Попов, според други

⁶ Димитър Тюлеков, Опити за възраждане на македонизма в България (10.XI.1989 г. – м. XI. 1992 г.), МП, г. 16, 1993, кн. 2, София 1993, с. 7

сведения, организацията в Благоевград се е наричала ВМРО). Според някои информации в края на 1989 г. и в Гоце Делчев се създава Македонско Културно просветно дружество. Постепенно, чрез разлепените позиви и лични познанства тези дружества започват да влизат във връзка помежду си.⁷

Особено сплотяваща роля изиграва организираното на 11 март 1990 г от ВМРО (независима) Илинден протестно шествие в София от НДК до парламента за връчване на декларация да бъдат признати македонците в България. Демонстрацията изненадващо е разрешена, и за това се съобщава дори по държавната телевизия, но паралелно е организиран протест на антимакедонски националисти – бъдещото ВМРО СМД. На тази първа забелязана македонска проява присъстват около 130 човека от повечето посочени македонски организации и дружества. Шествието завършва пред парламента, в който е връчена подписка с 130 подписа и искане за признаване на македонското малцинство в България. Още в деня на демонстрацията, преди да са имали възможност да се запознаят с исканията на Илинден, множество организации, съществуващи от времето на комунизма или създадени след това от службите за сигурност, излизат с декларации с които я осъждат: Комитета за защита на националните интереси, Движението за защита на българите в чужбина, БКПД Тодор Александров, БНРП, СМКПД, Македонски дискуссионен клуб “Вардар”.

⁷ Стојан Ѓорѓиев, Македонија над сè, Битола, 1990 г., 62 – 63, Борис Павлов, По трагите на вистината (спомени за една голема љубов – Македонија), Прилеп 2015, 74 - 77

Шествието на ВМРО (независима) „Илинден“ в пресата е коментирано много обидно и пренебрежително, но въпреки това му е отделено голямо внимание.⁸ Тази публична демонстрация е силен удар против националистическата пропаганда, която обосновава отказа си да признае македонско малцинство с това, че то не съществува.

⁸ Например Работническо дело, бр. 71, от 12.03 1909 г., “Тридесет сепаратисти пред НДК” отделя на случая първа и втора страница

СЪЗДАВАНЕ НА ОМО „ИЛИНДЕН“

Засилените контакти и сътрудничество, както и политиката на отричане на македонската идентичност на държавата подтикват македонските активисти да се обединят. На 14 април в дома на Вихрен Запрев в Сандански се събират 38 представители на четири организации от долината на Струма.⁹ Повечето не се познават помежду си.¹⁰ Дневния ред включва две теми: обединение в единна македонска организация (избор на име, ръководство, приемане на Устав и Програма) и организиране на събор в спомен на Яне Сандански на Роженския манастир.¹¹ Решението за обединение де факто е предрешено още преди събирането, което е организирано и именно с такава цел¹² – всички са

⁹ Според Коцелов това са: Комитет за защита правата на македонските граждани“ в България, МКПД Яне Сандански от село Микрево, ВМРО – 89, ВМРО Илинден от град Петрич (Владимир Коцелов, Спомени на един македонец от Пирина, Благоевград 2006, 63). Подобни са и сведенията на Борис Павлов: Комитет за защита правата на Македонците, КПД Яне Сандански – Микрево, ВМРО 89 от Благоевград, ВМРО „Илинден“ от Петрич (Павлов, 77).

¹⁰ Коцелов, 65. Според него и Павлов присъстващите са „над 30“ (Коцелов, 63, Павлов, 77). Тюлеков, с. 7 говори за присъствали 62 членове основатели от четири македонски организации. Така е записано изглежда в протокола внесен за регистрация защото се позовава на Учредителен протокол по Фирмено дело № 5 /1990 г. Окръжен съд – Благоевград.

¹¹ Коцелов, 63

¹² Контакти и обсъждания на тези теми започват още по рано. Според Стоян Георгиев (Македонија над се, с. 62), още през февруари той и Йордан Костадинов отиват в София за да се запознаят с Георги Солунски. Според Павлов организацията

единодушно от нуждата за създаване на една организация.¹³ По-сериозен проблем се оказва приемането на име. Сократ Маркилов и Атанас Киряков предлагат ВМРО, но мнозинството отхвърля предложението поради лошите асоциации сред населението с организацията на Иван Михайлов. Решено е да нарекат организацията Обединена македонска организация “Илинден” (ОМО “Илинден”). Предложението е дадено то Владимир Коцелов от Благоевград и изразява най-добре същината на организацията създадена, чрез обединяване на македонските организации.¹⁴ Известно време някои членове като Вихрен Запчев ще упорстват, че всъщност името е Обединени македонски организации „Илинден“.) Приети са кратък устав и програма.¹⁵ За главен център на

тяхната група установява рано контакти с „ВМРО 89“ в Благоевград, а през март (вер. началото) е проведена среща в Сандански на която се е обсъждала нуждата от обединението и е взето решение в тази насока. На това заседание присъствали Борис Павлов, Владо Коцелов, Кирил Иванов, Йордан Костадинов и Стоян Георгиев (Павлов 76, 77). Общото шествие организирано от ВМРО (независима) в София и подкрепено от членове на спонтанно създадите се организации в Пиринска Македония още повече засилват тази тенденция като се създават повече контакти сред различните организации.

¹³ Павлов, 78

¹⁴ Коцелов, 63, 64, Павлов, 78

¹⁵ Програмата е от една страничка и трудно би могла да се нарече програма. Спомням си я макар в момента да не разполагам с екземпляр. Запазена е в превод на македонски език в книгата на Стоян Георгиев, с.67 (виж по-долу). Публикуваната от Донски и Киряков програма обаче не е този първи текст, както погрешно твърдят авторите (Атанас Киряков и Александар Донски, Македонија воскресна, Македонското национално движење во

организацията е избран Благоевград, но това макар и записано в Устава си остава формално – организацията няма да има официална канцелария и адрес, а сбирките ще се извършват в различни селища. Така се създава Обединената македонска организация, чрез сливането на структурите на четири македонски организации в Пиринска Македония. Структурите на ВМРО (независима) „Илинден“ извън Пиринска Македония (в София) обаче ще продължат да функционират като отделна организация ръководена от Георги Солунски и поставяща си за цел организиране на македонската емиграция.

На учредителното събрание са издигнати двама кандидати за председатели: Стоян Георгиев и Йордан Костадинов. С 34 гласа е избран Стоян Георгиев и той става първият, (а както се оказва и последният) председател на ОМО „Илинден“, а получилият 4 гласа Костадинов е оставен за заместник председател.¹⁶ Избрано е ръководство от 16 членове:

Сократ Данаилов Маркилов (Почетен председател), Стоян Георгиев Томовичин (Председател), Йордан Костадинов Иванов (Подпредседател), Петър Марчев (Секретар),

Пиринскиот дел на Македонија, Штип, 2012, 47 – 49). Публикувания от тях текст е възникнал най-рано през 1992 г.

¹⁶ За тези избори са запазени две версии на присъствалите. Според едното да се избере още на това събрание ръководство настоява най-много Костадинов и остава много разочарован от резултата на гласуването, след което за да няма разправии е избран за заместник председател. според другото отношенията на тези първи избори са братски и самия Костадинов предлага Георгиев за председател. Виж и Коцелов, 64, 65.

Атанас Киряков (Главен координатор), Кирил Иванов (касиер).¹⁷

Членове: Йордан Бербатов (Благоевград), Теодосий Попов (Симитли), Красимир Тупареев (Катунци), Георги Сухаров (Петрич), Костадин Златинов (Микрево), Димитар Карамачев (Петрич), Красимир Илиев (Дамяница).

Контролно-ревизионна комисия: Иван Гюров (Микрево) и Вихрен Запрев (Сандански).¹⁸

Създаването на тази организация остава незабелязано за българската общественост. Много скоро обаче тя събира погледите с мощния македонски събор, който организира само дни след създаването си. Първото голямо мероприятие на обединената организация е събора край Роженския манастир на 22.04.1990 г. Той е забранен от властите, които се постарават да подкопаят масовостта, като чрез кметството в Сандански организират свой събор в събота на 21 април с безплатен превоз. Но техния събор е посетен съвсем слабо. За разлика от това на следващия ден на поляната край гроба на Яне се събират между пет и десет хиляди македонци (според някои преценки дори 15 000 или

¹⁷ Според Павлов ръководството е в следния състав:: Стоян Георгиев – председател, Йордан Костадинов - заместник, Красимир Илиев – секретар, Атанас Киряков – координатор, а касиер – Иван Гюров от Микрево (Павлов 78, 79). Разликата е по отношение на секретаря. Тук Павлов греша – самия Красимир Илиев в своето описание на събитията твърди, че е избран само за член на координационния съвет, а секретар е Марчев.

¹⁸ Киряков - Донски, Македонија воскресна, 46, 47. Киряков изпуска Красимир Илиев, който също е избран за член на ръководството. За учредяването на ОМО „Илинден“ виж и Георгиев, с. 63 – 67.

повече),¹⁹ дошли със собствен превоз, пеша, или с таксита. Паркинга на село Рожен няма възможност да събере всички превозни средства. Колоната от паркирали автомобили и автобуси се точи от двете страни на дългия почти три километра път между селата Рожен и Кърланово. Водещ е Атанас Киряков.²⁰ Прочетени са голям брой доклади, сред тях от председателя Стоян Георгиев, заместника Йордан Костадинов, Йордан Бербатов и Теодосий Попов.²¹ Сред докладчиците е и Красимир Илиев.²² Пусната е подписка за набирание на членове на ОМО „Илинден” – пред масата за подписване на заявления се образува опашка.²³ Така организацията получава първите си членове от долината на река Места. Започва събиране и на дарения. Пее местната легенда (Пиринския Бадев) Емил Ристосков. Събора минава в пълен ред. За успеха на този събор, организиран от на практика съвсем неопитни хора в силно неблагоприятна обстановка допринася огромният ентузиазъм на членовете (някои отиват да поставят сцената още предишния ден и преспиват на място за да я охраняват от посегателства) и на самото македонско население, което

¹⁹ Коцелов 65 ги посочва от 12 до 15 000, а Павлов, 80 - повече от 16 000, но тези бройки изглеждат преувеличени.

²⁰ Същия има големи заслуги в организацията на този събор, успява да доведе детско художествено дружество, сцена и др.

²¹ Коцелов, 66. Според Павлов и Петър Марчев е сред тези които на 14 март са определени за докладчици, но не споменава дали е прочел доклад (Павлов, 79)

²² Според същия Илиев, той дори отваря събора, прочитайки политическа декларация на ОМО „Илинден“.

²³ Коцелов, 66

в този момент е обхванато от силни демократични надежди.²⁴

Следваща успешна акция провежда ОМО „Илинден“ на 4 май 1990 г.: поклонение на паметника на Гоце Делчев в Благоевград. Въпреки, че поклонението е забранено към петдесетина²⁵ активисти идват на площада, на който по това време е организиран голям митинг в спомен на Гоце. Обкръжават паметника, запалват свещи и коленичат отдавайки мълчалива почит на македонския герой, обръщайки към себе си вниманието на хората на площада. Това е много силен символичен момент, тъй като събраните са с гръб към паметника на Делчев, а дейците на “Илинден” обкръжавайки го, го измъкват и защитават от ръцете на официалния митинг и принуждават гражданите да се обърнат с лице към Гоце.

²⁴ Красимир Илиев вече от позиция на предател на организацията се опитва да обясни този успех с „една хитрост“, а именно че на плакатите било дописано на ръка, че ще пее Васка Илиева. Това обяснение, дори и да я вярно не променя съществено факта – защото Васка Илиева е популярна именно като певица на македонски и особено на македонски патриотични песни и нейните касети и плочи са редовно конфискувани от властите.

²⁵ Според Георгиев 73, са към 100.

РЕАКЦИЯ НА ДЪРЖАВАТА

Масовото присъствие изненадва дори организаторите, но особено неприятно и шокиращо е то за властта. Реакцията в пресата е остра. Не можейки да отречат големия брой присъстващи правителствените вестници развиват теорията, че хората дошли на Рожен по традиция, а шепата македонски се възползвали от това традиционно събиране за да вършат своята пропаганда, твърдения, които не отговарят на истината, тъй като “традиционният” събор е организиран от властите предишния ден с минимална посещаемост. Единодушно вестниците настояват организацията да бъде забранена, а организаторите на събора да бъдат дадени под съд. Само опозиционния „Демокрация“ мълчи.²⁶

Реакцията на управляващите става разбираема, когато се вземе предвид защитаваната от тях теза, че в България няма македонско малцинство, доказвана с “факта”, че никой не се самоопределя като такъв и не повдига този въпрос в България, а това се прави само отвън, от Югославия, която се опитва изкуствено да създаде несъществуващо малцинство. Така например на 17 януари 1990 г. външният министър Бойко Димитров заявява “Доколкото става дума за етническото самосъзнание на който и да е български гражданин ... в условията на демокрацията у нас не съществуват пречки за свободно

²⁶ Пиринско дело, 24.04.1990 г., 1-3, “Това страшно оръжие заблудата”; Дума, 23.04.1990 г. бр. 20, стр. 2 “Антибългарска провокация против името на Яне Сандански”

волеизявление”. На 22 февруари шефа на управляващата социалистическа партия Александър Лилов в отговор на искането на Югославската скупщина за признаване на македонското малцинство твърди: “Населението в Пиринския край се чувства българско и не повдига този въпрос”. Същия ден Съюза на българските писатели излиза с декларация в която се казва, че: “в България всеки има право да определи своето самосъзнание”; На 6 март в декларацията на Парламента отхвърляща югославското искане македонското малцинство е определено като “несъществуващо”. Непосредствено преди Рожен Виктор Вълканов заявява: “Исторически обременените въпроси най-добре ще се решат, чрез свободно волеизявление на хората”. Когато обаче на Рожен става ясно, че хиляди хора се самоопределят за македонци властта променя своята позиция отхвърляйки правото на самоопределение като начин на решаване на македонския въпрос. Така например на 21 май същата година българският представител в ООН Иван Сотиров отговаряйки на запитване за македонското малцинство в България ще развие ново тълкуване на правото на самоопределение, твърдейки че македонското несъществуващо и “изкуствено самосъзнание” което някои “отвътре и отвън” се опитват да създадат, нещо което според него “не може да се оправдае с правото на самоопределение”.²⁷ По подобен начин и българската делегация в Конференцията за европейска сигурност и сътрудничество в Копенхаген през юни 1990 г. ще отговори на въпросите на Стоян Георгиев, че България подкрепя

²⁷ Информацията в този абзац са взети главно от вестник Дума, броевете от съответните дни

всеки сам според своята съвест да определи какъв е – българин или македонец, но също така на основание на декларацията на Парламента смятат че не съществува македонска нация. Така изведнъж се оказва, че македонския въпрос трябва да се реши на основа на правото на самоопределение, което може да бъде признато само доколкото хората се самоопределят като българи. Двучието и съзнателно дискриминационната позиция са очевидни.

Затова бързото разрастване на македонската организация притеснява властта и тя взема нещата в свои ръце. На 14 май Националната служба за защита на конституцията излиза със съобщение за дейността на ОМО “Илинден” и предава случая на прокуратурата с мнение, че организацията трябва да се забрани като антиконституционна, антибългарска и сепаратистка, а от нейните членове да се потърси отговорност. На следният ден софийска градска прокуратура “откакто извърши проверка” (за само няколко часа?!) на дейността на “ОМО “Илинден” (ВМРО)” (тук са объркани имената на две различни македонски организации) предлага на Георги Солунски (председател на организацията ВМРО (независима) “Илинден”) “ОМО “Илинден” (ВМРО)” да прекрати дейността си в едномесечен срок или да се регистрира като политическа партия в противен случай ще бъде внесено предложение във Върховния съд да я разтури. Интересно как са планивали да направят това при условия че организациите са нерегистрирани. На 25 май прокуратурата се коригира в смисъл, че дейността трябвало да се прекрати веднага, а не след изтичането на

едномесечния срок. Същия ден Парламентарната комисия за външна политика излизайки напълно извън своите компетенции се присъединява към кампанията против македонската организация настоявайки последната да бъде забранена и да не се допуска съществуване на подобни “създаващи измислено македонско малцинство” организации.²⁸ Включването на тази комисия е забележително – въпроса за спиране дейността на ОМО „Илинден“ е изнесен на най-високо ниво, което ни показва значението което му дава държавата. Характерно е и антидемократичното искане да се забраняват организации, които защитават правата на македонците, наречени измислено малцинство, независимо, че на всички преброявания от 1946 г. хиляди хора са се самоопределяли като македонци.

Кампанията е оправдана с измислени масови протести на граждани и обществени организации пред МВР. Призивите обаче показват елементарни непознавания на фактите: двете македонски организации са объркани и смесени в една и искането е изпратено на погрешен адрес. На 30 май в кампанията се включва и регионалната дирекция на МВР в Благоевград в същия дух и със същите аргументи, обосновавайки необходимостта от забрана с измислено възмущение сред гражданството. Базирайки се на официалното предупреждение на благоевградският прокурор до ОМО “Илинден” за

²⁸ „Дума“, 15.05.1990 г., бр. 42, с. 1-2. "Дейността на Илинден е антиконституционна", 16.05 1990 г., бр. 43, с. 2. "Съобщение на софийска градска прокуратура", 24.05.1990 г. бр. 51, с. 2. "Парламентарната комисия осъжда Илинден."

прекратяване на дейността РД на МВР заявява че “безкомпромисно ще предприема всички предвидени от закона мерки за прекратяване на антибългарската и антиконституционна дейност на “Илинден””.²⁹

Така се очертават основните моменти в антимакедонската пропаганда в следващите години: организацията е антибългарска, антиконституционна и сепаратистка, забранена, подклаждана от чужбина, гражданите са възмутени от дейността на организацията, поради всичко това властта е принудена да се намеси, а на членовете ще се търси съдебна отговорност. В общи линии това е линия на сплашване на населението, обяснение на феномена ОМО “Илинден” пред българската общественост и оправдание на дискриминацията пред външния фактор.

Вземат се мерки и за нейното международно изолиране. До края на 1990 г. ще бъдат конфискувани паспортите на 13 ключови фигури (сред които и на председателя) отнемайки им възможността да пътуват извън страната. Преди Стоян Георгиев да отиде на срещата на КЕСС в Копенхаген един от лидерите на създаваното под контрола на службите за сигурност ВМРО – движение в България – Георги Маргаритов от Петрич изпраща писмо до организаторите на срещата, че Стоян Георгиев е човек с психически отклонения, а друг лидер – Стоян Бояджиев от

²⁹ Дума, 30 май 1990 г., бр. 57, с. 1 “Съобщение на регионална дирекция на МВР – югославски туристи се опитват да ни запалят чергата”

София, че Георгиев е лежал в затвора по криминални причини, а не като дисидент.³⁰

³⁰ Георгиев, 80, сравни с Тюлеков, с. 9

БОРБА ЗА ЛЕГИТИМНОСТ

През май 1990 г. организацията подготвя и внася документи за регистрация. На делото за регистрация на 10 юли властите организират „спонтанен протест“ на гражданите. За целта работниците от държавните предприятия са освободени от работа и доведени под строй да протестират пред съда. Делото е отложено. ОМО „Илинден“ се опитва да организира гладна стачка, но стачкуващите са арестувани и изнесени извън града и разпръснати по пътя към Симитли. На 12.07.1990 г ОМО „Илинден“ получава отказ на молбата си за регистрация от Благоевградския окръжен съд. Молбата е отхвърлена на основание чл. 52, §. 4 от тогава действащата комунистическа Конституция, който се отнася до организации застрашаващи суверенитета, териториалната цялост и единството на нацията, подстрекаващи към расова, етническа и религиозна нетърпимост, нарушаващи личните свободи, или имащи фашистки характер, използващи насилие и подобни. Организацията обжалва пред върховния съд на Р България. Междувременно се организира подписка из градовете на Пиринска Македония в подкрепа на искането за регистрация на „Илинден“. Гражданството отговаря положително на този апел на организацията. В Сандански са събрани към 2500 подписа. Събират се бързо подписи и в останалите градове. В началото властите само наблюдават случващото се. Но когато става ясно, че гражданите се подписват масово, полицията получава нареждане да преустанови събирането на подписи. Отначало се използват заплахи и

психологически натиск върху организаторите и провеждащите подписката, но когато това не дава ефект, се преминава към насилствено прекратяване на подписките и изземване на събраните подписи. Организацията продължава да събира подписи като взема мерки срещу полицейския произвол. Да има винаги по няколко души едновременно край масите за събиране на подписи и всеки попълнен с подписи лист да се прибира на сигурно място. Подписите обаче не помагат на организацията. Върховния съд не се трогва и на 9 ноември 1990 г. потвърждава решението на по нисшата съдебна инстанция. През декември 1990 г. ОМО „Илинден“ преработва устава си и прави последно обжалване пред Върховния съд, но и то е отхвърлено.³¹ На 11.03. 1991 г. решението е потвърдено и от последната възможна инстанция – Преглед по надзора във Върховния съд.

Успоредно с отказите да се регистрира ОМО „Илинден“ се случват и отказите за регистрация на ВМРО(независима) „Илинден“ на Георги Солунски.³²

Забраната от Благоевградския съд има ефект който е почувстван веднага. Въпреки, че тече обжалване сега

³¹ Доклад на Хелзинки уоч, с. 7

³² Солунски внася документи за регистрация 15 май 1990 г. след като това е поискано ултимативно от софийската прокуратура (да се регистрира като партия или да разпусне организацията). Посъветван от съда да преработи документите на организацията, той внася молба отново на 4 октомври 1990 г. Хелзинки Уоч, с. 7, 8

властите се чувстват с отвързани ръце да пречат на сбирките на Илинден.

Съгласно решенията на учредителното събрание и предвиденото в Устава на организацията всяка година на 2 август ОМО “Илинден” трябва да провежда свой конгрес. За място на първия конгрес е определено с. Ощава, и по-точно имотът на Кирил Иванов, намиращ се в самото начало на селото. Въпреки че молбата за провеждане на конгреса е отхвърлена от властите, около 90 делегати от ОМО “Илинден” и десетина от ВМРО (независима) “Илинден” пристигат на уреченото място. Още на отклонението от главния път колите са спирани от полицейски пост, който записва пътуващите и проверява и конфискува материалите за конгреса. Конгресът започва с приветствено слово на Георги Солунски (ВМРО (независима) “Илинден”) и с отчет на председателя на ОМО “Илинден” Стоян Георгиев за срещата на КЕСС в Копенхаген на която е присъствал. Изведнъж конгресът е обкръжен от голям брой полицаи с кучета. Събранието е разтурено, видеокасетата със записа от току що започналото заседание и други материали – конфискувани, а ръководителите са отведени на разпит в полицейското управление в град Сандански и им са наложни глоби в размер от заплата и половина.³³

Провалянето на конгреса на ОМО “Илинден” е добре пресметнат ход от страна на властите. Невъзможността да се избере законно ръководство съгласно изискванията на Устава ще доведат

³³ Коцелов, 70 – 74, Хелзинки Уоч, 9, Павлов, 82

организацията до положение да функционира с полулегитимни органи и в нарушение на собствените си правила и принципи. Координационният съвет – самият неизбран на конгрес, по-нататък ще бъде съставян от най-активните и влиятелни членове, без ясни правила и състав, с променлив брой участници. На практика трудно ще бъде да се определи има ли, няма ли кворум (т. е. дали дадено заседание е законно), нито дали за дадено решение са гласували мнозинството от членовете. Честа практика е на събранията да присъстват голям брой членове от мястото на провеждането, да взимат отношение и дори да гласуват. Изразът “докарайте, когото намерите, за да има повече хора” (на събранията на КС) става обичаен и характерен за начина, по който функционира този най-висш орган на организацията. Този метод на работа до голяма степен е заслуга на Йордан Костадинов (автор и на гореспоменатия израз), който се налага като водещ на заседанията благодарение на своя агресивен стил, засенчвайки в известна степен и самия председател Георгиев – човек деликатен и умерен. Не по-малка вина носят и останалите най-влиятелни членове от онова време. Наистина, чуват се критики срещу хаотичността и липсата на законност в дейността на КС, но не им се обръща необходимото внимание. През тези месеци дейността на организацията се развива успешно и влиянието ѝ, въпреки съпротивата на властите, продължава да расте, така че законността изглежда второстепенен проблем. Много скоро обаче липсата на ясни правила и легитимни органи ще направят възможни редица нелегитимни действия и дори разпадането на организацията.

Организацията проявява засилена активност през цялата 1990 г. Но съпротивата от страна на държавните органи св засилва и става все по-твърда.

През лятото на 1990 г. е постигнато споразумение с властите в СР Македония младежи от Пиринска Македония да бъдат приемани в скопския университет „Св. Кирил и Методий“ като стипендианти на Република Македония. Целта е да се подготвят кадри по право, история и македонски език за нуждите на македонското малцинство в България. Ръководителите на Илинден осъзнават недостига на високо образовани кадри в организацията. Илинден се заражда като спонтанно движение на работници и селяни. Дори сред ръководителите тези с висше образование са малко. Интелигенцията не бърза да се обвърже с опасно явление като заклеймената организация. За разлика от обикновените работници интелигенцията се намира в много по-силна зависимост от държавата, която се явява единствения възможен работодател.

Българските власти разбира се не са въодушевени от възможността да се оформи нова и независима македонска интелигенция и правят пречки на записалите се. На някои от тях са отнети паспортите при опита им да минат границата за да отидат да учат. Въпреки тези и други пречки голяма група³⁴ се записват като студенти през септември 1990 г.

³⁴ Според Красимир Илиев са били 9 мъже и 2 жени, а според други - до 25 души, но може би тук са включени и студентите от следващата 1991 г.

В същото време населението в окръга бедства. разпадащата се комунистическа планова икономика оставя окръга без продукти от първа необходимост. Опашките пред магазините растат, а рафтовете са все по-празни. За известен период дори действа купонна система. Окръжното тяло на СДС през лятото на 1990 г. ще публикува декларация в окръжната преса, в която обвинява комунистическата номенклатура в целенасочено и планомерно уморяване на най-антикомунистическия окръг в страната. На изборите Пиринска Македония гласува масов за опозицията, което активистите си обясняват и с дългогодишната антимакедонска политика.

Поради тежкото положение в окръга ОМО „Илинден“ подема инициатива за получаване помощ за населението в Пиринска Македония от Р Македония и особено за гладуващите и изнемогващи домове за сираци и старци. Говори се за гладуващи 8 760 души. Призивът предизвиква въодушевление в Р Македония и ярост в българската преса. Събрана е огромна помощ в тогава проспериращата македонска република, но тя така и не е доставена. В българската преса е подета кампания за дискредитиране на самото начинание и неговите организатори. Тълкувано е като обида на българската национална гордост и унизяване на националното достойнство. Представяна е като опит да се използва трудния момент за да популяризиране на антибългарски тези. Помощта не е допусната въпреки належащата нужда от нея. Само малка част, контролирана от държавата завършва неизвестно къде. Инициативата е провалена тъй

като носи основателната опасност за увеличаване на популярността на Илинден.

С това не се изчерпват действията на Илинден през 1990 г. През есента усилията ѝ са насочени към регистрацията и организирането на подписки в градовете на Пиринска Македония. Тез събития са отразени в доклада на „Хелзинки уоч“, чийто екип посещава България специално за проблемите на македонското малцинство. Публикувания доклад дава пълна подкрепа на македонското движение и препоръчва държавата да регистрира македонските организации, да върне иззетите материали и паспорти и да спре да пречи на дейността им.

Из доклада на Хелзинки уоч:

„На 14.10.1990 г. малка група от членове на ОМО „Илинден“ решава да събира подписка на главния площад в град Петрич. Тяхната петиция подкрепя регистрацията на ОМО „Илинден“ Като председател на местната секция на ОМО „Илинден“ Георги Сухаров пръв поставя подписа си. Четирима милиционери се доближават и му казват, че ще трябва да отиде в Петричкото управление на милицията, за да обясни действията си. Там Валери Вангелов Бохоров, следовател на ДС, го разпитва приблизително два часа. На следния ден г-н Сухаров е принуден да отиде отново в милицията. Г-н Бохоров го информира, че той няма право да събира подписки в подкрепа на ОМО „Илинден“. Следователя връчва на г-н Сухаров предупреждение „да не извършва дейности, които целят да ангажират български граждани в подкрепа на регистрацията на ОМО „Илинден“, посредством събиране на подписки“. Предупреждението отбелязва, че ОМО „Илинден“ не е регистрирана и докато

е така, те не могат да се залавят с подобни дейности.“ и заявява, че г-н Сухаров ще бъде държан официално отговорен ако наруши заявлението“.

„Председателят на ОМО „Илинден“ казва пред Хелзинки уоч, че събирането на подписки от негови членове е осуетявано в градове и села по цяла Пиринска Македония. През октомври не са могли да събират подписки в Сандански, а през ноември са били осуетени събиранията на подписки в Благоевград, Банско, Разлог и Гоце Делчев“

СЪЗДАВАНЕ НА КОНТАКТИ С ПАРТИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

ОМО „Илинден“ през 1990 г. установява множество връзки и осъществява контакти с различни организации, партии и институции. На външен план са установени контакти с различни организации от македонската диаспора³⁵ и председателя на организацията взема участие на всемакедонската делегация на КЕСС в Копенхаген през юни 1990 г. Представители на организацията участват в редица публични чествания в СР Македония, при което влизат в контакт с обществени организации (особено на бежанците от Егейска Македония), с представители на държавните институции и на зараждащата се опозиция – МААК и ВМРО – ДПМНЕ. Стоян Георгиев прекарва няколко месеца в СР Македония, при което написва своята книга „Македония над всичко“, разказваща за борбите и страданията му по времето на комунизма и за първите стъпки в създаването на ОМО „Илинден“.

За да попречи на тези връзки и да предотврати излизането на проблема на международна сцена властите в България започват да отнемат паспортите на по активните ръководители.

Според Хелзинки Уоч са били отнети паспортите на 13 членове на организацията. На 16.09.1990 г. са отнети паспортите на: Ангел Андреев, Васил Илиев, Илия Карамачев, Атанас Киряков, Дамян Ризаков, Костадин

³⁵ Тюлеков, 10

Златинов, Любен Златинов, Стоян Златинов. На 5.10. 1990 г. е конфискуван паспортът на Васил Чаев. На 22.10. – Йордан Гошев, Сократ Маркилов. На 24.10. - на Стоян Георгиев (при завръщане от Скопие); есентта ан 1990 г. е конфискуван на Ангелак Томов. На Ризаков, Томов, Златинови паспортите са върнати към края на 1990 г. „Според Мишо Иванов от МВР, Благоевградския съд определя, че напускането на страната на членовете на ОМО „Илинден“ е заплашвало държавните интереси и нарежда конфискация на паспортите“.³⁶

Изглежда властите виждат по-голяма опасност не в евентуални връзки на Илинденци с македонската държава, каквито биха могли да се правят и чрез посолството в София, а именно контактите създавани с различни патриотични организации и лица в СР Македония, а чрез тях и с македонската диаспора, каквито именно проявяват много по-голям интерес към македонското движение в България отколкото властите в Скопие (а да не говорим – в Белград), които все повече са приковани от процесите на разпад на Югославия и нямат време и желание да се занимават с македонците в България, които само могат да им създадат проблеми с Р България.

И наистина в този период Илинденци установяват връзки преди всичко с организации, които са необвързани с властите и дори са опозиция – сред тях са различните егейски организации (особено тези на Александър Поповски в Битола и на Гьоко Доневски в Скопие) и с опозиционните МААК и ВМРО ДПМНЕ. На първия

³⁶ Из доклада на Хелзинки уоч, 12.11. 1991 г. с. 11

конгрес на ДПМНЕ в в Прилеп присъства представител от Илинден – Йордан Бербатов. По предложение на същия декларацията против великосръбските претенции е разширена да обхване всички съседски „върховизми“ – в това число и българския такъв. Предложението е прието с въодушевление от делегатите, но предизвика гнева на Доста Димовска, която заявява, че не желае никога повече да види този човек.³⁷ Все пак контактите продължават. И ОМО „Илинден“ и ВМРО ДПМНЕ се явяват обединения на хора с македонски патриотичен и националистически уклон. Реториката за обединение на Македония я намираме и при двете формации.³⁸ Разрива между двете формации настъпва като последици от действието на българските служби, които успяват да поставят свои агенти на някои ключови позиции в ДПМНЕ.³⁹ В резултат разрива става неизбежен. През ранната есен на 1991 г. в официоза „Глас“ на ДПМНЕ се появява провокативна статия, която съдържа опорните точки на българската пропаганда от това време – Омовци са обвинени че са сърбомани, че са обвързани с

³⁷ Това мие разказвал няколко пъти покойния сега Йордан Бербатов.

³⁸ Сравни призива от първия конгрес на ДПМНЕ в Прилеп, следващия конгрес да бъде проведен в Солун.

³⁹ Според изявления на български разузнавач като Велизар Енчев, дори и предизборната кампания е финансирана от България а са вербувани редица агенти и в първото правителство на ДПМНЕ. „Скандал по Нова ТВ – експерти отказват общо участие с офицера на ДС Велизар Енчев“, Factor.bg., 20 април 2015, <http://www.faktor.bg/novini/balgariya/43440-velizar-enchev.html%7D>, „Българските служби създали македонската опозиция, редили и кабинети там“, news.bg, 9 май 2015, <https://news.bg/politics/balgarskite-sluzhbi-sazdali-makedonskata-opozitsiya-redili-i-kabineti-tam.html>, посетено на 18 януари 2016 г.

комунистическите власти в Скопие и други подобни. Статията е веднага препечатана във вестник „Македония“ на ВМРО СМД в София и от там биват информирани членовете на Илинден.⁴⁰ След вече тиражираните обвинения в Македония срещу ВМРО ДПМНЕ че е пробългарска партия, тази статия е нов и то силен удар, който трудно ще бъде забравен. Дори и срещата на делегация на ОМО „Илинден“ през януари 1992 г. с председателя на ВМРО ДПМНЕ Любчо Георгиевски в Ново Село Струмичко, въпреки положителните впечатления не успява да поправи напълно възникналото недоверие.

Дори повече и по-интензивни са контактите осъществени в България.

В началото опозицията в лицето на СДС не се обявява против македонците и тяхното движение. Атаките против Илинден идват от организациите на комунистическата номенклатура и от новосъздадените от службите за сигурност такива. Забелязва се дори и известно сътрудничество. Носи се слух по това врем, че градските власти искали да спират тока на Рожен и така да провалят македонския събор на Рожен, но поради противопоставянето на един от лидерите на СДС в Сандански планът пропаднал. През късната пролет и ранното лято на 1990 г. тече предизборната кампания за първите след тоталитарни и демократични избори. След големия успех на Рожен ОМО “Илинден” е търсен

⁴⁰ Тюлеков, 17, „Македония“, бр. 40, 1991 г. с. 2

съюзник. Така например кандидатът за депутат на СДС от гр. Сандански – Джаферов, на среща с представители на организацията в град Сандански в замяна на помощта за неговото избиране обещава, че “доколкото в парламента стане дума за македонския въпрос, аз ще заявя, че в моя избирателен район има хора, чувстващи се македонци”. През следващата година лидер на СДС от Банско дори ще гарантира че никой няма да оповече на събора на ОМО „Илинден“. Това отношение не е учудващо. В СДС влизат репресирани хора, които в затворите се срещат с множество репресирани македонци. Сред учредителите на СДС по места има множество македонци, а някои от тях (като Иван Сингартийски в Гоце Делчев и Ботьо Вангелов и Серафим Гоцев в Сандански) имат и влиятелни позиции на местно ниво. забележително е, че за първи път СДС официално подкрепя антимакедонските позиции в първото тримесечие на 1991 г. когато начело застава Петър Берон, осветлен по-късно като агент на Държавна сигурност. С това не искам да кажа, че в редовете на СДС не е имало националисти като Дертлиев, или отделни изказвания, като онова на лидер Жельо Желев направено след предизборен митинг в Благоевград през 1990 г., че не е видял македонци (докато всъщност голям брой македонци скандират под носа му пред трибуната, македонски лозунги). А че самия СДС няма официална позиция по въпроса и че до пролетта на 1991 г. не се включва в акциите на посткомунистическата власт и казионните организации против македонците. През този период са осъществени контакти със СДС на различни нива. Направено е и посещение на кабинета на новоизбрания президент Жельо Желев, където е получено обещание, че отговор на организацията на заливащата я

пропаганда ще бъде публикувана в органа на СДС „Демокрация“. Изпратеното писмо то Стоян Георгиев обаче никога не е публикувано.

Дори по-важни са контактите с ДПС – движението на турците, осъществени на най-високо ниво между председателите, при което ДПС прави предложение за обща листа в Пиринска Македония, в която всеки втори кандидат да бъде от ОМО “Илинден”.

Стоян Георгиев за контактите с Движението за права и свободи през 1990 г.

„Направихме няколко срещи с ДПС. Първите две лично с Ахмед Доган, а третата с Осман Октай. Те първи ни потърсиха. Когато узнахме за това веднага се свързахме по телефона и договорихме среща. На първата бяхме аз и Йордан Бербагов. Срещнахме се в канцеларията на ДПС в София. По това време те самите бяха оспорвани пред Конституционния съд. Заявиха ни направо: „Възхищаваме се от вас!“ Доган ни каза: „Ако искате да работим заедно, нека дойде вашето ръководство и да се договорим. Можем да ви приемем и като колективен член в нашето движение. Предложи ни освен това обща листа за изборите в пиринска Македония, като първият кандидат бъде от ДПС, вторият от нас и т.н. На следващото събрание на Координационният съвет Йордан Костадинов заяви: „Требва с Доган да се разберем за помаците“. Всичко това се случваше наскоро след първия събор край Роженския манастир през 1990 г.

Срещнахме се (аз и Костадин Златинов от Микрево) и с Айруш Хаджи от с. Корница, Гоцеделчевско. С Айруш

сме лежали заедно в затвора. Предложихме му съвместна работа. Той ни попита: „Ако тук стане Македония, как ке не викате, македонци мохамедани ли?“ Отговорих му: „Както се чувствате – така. Според принципа на Яне: „Народите са братя и като братя трябва да живеят.“ „На тази основа съм съгласен да работим,“ каза Айруш. Но отново в КС се противопостави Костадинов и от сътрудничеството с помаците не излезе нищо.

Срещнахме се втори път с Ахмед Доган. Този път заедно с мен беше Иван Биков, който е лежал в затвора заедно с Доган. Попита ни: „Хайде, какво става?“ Имаме вътрешни противоречия“ – отговорихме. „Изгладете ги и елате.“

Срещите продължиха, но Йордан Костадинов убеди мнозинството в Координационният съвет и от преговорите не излезе нищо.⁴¹

ДПС е очевидно заинтересовано (особено след 10 000 събор на Рожен) и дори не крие тези контакти.⁴²

Имайки предвид тогавашното положение и голямата поддръжка на която се радва организацията, това означава почти сигурно избиране на един македонски депутат. Няма да сгрешим, ако кажем, че съюзът с ДПС щеше да промени историята на македонците в България и

⁴¹ Македонски глас, брой 3, г. 1, 2005, с. 7

⁴² Тюлеков, 10, Интервю на З. Славкова с Ахмед Доган – във в-к 168 часа бр. 4 от 29.01.1991 г. с. 20

на самата страна и щяха да бъдат избегнати следващите 7 - 8 бесплодни години на постепенен упадък, изолация и отдръпване на населението от организацията. Но до това не се стига. Предложението е отхвърлено под натиск на подпредседателя, който заявява: “Кажете на Доган, че ако иска нашата подкрепа, първо трябва да се разберем за помаците”. Лишените от всякакъв смисъл и смешно надути думи на Костадинов ще имат тежки последици. Предложението е отхвърлено. Вместо това е решено изборите да се бойкотират. Изпуснат е историческият шанс за влизане в парламента и легализиране на македонското движение. Но не бива да преувеличаваме грешката на Костадинов. Вината е колективна. Неговото мнение не би могло да се наложи, ако не е било одобрено от мнозинството. Той просто става изразител на преобладаващото неадекватно настроение и поведение в Координационния съвет по това време.

На 17 декември 1990 г. Стоян Георгиев се среща с американския посланик в София, а на 19 и 20 същия месец – с председателя на НДПЧ.⁴³ Особено успешно е сътрудничеството с делегацията на Хелзинки уоч, която посещава България и прави изключително благоприятен за организацията доклад.

⁴³ Списък на Георгиев за извършени пътувания, Архив на Стоян Георгиев.

ИДЕОЛОГИЈАТА НА ОМО „ИЛИНДЕН“ И НЕЙНАТА ЕВОЛЮЦИЈА

Всяка организација се нуждае од устав и програма. Още на учредителното собрание след долги разисквања е приета програмата. Тя се е состојала од само неколку точки и не влиза во масовна употреба. Имаме ја запазена во македонски превод во книгата на Стојан Георгиев издадена само неколку месеца по-късно.⁴⁴

ПЪРВА ПРОГРАМА

На Обединетата Македонска организација “Илинден”.

1. Популаризирање на Македонската историја и култура пред светската јавност и пред нас.

2. Заштита на Македонското историско минато, култура и традиции преку пропаганда, просветна и научна дејност.

3. Обезбедување слободна трибина за искажување алтернативни мислења во врска со општествено – политичкиот развој на Македонија.

4. ОМО “Илинден” ќе одржува тесни врски со организираниите Македонци што живеат во туѓина.

5. ОМО “Илинден” ќе соработува со сите организации, здруженија, сојузи, партии, државни институции, влади и др. готови на рамноправен дијалог.

⁴⁴ Стојан Георгиев, Македонија над сè, Прилеп, 1990 г., с. 63, 67

6. Официално прославување на настани и личности.

7. Реализирање на самостојна пропаганда и печатна дејност и слободен пристап до сите средства за масовно информирање.

8. ОМО “Илинден” ќе одржува врска со сите културни институции и ќе кани предавачи, за запознавање со историското минато на Македонскиот народ.

9. ОМО “Илинден” ќе има свој амблем и печат.

10. ОМО “Илинден” ќе работи за излегување на државата од економската, духовната, еколошката и социјалната криза.

11. ОМО “Илинден” ќе одржува врски со сите религиозни секти во државата и странство.

Дори повеќе от таз малка програма за идејните основи на организацијата ни говори нейниот устав. Тук обаче се сблъскваме с проблем. Още през 1990 г. организацијата има два устава – единия приет при создаването а другиот – преработен за нуждите на регистрацијата. Но дори и првиот устав съществува в поне четири варианта. Във всички варианти (които са сходни) текста е доста кратък. Разположен е на страница и половина. По съдържание доста напомня на првиот такъв на ВМРО (независима) "Илинден", от който очевидно произхожда. Смятам, че варианта с който разполагам се явява най-стариот текст. Вториот вариант се намира в дневника на Стоян Георгиев (22 члена) и е междинна форма между най-стариот устав и двата следващи. Други два – публикувани от Георгиев (20

члена)⁴⁵ и Донски – Киряков (21 члена)⁴⁶ са почти идентични и представляват подобрени версии, вероятно създадени при първото внасяне на молба за регистрация през май 1990 г.

Най-стария вариант, определя идейните основи на организацията по следния начин:

" Чл. 1. ОМО "Илинден" е организация на македонците от Пиринския край на Македония и има за цел духовно обединение на македонския народ.

Чл. 2. ОМО "Илинден" е за зачитане на човешките и националните права на македонците.

Чл. 3. ОМО "Илинден" е за Европа и Балкани без граници.

Чл. 4. ОМО "Илинден" не се бори за накърняване териториалната цялост на Република България.

Чл. 5. ОМО "Илинден" е против всякакъв вид сепаратизъм, национализъм, шовинизъм, асимилация и геноцид.

Чл. 6. ОМО "Илинден" е против всяка форма на насилие.

Чл. 7. ОМО "Илинден" зачита правото на свободно самоопределение на всеки човек."

Подобна е ситуацията и при Устава намиращ се в дневника на Стоян Георгиев. В него вместо в първите седем

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Донски – Киряков, 50 – 53

члена, целите са разпределени в следните членове - 1 - 3, 9 – 12. Разликата е минимална и само една. Вместо „духовно обединение на македонският народ“ намираме „духовно обединение на всички македонци“

Другите два варианта определят идейните основи по подобен начин, в други, но близки по подредба с втория устав, членове (1 – 2, 8 – 11). Освен това сега са се появили два други момента поставени в първите два члена.

Член 1 ОМО “Илинден” има за цел да ги обедини сите Македонци, граѓани на НР Бугарија на културна основа.

Член 2 Согласно член 19. од Хелсиншката декларација за правата на човекот и чл. 52 од ставот на НР Бугарија, ОМО “Илинден” ќе настојува да се признаат правата на Македонското малцинство во Бугарија.

Член 8 ОМО “Илинден” не се бори за нарушување територијалната целост на НР Бугарија.

Член 9 Организацијата нема да се служи со насилни, брутални, нехумани и незаконски дејства заради постигнување на своите цели.

Член 10 ОМО “Илинден” е против секаков вид сепаратизам, национализам, шовинизам, асимилација и геноцид.

Член 11 ОМО “Илинден” ќе го поддржува правото за самоопределување на секој човек, независно од неговата етничка и религиозна припадност.

Другите два варианта в определянето на идейните основи са идентични – разликата е само в един член повече

21 и допълнения като наличието на емблема, който присъства в текста на Киряков и отсъства у Стоян Георгиев.

Както се вижда в тези два варианта е отпаднала максимата за Европа и Балкани без граници и определянето като организация на македонците в Пиринска Македония, а на мястото на „духовното обединение“ на всички македонци по света, се явява „обединение ... на културна основа“ и то само на „всички македонци, граждани на Р България“. Напълно нов и много важен момент е признаването на македонското малцинство в България. Вижда се че в последните два варианта има определено смекчаване на изразите които биха могли да се възприемат като проява на сепаратизъм.

Тази нужда очевидно е отпаднала при втория устав:

В чл. 1 на устава организацията е определена като "легална, надпартийна, доброволна и независима демократична организация, която изразява и защитава правата, свободите и интересите на македонците и другите национални малцинства, живеещи в Пиринския дял на Македония, както и на македонците-бежанци и техните потомци, живеещи в България, без разлика на тяхната РЕЛИГИЯ, пол, социален произход, материално или обществено положение".

В чл. 5. се посочва че "Основната цел на ОМО "Илинден" е духовно обединение на македонците от трите дяла на Македония, както и на македонците в света".

В чл. 6 виждаме завърналия се принцип, според който "ОМО "Илинден" е за Европа и Балкани без граници."

Освен това са посочени още няколко цели:

чл. 36. "ОМО "Илинден" ще даде отпор и ще се бори с всички възможни мирни средства против всички чужди на македонския народ пропаганди";

чл. 37. "ОМО "Илинден" ще се бори против терора, асимилацията, национализма и шовинизма без оглед на произхода им";

чл. 38. "ОМО "Илинден" защита естественото човешко право на свободно национално самоопределение";

чл. 39. "ОМО "Илинден" признава съществуването и свободната изява на всички национални малцинства и религии".

За написването на първите два устава информация дава в своите спомени Костадин Петков: "В началото бе написан кратък устав. Написа се при мене, у дома (т. е. в Микрево, бел. С.Р.), преди събора на Рожен... След това, когато се наложи да подадем документи за регистрация, направихме нов устав. Против стария най-много реагираше Костадинов, че бил много кратък. Написахме нов и с него подадохме документите за регистрация (не съм много сигурен за момента на написване на новия устав, може да е и покъсно)." Според казаното първият устав е подготвен в с. Микрево между 14 и 19 април 1990 г. Документите за регистрация са подадени в края на май 1990 г., така че едва ли само месец след написването на първия е написан и нов почти изцяло различен. По-скоро първата чернова на учредителното събрание на 14 април в Сандански, и първата официализирана версия в Микрево, се явяват първите две версии, докато в май е направена преработка

за нуждите на регистрацията и възникват последните две версии на първия устав. Те са възникнали в ръкопис, по-късно тези ръкописи са печатани на пишещи машини в различни селища и разпространявани с пропагандна цел и така са се запазили различните варианти. Едно обаче изглежда сигурно втория устав не се появява през май 1990 г., защото конгреса на Ощава на 2 август е организиран именно според изискванията на първия устав, а пък завършилия книгата си през октомври 1990 г. в Битола Стоян Георгиев не знае за него и публикува като устав на организацията именно първия такъв. Със сигурност втория устав вече е бил в сила през март 1992 г. защото при приемането оставката на Стоян Георгиев в с. Баня се постъпва именно според неговите изисквания и се дава 6 месечен мандат на заместник председателя Костадинов да направи конгрес.

Отхвърлянето на молбата за регистрация от последната съдебна инстанция в първите месеци на 1991 г. и напускането на измамната надежда за регистрация в Хага в края на 1991 г. довеждат до това да се говори за нов устав и нова програма.⁴⁷

В един кратък списък с дейността на Стоян Георгиев по дати намираме, че на 9 и 10 януари 1991 г. той е бил в Петрич и Сандански, а е посочил „и работа по устава“. На 9 февруари е бил в Сандански и е в скоби е записал: „уставът“.

⁴⁷ Виж слово на председателя Стоян Георгиев пред конференцията в Мусомища – 23.11. 1991 г.

Вторият устав създава впечатление на по-голяма зрялост. Подробно е описан начинът на функциониране на организацията. При това в чл. 10 особено са подчертани демократичните принципи в нейното функциониране:

"1. Свобода на инициативата на секциите по местоживеене;

2. Изборност, мандатност и периодична отчетност на всички ръководни органи и алтернативност на кандидатите за тях;

3. Недопускане на два последователни мандата.". Последният принцип още веднъж изрично е повторен по отношение на председателя: "Председателят не може да заема този пост повече от два последователни мандата" (чл. 27, 3).

Организацията е структурирана отдолу нагоре, като по места ръководен орган е събранието на секциите, което избира свое ръководство с мандат от една година. Секциите се групират по околии, които се ръководят от околийски съвети, в чийто състав влизат председателите, зам.-председателите и секретарите на секциите, както и членът на Централната контролно-ревизионна комисия (ЦКРК) от околията. Околийският съвет избира свой председател, зам.-председател, секретар и касиер. Като "Висш ръководен орган на ОМО "Илинден", "който определя стратегията и решава задачите и проблемите, както и координира дейността от общо-организационен характер" е определен Координационният съвет. Той е с мандат от две години (чл. 19). Ролята на КС е да следи за провеждането на политиката, определена от конгреса на организацията (чл. 26). В неговия състав

влизат председателите, зам.-председателите и секретарите на околийските съвети, председателят на Централната контролно-ревизионна комисия и Изпълнителното бюро на КС, което се избира от самия него (чл. 21). "Висш орган на ОМО "Илинден" е конгресът, който се провежда веднъж на две години" (чл. 23). Освен това може да се свика и извънреден конгрес от КС или по искане на ? от членовете на организацията. "Конгресът на ОМО "Илинден" приема, изменя и допълва Устава и Програмата на ОМО "Илинден"", освен това приема отчета на ръководството и ЦКРК (която се явява висш контролен орган), "избира пряко и чрез тайно гласуване" председател на КС на ОМО "Илинден", председател на ЦКРК и членове на ЦКРК по един от всяка околия. Конгресът е най-висш орган, пред когото ръководството се отчита. Приемане на устав и програма, или вършене на промени във вече съществуващите такива, е в правомощията единствено на конгреса, при това е необходимо мнозинство от три четвърти (чл.25).

Особено интересен за бъдещето на организацията ще се окаже чл. 27, т. 4: Председателят "При конфликт с останалите изборни органи или невъзможност да изпълнява своите функции повече от шест месеца, се свиква извънреден конгрес на ОМО "Илинден". В този случай неговите функции се изпълняват от зам.-председателя". Точно това и ще се случи през март 1992 г.

ЦКРК е един от ключовите органи. Той "контролира цялата дейност на организацията и на КС, чрез ревизия на всички структурни звена" (чл. 29). Сред нейните задължения са: "Следи за стриктното спазване на Устава от

изборните органи и членовете. Служи като арбитражна институция. При наличието на тежки уставни нарушения от страна на КС има право да изисква свикване на извънреден конгрес", пред когото се и отчита (чл. 29, 1). При правилно използване тези големи правомощия дават възможност на ЦКРК да играе ключова роля в запазването на единството и законността в организацията.

Идейни различия

Още от самото начало организацията представлява обединение на хора с най-различни убеждения обединени от националното си самоопределение и желание да се борят за правата на македонците. Но дори и по този основен въпрос съществуват различни виждания, които с времето се задълбочават. Още рано се проявяват умерени и крайни искания. Като изразители на умерените и с демократична насоченост искания се оформят председателя Стоян Георгиев и избрания преди края на 1990г. за секретар Йордан Бератов (чичо на прочутия футболист).

Тези възгледи, които се явяват и изворните залегнали в първия устав и програма се откриват и в ранните официални документи. По време на престоя си в Копенхаген⁴⁸ на заседанието на Конгреса за Европейска сигурност и сътрудничество (бъдещата Организация за сигурност и сътрудничество в Европа) Стоян Георгиев връчва документ озаглавен „За човешките права на македонците“. В него между другото заявява: „Ние, македонците от Обединената македонска организация

⁴⁸ Георгиев посочва 10 – 15 юли 1990 г., но конференцията е била от 30 май до 29 юни 1990 г.

„Илинден“ заявяваме: върнете ни отнетите права, които бяха утвърдени с Бледските споразумения – договори от 1 август 1947 г., когато Пиринския дял на Македония получи културна автономия, а македонците – национални права. Тогава в училищата се учеше македонски език, учеше се македонска история и др.⁴⁹ Т.е. иска се културна автономия и изучаване на македонски език и история в училищата.

На въпрос на американската делегация по време на конференцията как гледат македонците в България решаването на македонския въпрос, Георгиев отговаря: „Европа и Балкани без граници, а македонския народ ще бъде обединяващо звено между всички други балкански народи. Без друго той е кръвно свързан с тях. Трябва да се борим за духовно обединение на македонския народ от трите дяла на Македония, да ни се признаят и почитат нашите национални и човешки права, така както ние уважаваме правата на другите народи и малцинства“.⁵⁰ Напълно в духа на устава.

От другата страна като екстремен се проявява най-много заместник председателя Йордан Костадинов. Още на митинга в София през март той носи плакат, с надпис съдържащ думите „бугарско робство“. На събора в Рожен на трибуната ще прочете своя с никого несъгласувана „политическа декларация“. В нея след обширна историческа обосновка на съществуването на македонския народ и анализ на щетите, нанесени върху психиката на

⁴⁹ Георгиев, с. 85, Целия документ на - с. 84 – 86

⁵⁰ Георгиев, 77.

населението в Пиринска Македония от пропагандата и насилието на комунистическия режим, се поставят следните искания, сред които смущават т. 9 и 10:

“1. Настояваме и протестираме за отнетите ни национални права да се приведат в изпълнение според международните договорености за правата на малцинствата.

2. Въвеждане и изучаване на македонски език и история в училищата.

3. Да има предавания на македонски език по радио Благоевград.

4. Издаване на македонски вестник.

5. Да се спре великобългарската шовинистична пропаганда спрямо Македония с което се цели объркване на националното съзнание и създаване психическо напрежение сред населението, тази пропаганда има престъпен характер – пропаганда за раздори и войни на Балканите.

6. Народното събрание на НРБ да признае и даде националните права на македонците, в противен случай македонците в Пиринска Македония ще си останат в тежко национално робство в края на ХХ век.

7. Ние считаме чуждите пропаганди в Македония като акт и действие с престъпен характер защото се води асимилаторска дейност и се създава страх и напрежение сред населението. Ще се искане съдебна отговорност чрез съда на НРБ на лица, партии и организации с подобна дейност спрямо македонците.

8. Ще отправяме искания и съдействие от международни организации и институции срещу извършителите на престъпна дейност на лица, партии и организации срещу правата на македонците.

9. При отказ на даване на националните права на македонците от НРБ ще излезем с искане пред ООН и Европейското съвещание.

а) Анулиране на военния съюз от 29 февруари 1912 година между България, Сърбия и Гърция.

б) Изтегляне и напускане на заграбените територии от завоевателите там, където са тръгнали със сила за разпокъсването на Македония и ревизиране на договора в Лондон от 30 май 1913 година.

10. Обединение на Македония под егидата на ООН и закрилата на великите сили с устройство на държава по западноевропейски образец.

Председателя Георгиев ще се види принуден да се извинява за нея от името на организацията в писмо до в. „Демокрация“ (което вестника не публикува): „Координационния съвет на Обединената македонска организация „Илинден“ съжалява, че един от ораторите излезе извън границата на допустимото, което предизвика протести в българското общество“.⁵¹

По време на делото за регистрация в Благоевград Костадинов извиква към митинга на ВМРО СМД –

⁵¹ Георгиев, 82

„Бугарите – в Азия!“⁵² На 14.10.1990 г. Йордан Костадинов в Сандански са забелязани думите му: „Който се чувства българин да отиде в Северна България“.⁵³ Провъзгласен за председател в отсъствието на Стоян Георгиев, Костадинов с крайните си позиции допринесе за провала на регистрацията (не че иначе е щяла да бъде допусната). На пример в писмо – пояснение до Върховния съд направо се заявява, че „В своето близко и далечно минало ние македонците сме дали достатъчно доказателства, че няма да се подчиним на никакво чуждо господство било то българско, сръбско или гръцко.“⁵⁴ Съда ще използва тези думи като допълнителен аргумент за недопускане на регистрацията. Като близък до крайните схващания се показва и Атанас Киряков – координатора на организацията, който пред Върховния съд ще заяви, че „Илинден“ е за независима обединена държава Македония като обединително звено за Балканска федерация.⁵⁵

По същото време докато поелите юздите на организацията изнасят пред съда крайните си изказвания, през втората половина на 1990 г., Стоян Георгиев пише споменатото писмо до „Демокрация“, в което освен че се разграничава от името на КС от думите на заместник председателя, а казва и следното:

⁵² Стоян Георгиев, Слово пред конференцията ан ОМО „Илинден“ в Мусомища на 23.11.1992 г.

⁵³ Тюлеков, 17

⁵⁴ Донски - Киряков, с. 117

⁵⁵ Тюлеков 17. Същия бе критикуван за това на КС в Сандански в началото на 1991 г. и дори се повдигна въпрос за изключване.

„Ние сме демократична организация и искаме с мирни средства да ни се признаят нашите права като македонци. Не претендираме за отцепване на Пиринска Македония от НР България ... За нас, ролята на македонския народ на Балканите може да бъде само обединителна. Ние не искаме тепърва да поставяме граници край Бараково, както не искаме да има граници и край Златарево. Вярваме, че в новия Европейски дом, който предстои да се изгражда, всички народи, народности и малцинства ще получат правата си. Към това се стремим и за това се борим толкова години.“⁵⁶

Идейния разнобой във върховете на организацията става все по-очевиден. Тази разнопосочност е ясно доловена от Хелзинки Уоч при посещението на делегацията им в България през декември 1990 г. Въпреки, че това е времето когато Върховния съд потвърждава отказа за регистрация в организацията доминират умерени виждания.

*Исканията на македонците според Доклада на
Хелзинки уоч, с 14, 15*

Според това което забелязва Хелзинки Уоч: „главна цел – даване на основите политически, граждански и културни права за македонците, живеещи в България“ и искат да спре антимакедонската кампания в държавните медии. Някои членове казват че биха искали децата им да могат да учат македонски в училищата.

⁵⁶ Георгиев, с. 82

Георги Сухаров: „Българските националисти ни разбират напълно погрешно. По настоящем ние искаме да имаме нашите човешки права. Искаме да бъдем признати като етническа или национална общност, която живее в България“

Сократ Маркилов: „всичко, което искам е да се наричам македонец така както някои хора се наричат българи“.

По въпроса за автономия: „македонците казват, че автономността не е една от техните непосредствени цели, но много я споменаха като по нататъшна задача. Онези, които споменават автономността като цел, я дефинират по различни начини. Някои я описват като културно и духовно обединяване на Македония. Един член заявява; „Ние не търсим съюз с Югославия. Обаче ние трябва да можем да общуваме духовно с нашите съседи в Югославия, защото имаме обща култура“. Други изразяват предпочитание към политическата автономия на Македонския край. Йордан Костадинов Иванов казва: „За момента искаме само културна автономия. Но след време европейските сили и Обединените нации ще зачетат автономията на Македония“. Някои македонци наблягат повече на стремежа си за политическа автономия на македонската територия.“ (Обаче цитират само Солунски който казва, че ще се борим с мирни демократични средства за да получим политическа автономия – Македония за македонците, вместо Македония на сърбите, българите или гърците). „Няколко македонци и българи споменават „обединена“ Европа или Европа без граници“ като по-нататъшно разрешаване на македонския въпрос. (Цитират за това

Стоян Георгиев, Петър Дертлиев и други). Уставите на двете организации изключват използване на насилие.

Към есента на 1990 г. все по-осезателно се чувства нуждата от написването на цялостна програма на организацията. Със задачата да подготвят проектопрограма са натоварени Йордан Бербаков и Йордан Костадинов. Те правят няколко срещи през есента на 1990 г. и към началото на 1991 г. завършват своята работа. Създават две програми. Едната - на Бербаков е по-умерена и съобразена с законите (международни и държавни) а тази на Костадинов се отличава със своята екстремизъм (сепаратизъм и дори расизъм достигаш до забрана на смесени бракове). Основен проблем между двамата се оказват няколко момента: въпросът за църквата в Пиринска Македония, за смесените бракове, за сепаратизма и др. Костадинов настоява за по-крайни искания и нарича програмата си летища, а тази на Бербаков - пълзяща. В края на краищата и двамата изработват свои варианти на програмата, в които включват и всичко онова, за което е постигнато съгласие. Според това което ми е разказал Бербаков накрая се създава обща програма, в която спорните въпроси за църквата и автономията са свалени и същата е била представена пред Координационния съвет.

За съжаление не разполагам с вариантите подготвени от Йордан Бербаков. За сметка на това разполагам с проекта на Йордан Костадинов.

Проектопрограмата на Костадинов

Вариантът предложен от Костадинов, прави меко казано, гротескно впечатление. Хвърлят се в очи няколко неща. Първо: множество зле формуирани и неясни изречения. Още в началото можем да открием изречение, в което направо се казва, че "ОМО "Илинден" е продължител и приемник и на борбите за националните ни идеали на българската буржоазия, фашизмът, който подложи на геноцид и тероризъм македонската нация". Следват серия от абсурдни твърдения като това, че "Българската църква е несъвместима с Международната харта за правата на човека..." (с. 3). Комични моменти като описанието на македонската интелигенция като безгръбначна и посягаща към чашката (с. 6). Но най-удивителното, което можем да прочетем там, е посветено на смесените бракове Уж съгласно международните закони, когато македонка се ожени за немакедоец не оставя потомство на своята нация, докато македонецът оставял потомство на македонската нация(!?). Тези бракове, продължава авторът, били психически обременени, като тежестта в тях падала върху македонците (с. 5/6). Разбира се те са определени и като средство за асимилация. Тези невероятни мисли Костадинов не развива за пръв път. Според спомените на Костадин Петков той го е направил още при създаването на първия устав на партията в Микрево: "Тогаваша Йордан Костадинов настояваше да вмъкнем и забрана за смесени бракове. Някой се противопостави като каза: "Как ще слагаме граници кой къде да се жени?" И отпадна." По-нататък Петков отбелязва абсурдността на това искане: "На Костадинов дъщеря му е женена за грък в Гърция, жена му е от Радомир, а той против смесените бракове тръгнал да се

бори!?" Всъщност може би точно това обстоятелство обяснява иначе необяснимата неприязън на Й. Костадинов против смесените бракове.

Но да опишем накратко тази проектопрограма. Тя е написана на 10 машинописни страници. Започва с исторически увод, в който се свързва борбата на ОМО "Илинден" с националноосвободителните борби от времето на османската власт. Разделена е на няколко въпроса с техни подточки. Те не са номерирани нито правилно, нито са графично ясно отделени. Така след изреждането на доста членове изведнъж попадаме на "5 - ТИ ВЪПРОС", посветен на искането за културна автономия на Пиринска Македония. Следва въпрос 6-и, който вече има оформено заглавие "ОМО "Илинден" е за автономна македонска черква в Пиринска Македония", в който се иска богослужение на македонски език и избор на македонец владика, както и се развиват множество лишени от основание идеи на религиозна тематика. Под тази посветена на църковния въпрос точка следва искание за вписване в личните документи на македонската националност. Въпросът завършва с едно абсурдно изречение, в което се говори "за издигане самочувствието и достойнството на македонския християнин и македонския македонец в Пиринска Македония". Следва въпрос 8-и, озаглавен "ОМО "Илинден" е за издигане на пантеси (вместо пантеон бел. С.Р.) и мемориален паметник в Пиринска Македония". Тук добрата идея за издигане на паметник на жертвите на антимакедонската политика е компрометирана с изявления от типа "българският геноцид и тероризъм" и поставяне като цел на паметника "да заклеими дивите нравы на поробителите...".

"9-ти въпрос: ОМО "Илинден" ще се бори за издигане на националното достойнство на македонката и македонца и тяхното потомство в Пиринска Македония". Тук най-общо се описва страхът сред населението, насаден в процеса на асимилацията, мерките, които организацията ще вземе за преодоляването му, сред които и това да съди организации и лидери, които манипулират с историята и всяват страх сред населението. "

10-ти въпрос: ОМО "Илинден" и позициите към нашите братя и сестри - македонските мохамедани." Обяснява се появата на помаците, без да се споменават по име. От текста се вижда, че авторът слага знак на равенство между сменяне на националното самосъзнание (българомания, сърбомания и гъркомания) и смяна на религията, като направили това са наречени кой знае защо "туркомани (мохамедани)".

Следва декларация, че "ОМО "Илинден" призовава всички, които са се откъснали от своята македонска национална принадлежност, да се приобщят отново към нея". Напук на тези заявления по-нататък се твърди, че ОМО "Илинден" смята мохамеданите за свои братя "независимо от различията в религията и имената" (т. е. оказва се, че организацията като такава има религиозно различие с мохамеданите сякаш ОМО "Илинден" има своя религия, или е организация само на македонците християни) и завършва с това, че ще брани еднакво интересите "както на мохамеданите, така и на християните." След въпрос 10-и, следва въпрос 12-и. Това е прословутото "ОМО "Илинден" по отношение на смесените бракове", за което говорихме по-горе. Следва още един 12-и въпрос, посветен на македонската

интелигенция в България. Описана е с остри думи, като недостойна за призиването си, робуваща на страха и отдала се на алкохолизъм, разврат и безпътица. Четейки подред пасажите, рисуващи интелигенцията, налитаме на следния: "ОМО "Илинден" и великобългарските политици и македонските булгаромани - родоотстъпници на македонската нация". След това шокиращо обвинение за предателство към самия себе си, авторът продължава с пасаж, осъждащи асимилацията, и заявява, че ще иска от "Юнеско" психиатри за изследване на психиката на българските националисти и булгароманите. Това не подлежи на коментар! Достигаме до въпрос 14-и, от който номер се досещаме, че всъщност цитираното по-горе абсурдно самообвинение в предателство е трябвало да бъде може би заглавие на въпрос 13-и, но това по нищо не личи. 14-и въпрос е посветен на отношението на организацията към българските политически партии. Заявява се, че членуването на македонци в партии, непризнаващи македонците, е недопустимо. След това се развива тезата, че пропагандата, отричаща македонската нация, е всъщност пропаганда за война, а последната е категорично забранена в Международния пакт за гражданските и политическите права (чл. 20).

15-и въпрос е посветен на бежанците от Егейска Македония. Цитират се някои международни актове и се настоява за правото бежанците да могат да се завърнат по своите места и да си получат имуществото. 16-и въпрос е озаглавен "ОМО "Илинден" и отношението към циганите в Пиринска Македония". Покрай хубавите думи срещаме и недомислици като обвинението, че за нещастията и престъпността сред това малцинство вина носят родителите. 17-и въпрос

е посветен на останалите малцинствени групи в Пиринска Македония. Изразено е високохуманно отношение по този въпрос. 18-и въпрос гласи "ОМО "Илинден" и позицията му към обединението на Македония и мира на Балканите". Развива се тезата, че от правото на самоопределение следва и правото на обединение на Македония. Разбира се, авторът не е знаел, че тази марксистка трактовка на правото на самоопределение е изоставена, и то отдавна, от самите марксиста. Днес правото на самоопределение се отнася изключително към правото на самосъзнание и към избора на вид управление. Важното обаче е, е се изказва открито сепаратистка теза. Това се потвърждава и от следното твърдение: "Обединението на Македония не е сепаратизъм за откъсване на територии" и че обединението е необходимо за мира на Балканите и е единствен път към обединена Европа. Последна глава (не е номерирана като въпрос, но пък и други такива глави няма) е посветена на икономическото развитие на Пиринска Македония. Покрай смислените неща в нея има искания стопанството в Пиринска Македония да се развива така, че да стане "съставен дел от общото МАКЕДОНСКО стопанство" като същевременно то се "интерпретира" със стопанството на България, Гърция и Югославия.⁵⁷

Разбира се, дотук посоченото не изчерпва този проект за програма. Има още множество както добри, така и лоши моменти в нея. Това описание и акцентирането на слабостите правим, тъй като те ще легнат по-нататък в основата на една деструктивна идеология, която ще донесе

⁵⁷ Цитираните места са взети от размножената и разпространявана с пропагандна цел версия.

много беде на ОМО „Илинден“. Сравнявайки идеите, стила и правописа на цитираната проектопрограма с други организационни документи, се установява, че на практика всички, отличаващи се с екстремизъм, недостиг на грамотност, глупост и абсурдност моменти, са авторско дело на Костадинов. За да бъде всичко още по-трагично, по-късно той, без да се съобразява с нищо, размножава и разпространява от никого неодобрения си проект за програма, озаглавявайки го като "Програма на Обединената Македонска Организация "Илинден". Вече видяхме нивото на грамотност на материала, а и правописните грешки нямат чет, и тъкмо в този вид е разпространявана от привържениците на Костадинов. С това той спомага много за компрометирането на ОМО "Илинден" пред македонската и българската културна общественост в страната. Това отговаря в известна степен и на въпроса за упадъка на авторитета на ОМО "Илинден" от 1991 г. нататък. Но особено фатално е яркото прокламиране на ОМО „Илинден“ като сепаратистка организация.

За да може програмата да се използва и като пропаганден материал, решено е да съдържа и исторически текст като встъпление. Накрая е решено двата варианта да се внесат в Координационния съвет и той да вземе решение по спорните въпроси.

Из програмата на Йордан Костадинов

"ОМО "Илинден" е продължител и приемник и на борбите за националните ни идеали на българската буржоазия, фашизмът, който подложи на геноцид и тероризъм македонската нация"

"ОМО "Илинден" възприема чуждите пропаганди в Македония като акт от престъпен характер..."

"Българската черква е несъвместима с Международната харта за правата на човека, докато в Пиринска Македония не се въведе богослужение на македонски език и докато не се спре преследването на нейните свещеници с македонско национално самосъзнание ... в миналото и днес българската черква е шовинистична и националистическа спрямо македонската нация. Затова трябва да се отнеме правото ѝ на влияние в Пиринска Македония"

"... вписването на националната принадлежност ще издигне самочувствието и достойнството на македонския християнин и македонския македонец в Пиринска Македония."

Трябва да се издигне мемориал, който "Даzakлейми дивите нрави на поробителите ... които окупираха и разпокъсаха Македония..." и да бъде "Символ на позор на предателите бугаромани, гъркомани, туркомани и сърбомани."

Вследствие на чуждите пропаганди в миналото "отделни среди са се откъснали от своята македонска националност и са станали: туркомани (мохамедани), бугаромани, гъркомани и сърбомани."

"12-ти въпрос: ОМО "Илинден" по отношение на смесените бракове

Един от методите за асимилация се осъществява чрез смесените бракове. Съгласно международните договори за запазване от асимилация на малцинства под чуждо - попечителство, както македонците са под чуждо господство, то законът има следната постановка, когато македонка се омъжи за немакедонец, то тя не оставя потомство на своята нация, когато македонец се ожени за немакедонка потомството се оставя за македонската нация.

От наблюдения се установи, че кръстосаните бракове, между македонската и българската националности са обременени от национален характер и тежестта се стоварва върху македонца. В тези смесени бракове настъпват тежки семейни драми и се стига до разводи."

"...Интелигенцията губи връзката с народа и тя излиза извън човешките норми на поведение за научност, критичност..."

"На македонската интелигенция се кодираше и набиваше чужда история и култура с което беше лишена от действителност, което ги постави в положение да не могат да мислят със собствените си глави."

"Част от интелигенцията посегна към чашката с алкохол, други с нравствената разпуснатост, трети на кръстопът."

"ОМО "Илинден" и великобългарските политици и македонските булгаромани - родоотстъпници на македонската нация".

"... българските националисти и техните българомани ... направиха касапница от македонската нация..."

"ОМО "Илинден" ще иска съдействие от специалисти на Юнеско социолози, психолози и психиатри за изследване психиката на българските националисти страдащи за Велика България и на техните македонски слуги..."

"За многодетните семейства сред циганите ще настъпи глад, мизерия и болести вследствие тежката икономическа криза и ще нараснат криминалните престъпления за което носят вина и отговорност родителите."

"Обединението на Македония не е сепаратизъм за откъсване на територии."

По данни на Бербатов обсъждането на програмата се е извършило в КС някъде в началото на март 1991 г. и на него е било одобрено умереното предложение за програма, но окончателен текст не е приет.

През същия месец март и последната съдебна инстанция в България (Преглед по надзора на Върховния съд) отхвърля жалбата на ОМО "Илинден" за регистрация. Продължава да се засилва и медийният натиск. В тези условия различните гледни точки по някои въпроси създават реална опасност от вътрешни сблъсъци. Пред дилемата да се търси ли начин да се постигне регистрация, или да се работи без нея, се оформят две противни мнения. Според едните - мнозинство – трябва да се намери на всяка цена начин да се излезе от положението на нерегистрирана

организация, за да може да се работи мирно и да се привлекат хората; другите приемат, че регистрацията е невъзможна при никакви условия в българския съд и че е по-добре да се работи без регистрацията и да не се правят компромиси с програмата на организацията. Насилието и обидите против “Илинден” от страна на властите на практика наливат вода във воденицата на привържениците на второто мнение. Все пак никой не очаква да се стигне до разрыв от такъв размер, и то толкова скоро.

Обективно погледнато, съществуващите противоречия сами по себе си не са фатални. Доколкото се следват демократичните принципи и се спазва уставът на организацията, те биха могли да бъдат разрешени, като малцинството се примири с мнението на мнозинството и се върви заедно напред. Обаче и двете посочени условия са нарушени. Уставът не се спазва. Заседанията на Координационния съвет често приличат на спонтанни сбирки случайно събрани хора и малцина от ръководителите наистина съблюдават устава. Гласува всички – и членове на КС и случайно попаднали. И самите членове на КС са под въпрос – те не се избирани от конгрес и според изискванията на устава. Честата промяна на първия устав и приемането на нов без спазване на никакви процедури, също допринася на този ключов документ да се гледа като на нещо формално и временно, създавано за нуждата за регистрацията, което може да се промени според случая. Но в първия момент най-фатално се оказва незачитането на волята на мнозинството и на демократичните принципи, като някои ръководители си

позволяват да правят изявления без одобрение на председателя и ръководството.

Първата гръмотевица, предвещаваща бъдещата буря, се случва в самото начало, още на първия Роженски събор. Текстовете, които е трябвало да се четат на 22 април 1990 г. са прегледани на предварително събрание, проведено у Вихрен Запрев в Сандански. Там са прочетени и одобрени докладите на Стоян Георгиев, Йордан Бербаков и др., но Йордан Костадинов заявява, че неговият още не е готов. На Рожен той излиза на трибуната, след прочита на докладите от останалите, и започва да чете своя текст.⁵⁸ В него освен общо-приемливите искания, се съдържа и не малко смущаващи моменти (особено т. 9 и 10, в които се говори за обединение на Македония под егида на ООН, ако не се дадат правата на македонците) и в много отношения напомня на текста на следващата роженска “декларация” през 1991 г. Дори тази, първата е озаглавена “Политическа декларация” и макар неодобрена от никого, е размножена и разпространявана от автора ѝ след събора. Този първи случай обаче в еуфорията на успешното начало не е наказан и създава лош прецедент. Той ще бъде повторен с фатални последици през следващата година на същото място поляните над с. Рожен.

⁵⁸Информация от Стоян Георгиев, взета на 1. 1. 2006. г. по телефона

ПОЛЯРИЗАЦИЯ В РЕДОВЕТЕ НА ИЛИНДЕН

Още от самото създаване на ОМО „Илинден“, тя неизбежно включва в своите редове хора от всички възможно идейни направления - както с либерално така и с тоталитарно мислене, демократи и радикали. Някои като Йордан Костадинов са с крайни убеждения и реторика от самото начало.⁵⁹ Други обаче се радикализират постепенно. Отказа на държавата да регистрира организацията, при това направен по толкова категорично антимакедонски начин⁶⁰ е едната причина. Втората е (не мога да я нарека по-мекко) дивашката кампания на охулване на организацията и македонците в България, дирижирана от държавата, а извършвана в медиите. Постепенното включване в антимакедонската позиция и на опозицията също така действа обезнадеждаващо. Насилието което започва да се прилага спрямо членовете и пълната забрана на публичните мероприятия на организацията през 1991 г също играе важна роля.

Всички членове по един или друг начин изгубват надежда. Едните губят надежда, че по-досегашния начин може да се постигне нещо, търсят какво могат да променят в себе си и нов път към целта. Другите изгубват изцяло надежда, че нещо въобще може да се постигне със свои сили и в рамките на България. Първите загубват борбеност,

⁵⁹ Още на шествието в София през март 1990 г. той се явява носещ плакат с надпис, който доста стряска и учудва останалите. Ако правилно си спомням на него пишеше за „бугарско робство“ или нещо подобно.

⁶⁰ Основен аргумент е самото твърдение, че има македонци.

а вторите се радикализират и започват да отвърщат на провокациите с провокации - с провокации и на хулите – с хули.

Световните събития също влияят върху организацията. Демократизацията в световен мащаб, идеите за обединение на Европа, създават надежда за демократично решаване на проблемите. От друга страна падането на берлинската стена и обединението на Германия подсилват надеждите за обединение на Македония. Към това се прибавя и разпадането на Югославия и създаването на независима македонска държава.

Разпада на Югославия изиграва двойна негативна роля за развитието на македонското движение в България. От една страна като потенциален защитник на мястото на силна Югославия застава слаба и бореца се за признание Р Македония. От друга пък независимостта на Македония действа като силен наркотик за много македонски патриоти, на които им се привижда обединение на Македония. Слушат се възгласи, че след като берлинската стена е паднала идва ред на Македония. Тръгват нелепи слухове че Шести американски флот се готви да окупира и обедини Македония. Това засилва екстремизма сред част от дейците, особено в пограничните с Р Македония общини. Някои от тях може би вярват, че е необходимо да се поставят крайни искания за да се даде възможност за външна интервенция. Костадинов на пример тълкува учудването на много правозащитници от скромността на исканията на организацията, не като израз на удивление, че подобна безобидна организация се преследва толкова

неоснователно, а че самите искания са смешно малки и трябва да се засилят. В годината когато ръководителите се нуждаят в най-голяма степен от трезв разсъдък не един от тях се намира в патриотично-еуфорична нирвана.

Неуспеха на регистрацията създава объркване в редовете на македонските организации. Поставя се въпросът как да се продължи по нататък. На много нива се обсъжда идеята всяка секция да се регистрира като културно-просветно дружество и след това същите да сътрудничат помежду си. Категорично против тази идея се изказва Йордан Костадинов. Той вижда в този план опасност от обезличаване и разпадане на македонското движение.⁶¹ В този момент на общо объркване и униение неговата решителност и убеденост изиграват положителна роля в Санданския регион, като повдига духа на членовете. По това време активността на Санданската секция на организацията бележи своя апогей – в събирането на подписи за регистрация на организацията, в събиране подписи за запазване името на град Сандански. Но от друга страна този подход представлява отказ от преосмисляне на положението и търсене на нови пътища. Означава и зацикляне в мъртва точна на нерегистрирана и охулвана

⁶¹ В перспектива обаче се показва, че твърдата му позиция е симптом на нещо друго - силно развито властолубие. Костадинов ще бъде през годините против съществуване на каквито и да било македонски организации освен неговата и под негово ръководство. Така през 1993 г. остро ще реагира на формирането на Съюз за просперитет на Пиринска Македония, като заплашва членовете на ОМО, които са я подкрепили с изключване, независимо, че тази организация не си поставя за цел да измести или конкурира ОМО „Илинден.

организация. Упоритото продължаване по неуспелия път в перспектива ще отведе организацията в погрешна посока и ще я задържи извън политическия живот в най-важния и съдбоносен момент на реформиране на посткомунистическа България. Набралата авторитет с масовия си събор на Рожен (до 10 000 души) и с многохилядните подписи в нейна поддръжка от гражданите организацията все още има шанс да се пласира в обществото и да влезе в българския парламент. Особено важна е възможността дадена от ДПС за общо участие в изборите и за легализиране като колективен член на движението. Тези възможности обаче не са използвани, а организацията все повече се затваря в себе си и лиза в цикъла на вътрешни конфликти. Вместо да се извлекат поуки от неуспеха за регистрация и да се намери път за развитие организацията изпада в безтегловност и се затваря в празни фантазии и фикции. Вместо дебат за това как да се регистрира и да вземе участие в местните и националните избори през 1991 и 1992 г. организацията ще спори по въпроса за изгонване на българските войски от Пиринска Македония, вместо да търси коалиционни партньори, ще спори дали трябва да се извърши разтуряне на българските политически партии в тази област, вместо да продължи да изгражда свои структури из всички селища – ще спори по въпроса за даване на автономия на Пиринска Македония, и вместо постави въпросите за социалното положение на населението ще дебатира за отцепване на епархия от българската църква, та и дори и въпроса за смесените бракове. Докато часовника на историята безмилостно цъка организацията се потапя все по-дълбоко в своите кошмари.

В процеса на все по силно объркване и загуба на надежда, когато ръководителите не знаят какъв път да хванат решителния и самоуверен Йордан Костадинов постепенно печели привърженици. Той сякаш знае какво трябва да се прави и няма никакви съмнения в себе си. Неговия изначален радикализъм става привлекателен за все повече хора. Неговите в началото пренебрегвани или търпени с неудобство радикални призови сега намират своя почва сред разгневените и разочаровани членове. Той не се колебае при всяка възможност да прокара своите възгледи като становища на организацията, независимо от неодобрението на КС. Към това се прибавя и една характерна амбициозност и убеждение, че друг не е способен правилно да ръководи организацията – той от самото начало придобива маниера да се разпорежда и държи като главен дори в присъствието на председателя.⁶² Неговия стил на говорене – груб, простоват и радикален го прави привлекателен за два вида хора – хора с крайни виждания и по-простички на които им импонира неговата „обикновеност“ и „земност“. Той за тях става човека, който ще отмъсти за обидите и неправдите и няма да им мълчи на хулителите. И Костадинов го прави – макар и не с дела, а само с думи.

На неговия път стои Стоян Георгиев – законно избрания председател – човек интелигентен, деликатен, културен и внимателен. Той е създател на голям брой от

⁶² На пример начина по който се държи Йордан Костадинов на конгреса в Ошава ще накара Коцелов да се запита: Защо все той се разпорежда когато председател е Стоян Георгиев (Коцелов, с. 71,).

секциите на организацията и има голямо влияние в нея. Не е властолюбив и на няколко пъти си подава оставка, но всеки път същата е категорично отхвърляна от мнозинството. Така умерения и нежелаящ конфронтация председател е постоянно подкрепян от едно лоялно мнозинство на всички нива на организацията, срещу агресията на радикалния заместник. Дори и в с. Баня 1992 г. оставката, когато най-накрая оставката на Георгиев е приета, това става със силна опозиция и минимално мнозинство. С времето обаче неговата умереност и отстъпчивост започват да дразнят все повече от неговите поддръжници. Те искат по-остри мерки против предизвикателствата идващи отвътре и отвън. Неговата примирителност на фона на агресивните действия на зам. председателя във все по-остро разгарящия се конфликт изиграва отрицателна роля и за самия него и за самата организация. Макар и многократно критикуван за това, той не може да измени на себе си и бъдейки умерен във възгледите си да бъде краен в своите действия.

Така в личностите на двамата главни по един удивителен и дори символичен начин се сблъскват двете течения. Главното и доминиращо и изворно течение олицетворявано от председателя и радикализиращата се част от членството – с по-малобройна подкрепа и сила, но със силна амбиция да се наложи в организацията. През 1991 г. се наблюдава постоянен конфликт между едно тихо мнозинство и едно гласовито малцинство. Между хора държащи на единството и законността и такива верни само на своите крайни виждания и смятащи правилата за

подробности. Хора на които отговорността и лидерството им тежи срещу хора които жадуват за власт и слава.

Радикалите загубили надежда, че нещата могат да се решат в рамките на България своята надежда ще обърнат към великите сили с наивна вяра в тяхната справедливост. Своето упования ще възложат на международните, които радикалите тълкуват според своите желания и далеч от реалността. На пример пред мен Божидар Кириянов, дясната ръка на Йордан Костадинов по това време, развива през 1992 г., тезата, че забраната за асимилация не се отнася само до насилствена и нежелана асимилация, ами и до доброволна асимилация. Това той разбира в смисъл, че македонците („които са и трябва да бъдат само македонци“), ако твърдят че не са македонци, значи са асимилирани, и дори това да е извършено с тяхно съгласие, то си остава нарушаване на международния закон и трябва да се отмени, а хората да се върнат към „нормалната“ си принадлежност. От тука стават разбираеми твърдото настояване на искания от типа – разтуряне на българските партии и организации или промяната им на македонски, които да защитават македонските интереси, които твърдо ще налагат радикалите. Тези тълкувания съчетани с голямата политическа и правна неопитност ще помагне на радикалите не само да се радикализират още повече, но и да намерят вяра, която да ги вдъхнови в борбата им. Дори и в борбата срещу техните умерени събрата.

Твърдото убеждение в правотата им неизбежно довежда радикалите до това да погледнат на неувереността на умерените като страхливост, на „невиждането“ на очевидните за тях „истини“ като умствена ограниченост, а

на невъзприемането на техните крайни искания – като незрялост, и още по-лошо като предателство към македонската кауза (която за радикалите се заключава в техните крайни искания). За тях съпротивата на умерените все повече им изглежда като дело на службите за сигурност на България, на шпиони в редовете на организацията и подвеждащите се по тях поради страхливост, интересчийство или глупост македонци. Настояването на умерените за спазване на устава и изворните идейни начала на организацията пък се схваща от радикалите като глупав претекст за всяване на раздори и повод да се отхвърли единствената възможна истинска македонска програма (т.е. тяхната). За тях изворните идейни принципи са просто резултат от началната незрялост и тактическа маневра с цел регистрация и сега когато такава регистрация няма те са лишени от всякакъв смисъл. Малко важност се дава и на устава, за което допринася и обстоятелството, че не е одобрен от конгрес, а написан за нуждите на регистрацията и многократно произволно променян. Радикалното крило ще развива своята дейност със все по-голямо неуважение към устава.⁶³ Така радикалите полека, но неотстъпно стигат до убеждението, че трябва да спасят организацията от предателството дори и напук на мнозинството. Всъщност обстоятелството, че са малцинство тях само още повече ги подтиква да не зачитат устава (според който всички решения се вземат с мнозинство) и да вземат все по-драстични и непочтени мерки. Лидерът на това течение

⁶³ Виж спомените на Коцелов, (с. 72), които напълно съвпадат с моите: КС се събира в нарушение на устава: “Много пъти Йордан ми викаше събери там хора - да има 10-15 човека“, при това най-често са хора, които не са членове на КС.

напълно осъзнавайки основателността на обвиненията срещу него, че опонентите му са голямото мнозинство постоянно повтаря през 1992 г., че е по-добре да останат 100 човека ама да са „свестни“ (т.е. с неговите убеждения).⁶⁴ Борбата да се прогонят „несвестните“ всъщност не само ще разтури тази организация, но и ще успее жестоко да я компрометира. За това основна роля ще изиграе грубата и очерняща пропаганда, към която прибягват всички по време на разцеплението, но най-много – радикалите, които и я започват и нямат никаква мярка в оплюването на противниците си. Умерените с течение на времето ще бъдат етикетирани като слуги на ДС, шпиони, предатели, страхливци, джамбази, службогонци и никакви македонци, докато срещу себе си ще чуят само обвинения за некомпетентност и незаконност.

Нападките на радикалите спрямо умереното мнозинство, че не са никакви македонци, са лишени от всякакво основание. Умерените са не само с ясно македонско самосъзнание но и си поставят за цел признаване на македонско малцинство, културна автономия и даване на всички международно предвидени права.

Радикализма обаче противно на убеждението на неговите носители импонира и се подклажда именно от ДС, за която не само разцеплението, но и радикализирането са добре дошли. Те за разлика от радикалите много добре осъзнават колко погрешно е тълкуването, което последните правят както на международната обстановка така и на

⁶⁴ Лично съм го слушал от него и неговите близки през 1992 г.

международното право и че никаква помощ по отношение на сепаратизма от никъде няма да дойде – напротив той ще лиши организацията от симпатиите и помощта от всички държави. Единствената реална опасност за държавната политика се явяват умерените правозащитни действия, опитите за намиране съюзници сред демократичната общественост в България и сред правозащитните организации и институции по света. Радикализирането на организацията избавя службите от тази грижа. Знаци за това подкрепяне от страна на властите на радикализма се появява много рано. През 1990 г. са отнети паспортите на 13 активисти, сред тях и на председателя Стоян Георгиев. На екстремния заместник председател обаче паспорта така и не е отнет. Мнозина по-късно ще тълкуват това като явен знак, че Костадинов е агент, но всъщност логиката говори за по-друго заключение (службите не биха разкрили свой агент толкова явно!). Целта на държавата е именно най-радикалния член на ръководството да бъде единствения, който може да пътува по света на и да участва на международни форуми. На мястото на Стоян Георгиев, който на ОССЕ в Копенхаген се представя извънредно успешно, спечелва симпатии за ОМО „Илинден“ и поставя българската делегация в неудобно положение, сега организацията ще бъде представлявана от недипломатичен⁶⁵ и дори груб човек с екстремни и идеи и слово. Човек, който независимо от намеренията си, по-скоро може да компрометира отколкото да спечели

⁶⁵ Самия Костадинов ми е разказвал как на един от тези форум (ако не се лъжа – в Москва) той е хвърлил в лицето на член на Италианската делегация лишеното от всяко основание обвинение, че Италия е виновна за подялбата на Македония.

симпатии и чиито крайни искания могат да охладят ентузиазма на която и да е държава да подкрепи ОМО „Илинден“ (както да речем Стоян Георгиев получава обещание за защита от американската делегация в Копенхаген).

Друг знак за подкрепата на твърдата позиция давана от ДС на Костадинов са думите казвани му от различни ръководители на ДС в окръга, или изпращани му уж случайно чрез трети лица, а именно, че само той е твърд и непоколебим, че останалите ще клекнат (това му заявява на конгреса в Ощава 1990 г. един от ръководителите на ДС), че той е единствената пречка за тях и че тяхната цел е неговата смяна. Това планомерно обработване на Костадинов има ясна цел – да го настрои против всичките му опоненти, да си въобрази, че само в неговото лидерство е спасението на организацията. В това службите напълно успяват. В следващите години дълбоко убеден в своята правота и че се явява истинския и единствен лидер Костадинов ще се бори за спасението на организацията от ... самата нея. Безкомпромисно, непоколебимо, готов почти на всичко, Костадинов ще вложи в това цялата си немалка енергия и като резултат ще успее да доведе организацията до нейното разпадане, изолиране и компрометиране. Последното обаче той ще приписва на ДС и на своите опоненти.

Знак за изолацията, към която води радикализма на международен план се получава още през есента на 1990 г. В началото на ноември 1990 г. югославското посолство публично ще оповести разграничаването на от ОМО

„Илинден“.⁶⁶ Много характерно е, че Югославия не протестира за това, че са нарушени правата на Илинденци и за нерегистрирането на организацията. Единственото разумно обяснение е, че причината е в това, че самият опит за регистрация е компрометиран от вкарването на неприемливи за никоя държава радикални искания като онези изказани в писмото на ОМО „Илинден“ до Върховния съд, че македонците няма да търпят българска, сръбска или гръцка власт, или като изказаните от координатора Киряков пред Върховния съд, че целта на организацията е обединена Македония в Балканска федерация. Имено това принуждава Югославия да се отдръпне и то публично от организацията. Този зловещ сигнал обаче не е разчетен правилно от ръководството на организацията. Напротив отказът на Върховния съд само подтиква радикализма.

⁶⁶ Според Тюлеков, с. 10 още през септември 1990 г. Югославските служби нареждат на посолството в София да прекрати контактите с ОМО „Илинден“ и това по-късно е публично изявено от аташето Кнежевич, че с ОМО контактували като с легална организация, но щом не е регистрирана – повече не.

ФАТАЛНИЯ РОЖЕН 1991

И вторият роженски събор, планиран за 20 април 1991 г., не е разрешен от властите. Все пак македонците отиват, макар че като последица от силната заплашителна пропаганда и драстичното обедняване на населението броят на присъстващите тази година е многократно по-малък. Изненадващо Седмото Велико народно събрание решава да празнува смъртта на Яне, като прибавя към нея и смъртта на Годор Александров, чийто гроб се намира недалече, в село Сугарево. Все пак за място на честването е избран гробът на Сандански. Това е прецедент, тъй като не е нито кръгла годишнина, нито пък двамата загинали са особено на почит в България по онова време. Това неочаквано и височайшо уважение от страна на самото Велико народно събрание се изяснява малко по-късно. На въпрос на Ангел Безев при предизборна среща през октомври 1991 г. Александър Праматарски от СДС ще обясни, че няколко дни преди датата на събора в парламента е постъпило известие, че “ОМО “Илинден” се кани да провъзгласи отцепване на Пиринска Македония тъкмо на този събор. Такова намерение със сигурност не е имало поне от страна на ръководството.

Няколко години по-късно Славе Македонски разпространява историята за 6-и американски флот, който само чакал в Егейско море да бъде обявена независимостта на Пиринска Македония, за да направи десант и да я освободи. Това е късна и несъмнена измислица, опитваща се да отговори на въпроса за случилото се през април 1991 г. край Рожен. Всъщност, изхождайки от обяснението на

Праатарски и останалите извори, с които разполагаме, не е трудно да открием логиката на събитията. Докато няколко екстремисти вътре в организацията се готвят тайно от ръководството да прочетат екстремната си декларация пред събора и пред журналистите с намерението да принудят КС да приеме по-рано отхвърлената екстремна програма, антимакедонските структури на тоталитарната Държавна сигурност решават да използват това във вреда на македонците. Те очевидно са информирани не само за намерението, но и за поне част от съдържанието на декларацията, което подсказва, че сред малцината посветени в заговора и изготвянето на текста има агент-провокактор. Това, че ДС е запозната, си личи от информацията, постъпила в парламента, че ОМО “Илинден” готви да провъзгласи отцепване на Пиринска Македония. Всъщност в декларацията се иска оттегляне на “българските окупационни войски” и се поставя ултиматум, че доколкото не бъдат приети условията на организацията, тя ще се обърне към ООН с искане да бъде обединена Македония. Това е представено леко изопачено в парламента с цел да се възбудят антимакедонските настроения.

В онази тревожна обстановка на разпадане на Югославия и избухване на етнически конфликти парламентът решава да се заеме със случая. За сериозните опасения говори и следния факт. Докарани са над 800 войници, без да броим полицаите. Военната колона дълго се точи пред стъписаните погледи на събралите се македонци. Редица извори твърдят, че е имало още

множество военни части и че цялата област е била плътно обкръжена.

Главната поляна е заета от официалното честване. Свири военна музика пред трибуната, накичена противоестественно с портретите на двамата идеологически противници и с надпис цитат, че от Черно море до Охрид един народ живее. Поляната е почти празна. Македонците се оттеглят зад църквата и там на импровизирана трибуна правят своя събор. Водещи (конферансиета) са Лиляна Кирянова и Стойко Стойков. Полицията се опитва да отнеме генератора, при което възниква сблъсък. В рамките на програмата, са изпълнени няколко песни, поднесени са поздравии от гостите, и е прочетено слово за Яне Сандански от секретаря на организацията Йордан Бербатов. Декларацията от името на организацията прочита зам.-председателя Й. Костадинов, в която наред с редовните искания на Илинденци са издигнати и такива за забрана на българските политически партии в Пиринска Македония и изтегляне на българските окупационни войски. В края се заплашва, че ако това не бъде изпълнено, организацията ще поиска от ООН да обедини Македония. Повечето от присъстващите не знаят, че тази декларация не е одобрена от никого и че ръководството слуша шокирано. За сметка на това камерите на българските телевизии заснемат всичко. Скоро идват и група членове на ВМРО СМД да провокират съборяните, но полицията ги спира и всичко се свършва само с обиди от двете страни. След края на официалната част на събора повечето се разпръскват. Една група среща Петър Берон - тогава председател на СДС, който месец по-рано в интервю за в. "Македония" отрича

македонците. При възникналите пререкания последният е полят с бира от Георги Сухаров, но не се стига до по-сериозен инцидент.

Исканията съдържащи се в декларацията на Костадинов изразяват неговата крайна програма, която не е приета от организацията. Самия събор се провежда под знака на традиционната умерена програма. На плаката за събора е поставен девиза „Обединена Македония в обединена Европа“⁶⁷ Прочитът на декларацията, без да бъдат запознати с нея нито председателят, нито останалите в ръководството, направо на събора пред множеството присъстващи камери и журналисти, превръща личната декларация на Костадинов в общоизвестна декларация на организацията. Това е злополучно известната Роженска декларация. Медиите вдигат страхотен шум. Антимакедонската политика отдавна чака подобен документ за да оправдае гоненията си срещу македонците. Още по-лошо е това, че тя е адресирана до президента на България и до Великото народно събрание.

До тогава все още не се наблюдава цялостно единство по македонския въпрос в политическите и обществените среди в България. Все още е силен духът на свободолюбие и демократичност особено сред опозицията. Но накарвайки парламента да повярва в сепаратистките намерения на “Илинден” и в това, че действията му представляват сериозна заплаха за страната, се постига пълна консолидация на политическия връх на антимакедонска основа. А пък с публикуването на самата

⁶⁷ Донски – Кирјаков, 60

декларация същият ефект се постига и сред българската общественост. Дълго се мъчат националистите да затворят вратата пред македонското движение в България, но не успяват докрай. Сега и малкият останал процеп е затръшнат, и то от страна на македонци. Вратите хлопват пред македонското движение и връзките между него и български обществени и политически сили, колкото и слаби да са били преди това, сега стават почти невъзможни и за двете страни, а антимакедонската политика получава цялостна поддръжка от мнозинството.

Из “Роженската декларация”

... ОМО “Илинден” се убеди, че и след 10 ноември 1989 година до сега отношението на българското правителство и на Великото народно събрание към македонците от Пиринска Македония не се е променило, а напроотив-провежда политика на дискриминация и асимилация на това население.

Отказана бе регистрация на ОМО “Илинден” от висшите съдебни органи. Стигна се до извършване на груби физически насилия и използване на въоръжен отряд за прекъсване конгреса на организацията на 2 август 1990 год. което създаде критичен момент за кръвопролитие.

Нежеланието на българското правителство да признае правата на македонското население ни дава законно право и основание да изразим своя протест и излезем със свои искания:

...

8. Всички български политически партии и организации на територията на Пиринска Македония да бъдат разпуснати или да се преименуват в македонски, които ще защитават националните права на македонците.

...

14. Даване статут на пълна културна, стопанска и политическа автономия на Пиринска Македония, Изтегляне на българските окупационни войски от Пиринска Македония.

...

16. Ако не се отговори положително на нашите искания от българското правителство, ОМО "Илинден" ще излезе пред ООН, Европейското съвещание и Европейския парламент, пред Великите сили в интерес на мира на Балканите и Европа за избягване на военни конфликти от зараждащия се национализъм в България, Сърбия, Гърция и Албания със следните искания:

- Анулиране на Военния сепаратистки съюз от 20 февруари 1912 година между България, Сърбия и Гърция.

- изтегляне и напускане на заграбените територии от завоевателите, които са тръгнали със сила да разпокъсват Македония и да ревизират договора в Лондон от 30 май 1913 година.

- обединение на Македония под егидата на ООН и закрилата на Великите сили, с устройство на държава по западноевропейски образец.

.... 20 април 1991 г.

Значението на Роженската декларация

Роженската декларация има особено, и то фатално място в историята на македонското движение в България след падането на комунизма. Тя е прокарана нелегално от страна на заместник-председателя на ОМО „Илинден“ (Йордан Костадинов) през април 1991 г. В разрез с договоряното дотогава за съдържанието на програмата и без да представи декларацията си пред Координационния съвет на организацията, не показвайки я дори от председателя Стоян Георгиев, Костадинов я прочита на събора на Роженския манастир на 20 април 1991 г. пред съборяните, и което е още по-фатално - пред голям брой медии, които веднага след това я популяризират. „Казана дума - хвърлен камък“. Декларацията не може да се върне назад. Поставен пред свършен факт и воден от зле разбрано чувство на приличие и солидарност, Координационният съвет след жестоки разpravии я одобрява на 27 април.

В нейното съдържание, покрай галещи слуха на измъчения македонец моменти, има множество силно смущаващи неща - като искане да се разтурят българските партии в Пиринска Македония и да се преобразуват в македонски, искане да бъдат изгонени българските войски, наречени окупаторски, заплаха, че ако не се изпълнят всички искания на декларацията, организацията ще поиска ООН да откъсне Пиринска Македония от България и Егейска - от Гърция и да създаде обединена държава, и други подобни. Така декларацията се явява и насочена

срещу правата на човека, антидемократична, екстремна, сепаратистка, и при това в пълен разрез със съществуващото в този момент законодателство в страната.

Последиците от тази декларация са фатални в няколко ключови направления.

- Нейното съдържание поделя организацията. Опитът тя да бъде превърната в програма пък ще доведе до разпадането на ОМО „Илинден“ за малко повече от година (21 август 1992 г.).

- Тази декларация отблъсква и част от македонците от организацията - било от несъгласие, било от страх. Това особено се отнася до македонската интелигенция, която точно в този момент е особено нужна на македонското движение.

- Компрометираща организацията пред правозащитната международна общност.

- Рязко противопоставя организацията на българското общество, прави невъзможно намирането на съюзници и получаването на каквато и да било помощ от тази страна.

- Дава пълно оправдание и законово основание на политиката на дискриминация, провеждана от държавата.

До април 1991 г. антимакедонската политика в България все още се сблъсква с тиха съпротива и несъгласие в част от българското общество. Дискриминацията и преследването нямат общо одобрение, те изглеждат гротескно, като нещо, наследено от тогава тотално отхвърления комунизъм, чувстват се нелепо на

фона на общите настроения за демокрация, които владеят в обществото. По това време се наблюдават изрази на симпатия и подкрепа от страна на местни опозиционни лидери в Пиринска Македония, които дори на моменти защитават организацията. Най-голямата опозиционна сила тогава - СДС, официално не е заела позиция срещу македонците и техните права, въпреки че е изложена на силен натиск да стори това. През 1991 г. само инфилтрираният от комунистическите служби Петър Берон ще направи такова изказване. Изглежда, дори съществуват кръгове в самата комунистическа партия, които са благосклонни към една промакедонска политика или поне склонни да подкрепят промяна на антимакедонската политика, доколкото съществуват добри изгледи за успех. Имаше и хора с македонско самосъзнание на важни позиции, които биха могли да се активират при благоприятни обстоятелства (лично съм попадал на такива). Имаше и демократи, които подкрепяха или биха подкрепили едно признаване на македонците поради демократичните си убеждения и поради антикомунистическите си настроения. Имаше и борци против комунизма, преминали през българските лагери и затвори, където бяха общували с мнозина македонски борци. Имаше накрая и дейци от други малцинства, склонни да подкрепят македонците от солидарност. Такава беше принципната договореност между председателя на ОМО „Илинден“ Стоян Георгиев и представители на ДПС в Благоевградски окръг за обща изборна коалиция в окръга, договор за съжаление отхвърлен под натиска на хора в самата „Илинден“ (конкретно зам. председателят Йордан Костадинов). Въпреки това парламентаристи от ДПС след това в

българския парламент правиха изказвания в полза на ОМО „Илинден“. Всичко това представляваше една прикрита и потенциална сила, която можеше да се използва за доброто на македонците в България. Ако организацията тогава съумееше да апелира към тези среди, да спечели симпатиите им и да получи помощта им - това заедно с тенденциите за интеграция в Европа, натиска на международните правозащитни институции и борбата на самите македонци можеше да доведе до разбиване на политическата блокада и принуждаване на държавата да изостави антимакедонската си политика. Днес нещата щяха да са различни не само за македонците в България, но и за отношенията между България и Македония.

Но на 20 април 1991 г. се случва Роженската декларация и всички тези възможности умряха. Антимакедонските кръгове спечелиха битката. Всяка възможна опозиция беше замълчана. Македонците се оказаха неприятели и предатели на държавата и сепаратисти - кой би дръзнал да ги подкрепи и дори явно да им съчувства след това?! Напротив, всеки трябваше да се разграничи или да замълчи. Не е случайност, че македонското движение в България до днес е по-изолирано от останалото общество, дори и в сравнение с македонското движение в Гърция, което намира съюзници сред малцинства и демократични движения там. Македонското движение тук обаче с Роженската декларация бе осъдено на самота.

Това се случи и в крайно неподходящ момент - разпадането на Югославия още повече отвърза ръцете на антимакедонските структури в България, защото сега

вместо силна Югославия македонците в България биха могли да се надяват евентуално само на малка Македония, която тепърва трябва да се афирмира международно и която самата ще е принудена да търси българска помощ в този процес.

След 1991 г. македонците в България бяха сами.

Въобщо не е случайно, че и покрай заплахите и клеветническите кампании, организирани от Държавна сигурност (Комитет за защита на Конституцията по това време) чрез медиите, че и покрай дискриминацията и отказите на регистрацията, отнемане на паспорти, разтурянето на конгреса на организацията през 1990 г., все пак до април 1991 г. реално не беше извършвано физическо насилие и дори съборите и публичните манифестации, макар и непозволявани, все пак бяха допускани (включително и самият събор на Рожен на 20 април 1991 г.). След Роженската декларация нито едно публично мероприятие повече не бе допуснато до началото на следващото хилядолетие. Веднага след тази декларация започна и употребата на физическо насилие срещу членовете. За пръв път това се случи през месец май 1991 г. и продължи и през следващите години. След декларацията властите можеха да си позволят да не се церемонят повече с македонските активисти - Роженската декларация ги беше декларираше като неприатели на държавата и никой не би застанал в тяхна защита в България и рядко кой извън нея. Нито власт, нито опозиция.

Единствената полза от тази декларация имаше антимакедонската политика в България. Единствената й

жертва бяха македонците в България. Това е истинското й значение.

За това, че декларацията не само не стряска службите за сигурност, но дори е желана от тях, ще посочим следното. Доколкото те са искали, лесно са могли да предотвратят всичко, информирайки останалата част от ръководството за подготвяната заговорнически декларация и така тя мирно и тихо е щяла да бъде осуетена. Но целта на съответните органи не е била такава. Напротив, те са разчитали с помощта на декларацията да постигнат своята цел: да убедят всички български политически сили да застанат на антимакедонски позиции. За разлика от парламента те не е имало от какво да се притесняват, тъй като са били добре информирани, че никакви подготовки за отцепване не съществуват, както и за това, че подготвяната декларация не е съгласувана и не би била одобрена от мнозинството.

Фактът, че посочената декларация аргументира своите искания на първо място с отказа да се даде регистрация и на второ - с извършените насилия, показва колко много допринасят все още тоталитарните държавни органи – полицията и съдебната власт, в разпалването на екстремизма сред македонските дейци.

Най-злокобна последица обаче ще се окаже разцепването на организацията. Но това тогава все още е бъдеще.

Несъмнено е, че ако е била поставена предварително на обсъждане, тази декларация никога нямало да бъде приета, във всеки случай не и в този си

екстремистки вид. Изглежда точно за това тя не е дадена за разглеждане. Сценарият от 1990 г. е повторен, но в много по-крайни форми и създава впечатление за типична провокация. Възниква единствено въпросът дали авторът на декларацията е бил мотивиран от заблудата си, че това е единственият спасителен път, който другите не са дозрели да разберат, или просто действа под директно или косвено внушение на българските служби за сигурност. Една част от македонските дейци по-късно са склонни да приемат втората възможност. Аргументите им са няколко:

1. Един от братята на Костадинов заявява пред Милена Милутинова във антимакедонския ѝ филм “Хроника на едно национално предателство”, че те, братята, са си били винаги българи и не знае защо Костадинов се прави на македонец;

2. Действията на друг от братята, които през 1999 г. изиграват голяма роля за забраната на първата регистрирана македонска партия – ОМО “Илинден” ПИРИН (споменатият изпраща тайно от ръководството (чийто член е по това време) на партията писмо до Сорос с есктремно съдържание и след това го дава на началника на Държавна сигурност в Благоевград);

3. Цялостната дейност на Костадинов, насочена към разбиване на организацията и постоянна конфронтация и клеветене на всички, които не го подкрепят.

4. Опит на Костадинов да попречи на регистрацията на ОМО „Илинден“-ПИРИН, като въпреки че винаги е бил краен противник на съществуването на партия и особено на регистриране на такава, започва своя

паралелна подписка за регистрация на партия през май 2006 г., отнемайки така няколко стотин потенциални членове на ПИРИН.

Втори, изхождайки от особения характер на Костадинов, както и от манията му за конспиративност, са на мнение, че той си е екстремист по убеждение, чиято трагедия се състои в това, че не е способен да осъзнае и признае собствените си грешки и прояви на некомпетентност, нито да се вслуша в противни на неговото мнения.

Кои са прави? Аз се надявам и смятам за вероятно, че са вторите. Истински отговор ще даде бъдещето. Обаче катастрофата, предизвикана от незаконните действия през първите години на демокрацията в македонското движение, представлява очевиден факт.

СЛЕД РОЖЕНСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ

Според един списък от архива на Стоян Георгиев, той на 22 април се среща с Божидар Кирянов и Йордан Костадинов в Сандански, а на 26 прави нова среща с Борис Павлов и с Костадинов. Какво се е дискутирало на тези осъществени толкова набързо след събора срещи е неизвестно. На 27 април в Благоевград, в апартамента на Йордан Бербатов, се събира Координационният съвет на “Илинден”. Според спомени на участниците. Заседанието протича в нажежена атмосфера. Мнозинството не е доволно от извършеното своеволие, макар истинските щети от декларацията все още да не са почувствани с пълна сила. Но в КС има достатъчно умни хора, които да си направят правилни заключения за бъдещето и да порицаят безпринципното заобикаляне на правилата. На края е постигнат компромис. Ключова роля за това изиграват два фактора: 1. това, че декларацията е вече станала общоизвестна и на практика КС е поставен пред свършен факт, който предвид на бойкота от страна на медиите не би могъл с нищо да се промени. 2. опасността от разцепление, доколкото бъде осъден и наказан заместник-председателят за извършеното беззаконие. Поради това декларацията е гласувана постфактум, но само като моментна декларация, не като програма. Изглежда обаче една част от делегатите остават излъгани и не осъзнават, че листът, който традиционно след всяко заседание се пуска, за да се подписват присъстващите, този път е гърбът на спорната декларация и че подписвайки се като присъстващи, всъщност я легализират и официализират като декларация на организацията (втората

версия ми е разказана от тогавашния председател Стоян Георгиев, а първата от Йордан Бербатов). Това, че част се подписват съзнателно, се вижда от това, че един се е подписал с особено мнение. От друга страна, авторът е бил свидетел на упоритите опити на Костадинов в периода 1994 – 1996 г. да продължи да събира подписи под декларацията от страна на учредителите, опитвайки се така със задна дата да узакони своите действия.

Но запазените документи създават малко по-друго впечатление, а именно че членовете на КС не осъзнават веднага и в пълна степен поражението нанесено от декларацията. В дневника на Стоян Георгиев и в неговия архив критиките по този въпрос се появяват ясно едва през есента на 1991 г. и с задна дата научаваме, че е имало спорове по т. 14 (за изтеглянето на войските), която далеч не е единствената проблемна, а за тази за разпускането на партиите и призова за откъсване на територия с помощ на ООН така и не се споменава.

Ето какво можем да видим в записките които си е водил председателя Георгиев на този координационен съвет.⁶⁸ Отбелязани са 21 обсъждани точки. Едва на девето място срещаме точка за Програма на ОМО „Илинден“. Но и тук не е ясно дали става въпрос за обсъждане на декларацията или за нуждата от програма. На шестнадесето място намираме: „16 Протестна декларация – за войската“, но и тук вероятно става дума да се напише протестна декларация за присъствието на армията по време на събора,

⁶⁸ „Събрание на КС на ОМО „Илинден“ Благоевград 27.04.1991 г.

а не за обсъждане на Роженската декларация. Като последна 21точка откриваме: „Членове за разгл. на програмата“, като тоново остава неясно за какво иде реч. Дали се отнася до обсъждане на Роженската декларация или до обсъждане на програмата. И освен това дали става дума за избиране на членове, които да разглеждат програмата или за членове от програмата, които трябва да се разглеждат. Освен това са поставени всякакви въпроси (например за разпускане на КС (т.7), и създаване на „система за сигурност – разузнаване“ (15), докладване за паралелни македонски организации (Бербатов за християнското македонско братство, т. 11). А ясно поставена точка за Декларацията няма. Не на първо място, а въобще няма. Няма и дума за обсъждането ѝ.

Обсъждат се изборите и с кой да се коалират или да бойкотират (решава се след изборите да се направи контактна група която да влезне във връзка с партиите), обръщения до медиите и политическите партии („Костадинов да изпрати на Декларацията на пол. партии“),⁶⁹ говорят за писмо до ДПЧ (или ДПС?) за позицията по македонския въпрос, предлага се да се съдят лидерите на ВМРО СМД Димитър Гоцев и Маргаритов за обидата, да се пита парламента колко е изхарчил за събора на Рожен, За предстоящия „Велики македонски събор“ на 25 – 27 май. Едва на края с друг рязък почерк и с друг химикал е дописано „Остра реакция срещу т. 14 от Роженската

⁶⁹ Цитирано е буквално. Не е ясно за коя декларация става дума, за роженската или нова. Ако е първото, тогава би се оказало, че КС дори смята за необходимо да изпрати декларацията до партиите, вместо да се разграничи от нея.

декларация“. Колко е била остра остава загадка. Но подценяването на декларацията е очевидно.

Това подценяване на последиците от сепаратистката декларация се гледа и от факта че всички присъствали на съвета я подписват освен един (който все пак подписва, но с особено мнение). Защо изобщо е трябвало да бъде подписвана, когато с никоя предишна декларация не се е правело така? И защо не я подписва само председателя, а всички подред я подписват? Така ѝ дават допълнителна тежест и значение. На практика членовете на КС падат в капана на зам. председателя, който ще използва подписите под декларацията срещу подписалите я години наред. Подписите дават картбланш и на радикализма. Вместо наказание Костадинов получава поощрение, а идеите му – подписите на най-важните хора в организацията по това време.

Необходимо е било повече време за да се осъзнае, че нещата след декларацията са се променили. Вероятно събитията около проваления събор в Банско след три месеца помага в това отношение, но дори и тогава това обстоятелство озлобява и подтиква към екстремизъм част от членовете и създава облекчението от поне вербалното отмъщение (поне да има защо да ни викат сепаратисти). Вероятно за осъзнаването са повлияли и контакти с правозащитни организации и дипломати през 1991 г. Постепенно опитите на Костадинов да превърне декларацията в програма и засилващите се негови атаки към председателя, ще доведат до ескалиране на различията в организацията в чийто център ще се окажат идейните разлики и самата Декларация.

За това подценяване изглежда си казват думата два фактора. От една страна навика да се гледа през пръсти на екстремните изявления на Костадинов. Както споменах, той прави подобна ексцесия на предишния Рожен, за което председателя Георгиев поднася съжаленията си в писмо до в. „Демокрация“, но извършителят не е наказан. Костадинов прави доста други подобни изказвания, които се подминават с мълчание. Последният е навикнал да не дава текстовете си за предварително съгласуване и да говори каквото иска без да очаква реакции и последици от своите. От друга страна самите членове са обрѣгнали на постоянното охулване в медиите, които каквото и да казват и правят Илинденци ги нарича сепаратисти, предатели и родоотстъпници, така че не разбират веднага, че сега са дали официално оправдание на тази пропаганда. Насилието започнало след събора също не се схваща като нов момент – защото макар и единични примери има и от края на предишната година.

За самия Йордан Костадинов реакцията срещу декларацията нарастваща с течение на времето е голяма изненада. Той убеден е екстремист от самото начало и никой не му е правил забележка. Неговата декларация не е някаква промяна в позицията му, а само ново формулиране на изначалните му идеи. Това че не я е дал за разглеждане предварително също за него е традиционно – така постъпва и на Рожен 1990 г. Той не се интересува от мненията на другите – убеден е че знае цялата истина и че другите просто не са дорасли до неговото ниво. Той помага на „позрелите си другари“, като изразява истинската и единствено възможна македонска позиция (неговата). Така

гледането през пръсти на нарушаването на устава според това жестоко си отмъщава на Рожен 1991 г. А Костадинов нарастващото неодобрение ще си го обяснява с влиянието на медиите и службите за сигурност, т.е. с незрялостта, страхливостта и дори предателството на опонентите. Тяхното съвпадащо с официалното държавно неодобрение само ще го убеди, че Декларацията и идеите в нея са истинската македонска платформа.

Най-фатално ще се окаже упоритото настояване през следващите месеци и години декларацията да бъде превърната в програма. Ако всичко бе останало само до тази декларация; ако се излезеше с друга - пояснителна, която да тушира и осъди екстремизма, или дори само да не се продължава по този път, нещата биха се развили в по-друга посока. Но година след година отказа да се поправи една грешка ще прерасне в истинска катастрофа.

През лятото на 1991 г. противоречията вътре в организацията се засилват. Окрилен от получените подписи Костадинов бърза да превърне Декларацията си в основен идеен документ на организацията и по този начин отново да наложи крайната си програма отхвърлена от КС в началото на март същата година. По идея на Алан Андонов Сандански в края на май 1991 г. започва издаване на вестник на ОМО „Илинден“, кръстен с даденото му от Йордан Костадинов име „Скорнуване“. В брой втори с дата 26 юни 1991 г. излиза уводна статия на Йордан Костадинов, в които се заявява, че организацията тази година има нова

програма и устав и освен това, че ще продължи да работи без регистрация закриляна от международните закони.⁷⁰

Така радикалното крило се сдобива със своя медия каквато опонентите в организацията нямат. При това органа се финансира с пари от касата на организацията. През лятото се случват неща, които ясно говорят, че Костадинов започва съзнателно да действа към превземане на организацията в свои ръце. „Скорнуване“ е само единия от симптомите. Далеч по-ясен и красноречив е следващия. Според спомените на Костадин Петков през лятото и есента на 1991 г. е източена касата на организацията намираща се в с. Микрево. Село Микрево твърдо поддържа председателя Стоян Георгиев и е против крайностите в роженската декларация. Основните суми на и без това бедната каса са взети от привърженици на Костадинов, оставяйки опонентите си без средства. По-късно абсолютно същия сценарий е приложен когато Костадинов разцепва организацията над която груби контрол през 1996 г. като източва касата намираща се при Владимир Коцелов, чиято лоялност е била вече съмнителна. Натиска срещу председателя расте. Костадинов успява да спечели подкрепата на Георги Сухаров, околийския председател на Петрич, а по-късно и на Атанас Киряков. За да се отнеме мнозинството, подкрепящо Стоян Георгиев и същия да се отстрани Костадинов лансира идея за реформа в организацията като на мястото на председателя да се постави ротационно председателство от петимата околийски председатели (Благоевград, Сандански, Петрич, Разлог, Гоце Делчев), всеки ръководещ по 3 месеца. Плана

⁷⁰ Донски - Киряков, 118, 119

е съвсем прозрачен. Това би означавало превръщането на Стоян Георгиев в обикновен член, докато Йордан Костадинов би станал един от председателите, защото предварително се е погрижил да заеме и поста на околийски председател на Сандански. Освен това целта е именно да се поставят умерените в малцинство в председателството, защото към онзи момент трима от околийските (Благоевград, Сандански и Петрич) биха подкрепили радикализма и Костадинов. Че намерението е именно такова личи и от факта, че е „забравена“ вътрешността на България, в която към тоя момент има повече на брой секции отколкото има една Благоевградска околия на пример.⁷¹ Предложението на Костадинов обаче не е прието.

Далеч по-важно от появата на „Скорнуване“ е прехвърлянето на вестник „Народна воля“ в Благоевград през май-юни 1991 г. Всъщност именно това е първия македонски вестник в България. Създаден от македонски анархисти от Пиринска Македония и започнал да излиза първо в Австралия (1980 г.) а след това в Лондон под редакцията на Александър Христов, той се е разпространявал в Пиринска Македония нелегално по времето на комунизма.⁷² Сега започва да излиза в Благоевград под редакцията на Георги Христов. Докато всички други появили се през 1991 – 1993 г. македонски

⁷¹ Има основание и коментара на Георгиев, че това е начин Костадинов да се добере до председателското място, очевидно то факта, че след като взема позицията председател Костадинов никога повече не повдига тази идея. Стоян Георгиев, Кризата в ОМО „Илинден“, 29.08.1992 г., 7, 8.

⁷² Тюлеков, 15

вестници ще просъществуват по няколко броя, то „Народна воля“ ще оцелее, въпреки опитите на властите да го спрат и ще излиза редовно всеки месец и дори накрая ще получи каталожен номер. Симптом от нарастващото разединение в ОМО „Илинден“ и последица от радикализма в нея е неспособността на организацията да привлече съставената от начетени хора група на македонските анархисти на своя страна, нито да се възползва от излизането на този вестник. Вместо това ще се започне създаване на нови вестници („Скорнуване“, юни – юли 1991 г. и „Пиринска Камбана“ – от декември 1991 г.), които изтощават и така скромните финанси на организацията. Ненамерили мястото си в разкъсващата се организация македонските анархисти ще обявят в брой 5-ти на „Народна воля“ от октомври 1991 г., че на 5 октомври в Благоевград е основана Македонска анархистична федерация с цел „свободна, независима и анархична Македония“ „равноправен член на една Балканска федерация“⁷³

Използване на насилие от страна на властите

Междувременно се наблюдават тревожни симптоми в отношението на властта към организацията. И преди има случаи на насилие, но то е повече инцидентно и изолирано. Така на 26. 11. 1990 г. в Благоевград когато „Илинден“ организира подписка в подкрепа на своята регистрация, от служители на полицията са бити Владо Коцевлов, Иван Котев, Атанас Киряков, Кирил Иванов и Ангел

⁷³ Тюлеков, 15

Добринов. Същите са били арестувани, но след интервенцията на гражданите освободени на място. След Роженската декларация обаче започва редовна употреба на насилие срещу организацията. Властите се чувстват оправдани от екстремното ѝ съдържание да вземат драстични мерки. Ключова роля в беззаконията през следващите години ще играе главния прокурор Иван Татарчев. Първия случай от серията непредизвикано организирано насилие е на 5 май 1991 г. когато организацията се опитва да положи цветя пред паметника на Гоце Делчев в Благоевград по повод деня от неговата гибел. Тогава е извършено насилие над Иван Гюров, Иван Котев, Л. Златинов. Кирил Тилев и Атанас Киряков. Следващия случай е по време на т. нар. “Велик македонски събор” свикан на 25 май 1991 г. от новоизлюпената ВМРО СМД, по подобие на съборите на Ванче Михайлов. Присъстват и десетки активисти на “Илинден”. Някои от тях раздават листовки. Полицията подгонва част от тях. Някои като Андон Андонов успяват да избягат. Други като Кирил Тилев, Иван Котев, Кирил Иванов и Борис Стоилков са арестувани и бити.⁷⁴

На 26 юли организацията планува голям събор в гр. Банско и дори кани медии и партии на него. Получава уверение от лидер на СДС в Банско, че няма да има никакви проблеми, а са уговорени даване на трибуна и озвучаване от общинските власти. Властта обаче реагира необичайно остро. Всички пътища към Банско са затворени. Редовните автобусни линии се отклоняват. Града е под пълна блокада.

⁷⁴ Свидетелство на Владимир Амов. И аз самия съм свидетел на тези събития.

Полицейски постове още на по 60 - 70 километра преди града проверяват автобусите и връщат тези на организацията санкционирайки шофьорите. Автобусът от Сандански е спрял в Кресненското дефиле и върнат. Възмутени Илинденци правят блокада на международния път в град Кресна и спират движението. Пристига полиция и след няколко предупреждения разбива барикадата със сила.⁷⁵ Малцината успели предишния ден или пък по селски пътища да влязат в Банско са арестувани в града. Събора е провален.

Неуспешен се оказва и опита на Атанас Киряков да се регистрира на изборите през октомври 1991 г. като независим кандидат – неговата кандидатура е отхвърлена от изборната комисия и никакви жалби не успяват да променят този факт. На практика само организирани без уведомяване на властите и далеч от населени места акции се провеждат успешно след Роженската декларация.⁷⁶

Расте напрежението в ръководството. Това започва да се усеща и от външни партньори на организацията. Двете оформящи се крила се обвързват с двете течения на отдавна и непоправимо поделените егейски дружества. Приятелите на „другите“ се приемат с неприязън. Костадин Петков си спомня: “През 1991 г. при нас дойде Александър Поповски от Организацията на Егейците и поиска среща с ръководството. Ние от Микрево го отведохме в Сандански,

⁷⁵ Обръщение до прокуратурата в Благоевград за дискриминирането а ОМО „Илинден“, вх. № 2154, изх. №. 124 / 20.11.1991 София.

⁷⁶ Като екскурзията до родното място на Яне Сандански във Влахи и поставянето на плоча в края на месец май 1991 г.

в клуба на Божидар и там се срещнаха с Йордан Костадинов. Поповски предложи сътрудничество, а Йордан се нафърли върху него като звер, развика се, че и ние сме страдали, не само егейците и заслужаваме да сме сами и се скараха. Ей така му се развика, без разумна причина. Беше против сътрудничеството. Говореше му кой повече е страдал, а човека е сакат от войната. Поповски напусна насълзен и ни каза, “с вас от Микрево ке соработувам и со раководството исто, но не и со Йордан.”

Получава се порочен кръг. Роженската декларация се явява оправдание за насилието, а насилието пък подтиква екстремизма в ОМО „Илинден“. Това става особено видно през есента на 1990 г., след като радикалите успяват да накарат председателя Стоян Георгиев, да напусне и известно време да бойкотира Координационният съвет. Това те успяват да постигнат на КС проведен в Благоевград на 7 септември 1991 г. Там отчета за обиколката на Стоян Георгиев и Иван Сингартийски – Попа из България при което са посетени македонците в множество селища (София, Долни Дъбник, Шумен, Равда, Пловдив, Димитровград и Асеновград) е посрещнат с нападки от радикалите, за които разширяването на организационната мрежа извършвано през последно време по инициатива на Стоян Георгиев въобще не ги радва, защото засилва неговите позиции. Божидар Киryanov поставя въпроса, струва ли си при безпаричието на организацията да се организират такива обиколки и дали нямало да е по-добре първо да се обиколят селищата в

Пиринска Македония.⁷⁷ Сухаров пък обвинява Георгиев, че са му били дадени пари само да отиде до София, а н и да обикаля вътрешността на България. Георгиев отговаря, че последното е лъжа, което е очевидно и от факта, че касата му е отпуснала 50 долара, а не 5 както би било като пътуването е само до София. Сингартийски прави забележка на групата радикали, че се заяждат за всяко нещо с председателя. В силно нагорещената атмосфера накрая Георгиев заявява, че за няколко месеца критиците му са успели да постигнат онова, което българските служби не са успели за десетилетия, а именно да го накарат да се откаже от борбата. След тази декларация той напуска КС и известно време бойкотира неговите заседания. Силно афектиран Георгиев коментира тези случки в непубликувания си Дневник.

Това отвързва ръцете на радикалите и те във връзка с 12 септември 1991 г.(Деня на Геноцида) излизат с позив

⁷⁷ Кирянов проявява подчертана тенденция да предотвратява акции за организиране на македонски секции във вътрешността на България (за което свидетелства и Коцелов в книгата си (Коцелов, с. 73), предлага да се основе секция в Поморие защото там се е запознал с много запалени македонци – Божидар отклонява приложението като заявява че там въпроса е решен - така и никога не се прави там секция), както и да се отговаря на антиорганизационна пропаганда. Спомням си, че след излизането на нападките срещу Илинден в Глас на ВМРО ДПМНЕ, когато написах отговор и отидох да го покажа на Кирянов, той направи всичко възможно за да ме убеди да не го изпращам. През 1993 г. „липсата на отговор и до днес“ на тази статия, ще бъде един от аргументите на Тюлеков срещу ОМО „Илинден“, независимо, че моя отговор все пак излезе в „Нова Македония“ (нямаш адрес на Глас на ВМРО ДПМНЕ, понеже статията прочетох във вестник Македония).

от името на Илинден озаглавен „Обединена и независима македонска държава гарант за стабилен мир на Балканите“, в който се казва: “На българското правителство му трябваше тих и покорен македонски народ за да може да го държи под робство И днес поробена Македония жали за своите синове“. На края се призовава с големи букви: „Македонци, гласувайте за свободна и независима Македония!“⁷⁸ В началото на октомври 1991 г. е публикуван „Апел към македонците от Пиринска Македония“, в който с големи букви се заявява, че „Пиринска Македония е дял от целокупна Македония и принадлежи единствено на македонския народ ... На 13 октомври 1991 г. ще се проведат избори за народни представители ... Ако днес сръбския национализъм убива хърватския народ, нима утре българския няма да унищожават македонския? ... ОМО „Илинден“ ... е последовател и продължител на извечните борби на народа ни за Независима македонска държава“..⁷⁹ В друг призив за бойкот на същите избори се казва: „Не ни признават като нация, като човеци! Отнасят се към нас като с роби! Ето, умишлено сме поставени в най-тежко икономическо робство, което се е отразило на дедите ни, бащите ни и на самите нас“.⁸⁰

Далеч по-страшно от крайната реторика обаче е това, че несъобразявайки се с никого Йордан Костадинов ще отнесе своята декларация на събирането на ЕКСС в Москва през същата есен.

⁷⁸ Донски - Кирјаков, 58, 59,

⁷⁹ Донски - Кирјаков 71 – 73

⁸⁰ Донски – Кирјаков, 90

Отговора на умерените закъснява. Всъщност едва след октомври 1991 г. започват да се забелязват техните становища. Става ясно, че разликите са две. Едната е по въпроса за границите. Умерените искат да се махнат границите разделящи Македония, но не и да се поставят нови такива на Кочериново. Те виждат бъдещето в Балкани и Европа без граници. Искането за обединение на Македония в отделна държава смятат за несериозно. и неосъществимо.⁸¹ Друга основна разлика е въпроса за „окупационните войски“. Ако въобще трябва да се поставя подобен въпрос, той трябва да се формулира иначе: „демилитаризация на Пиринска Македония“.

Най-добър преглед на позициите на умерените ни дава словото на Стоян Георгиев пред конференцията на Организацията в Мусомища от 23.11. 1991 г.

В него Георгиев заявява: „ОМО „Илинден“ не е антибългарска организация и ... не се борим за откъсване на Пиринска Македония от Р България. Наша основна задача е да се признае македонско малцинство в България и да се почитат нашите човешки права като малцинство. Ето тази е нашата главна и единствена цел. Всичко останало е дезинформация, манипулация и лъжа.“ Ако някой мисли да отцепва Пиринска Македония от България той е голям наивник или агент на чуждо разузнаване. „Ако пък кажа братя, че съм против обединението на Македония, значи и вас и себе си да лъжа. Целия ми съзнателен живот и годините прекарани из затворите на България са

⁸¹ В Протокол на околийската конференция в Разлог от 17 ноември 1991 г., с. 3, се твърди, че Твърди се, че македонците християни приемат идеята „Обединена Македония без граници“.

красноречиво доказателство, че аз съм за обединението на трите дяла на Македония“. Противоречията между него и Йордан тръгват от въпроса – „кой, кога и с какви средства може да обедини Македония“. Георгиев дава свой отговор на този въпрос, който не противоречи на Устава на организацията. Намира решението в уставното определение за Балкани и Европа без граници и смята, че всеки който се определя за македонец именно под този израз трябва да вижда обединението на Македония – чрез премахване на границите. А ако некой мисли да слага граници на Кочериново „се лъже, това просто е невъзможно, неосъществимо“. „Как ще обединим Македония тогава? Ами много просто: В обединена Европа, в Европа и Балкани без граници, аз виждам последната надежда и шанс за обединението на Македония. А границите ще ги махнем всички ние и българи, и сърби, и македонци, и гърци, и албанци, когато се отърсим от слепия национализъм и пагубната идея за Велика България, Голяма Сърбия и Мегали Елада“.⁸²

Така през есента на 1991 г. все по-остро се чувства нуждата от провеждане на конгрес и избор на ново общо-приемливо ръководство и решаване на спорните въпроси относно програмата.

⁸² Слово на Стоян Георгиев при отварянето на Мусомишката конференция – 23.11.1991 г. с. 8, 9, 10

РАЗРАСТВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА

Независимо от натиска на власти и медии и нарастващите противоречия в организацията през 1991 г. тя бързо разширява своята мрежа. Мненията за броя на секциите и членовете на ОМО „Илинден“ през 1991 – 1992 г. се различават. Едно от най-ранните е изказано от предателя на организацията Красимир Илиев, който ги определя по следния начин: „В Благоевград бяха 12, от които половината бяха в ръководство. В Сандански при основаването от 33-ма останаха 27. В Петрич - 47, в Микрево - 23, в Гега - 18, в Симитли бяха 6. После по поречието на Места, когато ходехме по агитации, в Гоце Делчев не успяхме да формираме секция, сега, доколкото знам, са успели. В Мусомища - 7, 8 ли бяха, нещо такова. В Копривлен - 4, от тоя род. Фактически някъде около 150-160 се събираха. И да прибавим хората на Солунски нека бъдат 200, повече не са!“⁸³ Тези данни от една страна са тенденциозно минимализирани, а от друга ни показват само положението в първите месеци след създаването на „Илинден“ (Илиев през септември 1990 г. напуска България). Освен това информацията му е неточна – секцията на ОМО „Илинден“ в Гоце Делчев се създава още пролетта на 1990 г. в дома на Борис Керезиев като я учредяват 19 души. Това е преди създаването на секцията в с. Копривлен (юни 1990 г.).

⁸³ С. Кр Илиев доскоросен секретар на ОМО „Илинден“ разговаря Стр. Марчев, в-к „труд“, бр. 220, 14.11.1991 г. с, 3, Тюлеков, с. 9

Заслугата за разширяването на организационната мрежа е най-вече, макар и съвсем не единствено, на Стоян Георгиев, който се посвещава с много жар на тази задача. След като му отнемат паспорта на 28 X 1990 г. докато му го връщат 31.12.1991 г. обикаля: София, Долни Дъбник. Шумен, Бургас, Равда, Димитровград, Пловдив, Асеновград, с. Горни Воден, с. Долни Воден, Пещера, и др. в които с местните хора създава секции. В Пиринска Македония под негово лично ръководство се създават секции в Беласица, Струмешница, Първомай, Старчево, Рибник, Кромидово, Кономлади, Разлог, Банско, Баня, Елешница, Кремен, Баничан, Гоце Делчев, Мусомица, Ляски, Копривлен, гр. Петрич, а в много други села е подготвил почва за създаване на такива. От 430 дни 226 дни е извън дома си и спи извън него 89 нощи, като се финансира от обезщетението получено от държавата за лежането си в затвора в размер от 10.920 лева.⁸⁴ Т.е според този текст създава 29 секции. От Дневника му е видно, че участва и в създаването на секция в с. Хотово, Кресна и Градешница, а прави опит за това и в с. Добри Лаки. На 19 август 1991 г. е проведено учредително събрание в с. Кремен. На 25 август е учредена секция в с. Баничан, на 28 август – в с. Старчево (според запазения протокол съставен на същия ден – 8 учредители и 3 гости), на 26 септември 1991 г. Георгиев учредява секция в Хотово, а на 3 ноември опитва да създаде секция в Добри Лаки. На 4.1.1992 г. създава секция в с. Габрене от 9 члена начело със Станимир Благов лежал в затвора като македонец.⁸⁵

⁸⁴ Дневник, Запис от 18 септември 1992 г.

⁸⁵ Дневник, Запис от 6 януари 1992 г.

От запазения списък с пътуванията на Георгиев можем да видим, че той извършва множество обиколки не само в Петричко, но и по река Места и във вътешността на България. На пример на 26 – 29 февруари 1991 г. Георгиев обикаля – Петрич, Сандански, Благоевград, София, Пловдив, Асеновград и Пещера. На 8 март 1991 г. прави обиколка на цяла Пиринска Македония, а между 9 и 12 май – обиколка по долината на Места. На 30 и 31 август 1991 г. обикаля Мусомища, Кремен, Банско, Благоевград, София, Долни Дъбник, Шумен, Равда, Пловдив, Димитровград, Асеновград, София, Баничан, Гайтаниново.

Разбира се не всички секции в организацията са създадени от него, макар че той често е гост. На пример когато на 31 януари 1992 г. е учредена младежка секция „Гемиджиите“ в Микрево от седем младежи, а присъстват и два попа, а гост е Георгиев.⁸⁶

На 30 август Борис Павлов създава секция в село Крупник – пет души. Тя порвежда редовни сбирки и към 4 януари достига численост от 30 души, на 5 октомври 1991 г. в ръководството на тази секция вече има отговорници за селата Полена и Сушица, което говори, че там вече се заформят групи. На 17 октомври 1991 г. в къщата на Ангел Тренев в с. Полето секция на ОМО „Илинден“ от около 30 човека, като присъстват гости от секциите в Благоевград и Крупник.⁸⁷ Секции възникват и в селата Илинденци и Плоски.

⁸⁶ Дневник, запис от 8 2 1992

⁸⁷ Павлов, 93, 94

Структури на организацията се създават и във вътрешността на България – София (отделно то организацията на Георги Солунски), Пловдив, Варна, Шумен, Карлово,⁸⁸ Асеновград, Харманли, Пещера и др. Редица селища се очертават бастиони на ОМО „Илинден“ – селата Мусомища, Ляски, Тешово, Копривлен, Елешница, Микрево, Яново, Ключ, Самуилово⁸⁹ и Илинденци.

Според преценките на Атанас Киряков дадени на 16 август 1990 г. пред вестник Диалог ОМО „Илинден“ има 49 секции. Към момента на даване тези данни са вероятно преувеличени и включват и местата със симпатизанти влезли във връзка с организацията. Но към есента на 1991 г. броя на организирани секции вече приближава 50. Йордан Костадинов през 1991 г. преброя пред мен секции в 45 селища. Според Иван Гаргавелов през 1991 г. в Гоцеделчевска околия има десет секции.⁹⁰ В свое интервю от юни 1992 г. Стоян Георгиев определя броя на членовете към 1000 а на симпатизантите на 2500 – 3000 души.⁹¹ Това мнение изглежда обективно основано имайки предвид, че средния брой на членовете в секциите е към 20 души (между 5-10 в малките, до 30 – 50 в големите секции). Това

⁸⁸ Тюлеков, 8, който се позовава на интервю на Атанас Киряков във в. Диалог бр. 62 от 16.08.1990 г.

⁸⁹ Тюлеков, 9

⁹⁰ Съобщено на автора на 23.04. 1999 г. в Мелник.

⁹¹ ОМО „Илинден“ видяно отвътре, Разговор с бившия лидер на организацията Ст. Г. Томовичин, в-к Време, бр. 22 от 4 до 10. 06, 1992 г., с. 3

вероятно я прави най-масовата организация в Пиринска
Македония по това време.

КОНФЕРЕНЦИЯТА В МУСОМИЩА

Външно през есента на 1991 г. работите се развиват горе-долу добре за ОМО „Илинден“. Броя на секциите расте, а също така и членството. Представител на организацията заминава за конференцията на КЕСС в Москва (10 септември – 4 октомври 1991 г.). На 16 октомври 1991 г. нова делегация на Хелзинки уоч пристига и започва срещи с представители на организацията. Наистина опита да се издигне независим кандидат на изборите е предотвратен от властите. Но пък дейността не спира. На 28 октомври Стоян Георгиев е на среща с американския дипломат Муър от американското посолство организирана от Дружеството за правата на човека. Прави и срещи с македонски интелектуалци в София: доцент Георги Радулов, д-р Костадин Георгиев и Иван Биков, на които обсъждат издаване на съвременна история на Пиринска Македония.⁹² На 12.11 Георгиев се среща с председателя на Демократичната партия Костадин Георгиев в София и говорят за положението в Македония.⁹³

Не добре стоят нещата отвътре обаче. Противопоставянето по върховете между двете течения – тази на умерените (демократите) и на крайните (радикалите) се задълбочава и преминава в лична неприязън. Костадинов продължава да налага своята

⁹² Дневник, Запис от 3.11.1991 г.

⁹³ Дневник, запис от 14.11, 1991 г.

декларация и дори въпреки съпротивата на КС я внася като официален документ в КЕСС в Москва.⁹⁴

Към това се прибавят и два силни пропагандни удара отвън. Единия идва от Красимир Илиев, бивш секретар и студент в Скопие от септември 1990 г. той извършва изнасилване в Скопие и за да се спаси търси спасение в българското посолство. Дава интервюта, в които повтаря пропагандните клишета срещу организацията, че е сърбоманска, че е чужда агентура, че е богато финансирана от чужбина, като средствата ѝ се злоупотребяват и т.н. Друг удар идва от органа на македонската опозиция – Глас на ВМРО ДПМНЕ „Неколко прашаня за ОМО „Илинден“, от Дамески, която веднага е преведена във в. „Македония“ на ВМРО СМД. Тези широко огласявани удар допълнително нажежават обстановката в Илинден.

На 19 октомври 1991 г. в Микрево се провежда събрание заседание на КС в намален състав на което присъстват Стоян Георгиев (председател на организацията), Йордан Костадинов (зам. председател и околийски председател на Санданска околия, наскоро завърнал се от Москва), Йордан Бербагов (секретар), Георги Сухаров (околийски председател на Петрич), Кирил Иванов (член на КС) и Костадин Петков (ЦКРК – Санданска околия).⁹⁵ На това събрание Костадинов предлага разпускане на КС, но това е отхвърлено. Дневния ред на заседанието бил следния: 1. Информация за участието в КЕСС Москва от Костадинов, 2. Георгиев

⁹⁴ Декларация на конференцията в Мусомища, 23.11.1991 г.

⁹⁵ Слово на Стоян Георгиев пред конференцията в Мусомища, 23.11.1991 г., с 18,

предлага провеждане на отчетни секционни събрания на 27 октомври и околийски събрания в петте околии. 3. Предложение за разширен КС или конгрес на който да се даде отчет за времето от 2 август 1990 г. и да се определят насоките на бъдещата дейност. 4. Поуките от изборите.⁹⁶ Решено е до края на ноември да се проведат околийски конференции, като подготовка за провеждане на конгрес.⁹⁷

Решението за провеждане на конгрес, който да определи „бъдещите насоки“ и да избере ръководство е знак за започване на ожесточена предизборна кампания. Сухаров в Петрич ще се опита да изключи двама от най-активните членове с обвинение в... „сепаратизъм“.⁹⁸ Така се стига до провеждане на „бурно събрание“ на секцията в Петрич на 27 октомври 1991 г., като искането за изключване е отхвърлено, а единодушно е приета колективната оставка на нейното ръководство начело с председателя Сухаров и е избрано ново начело с Антон Панов.

На 2 ноември 1991 г. се провежда КС в Благоевград в дома на Кирил Иванов. Става остър сблъсък между Йордан Костадинов от една страна и Атанас Киряков и Георги Карпачев от друга. Киряков заявява на Костадинов „Вие си правите семейна организация и само заговаряте сваляне на Стоян Георгиев“. За малко да се стигне до физическа разправа.⁹⁹

⁹⁶ Дневник, запис от 19.10.1991

⁹⁷ Писмо на председателя на ЦКРК Павлов от 5 декември 1991 г.

⁹⁸ Запис от 27.10.1991 г.

⁹⁹ Дневник, запис от 3 ноември 1991 г.

Предложенията за конгрес не радват Костадинов. Той и по-рано предлага председателство по един от околия да ръководи организацията разчитайки, че така ще си осигури сигурна позиция. Той се радва на твърде слаба подкрепа и на един конгрес не просто ще изгуби позиция, но и неизбежно любимата му декларация, която прокарва напук на всички решения неизбежно ще бъде отхвърлена или окастрена. Той успява да привлече на своя страна изгубилия позицията си на председател на околия Петрич Сухаров на когото обещава заместник председателката място,¹⁰⁰ отговорника за ЦКРК за Петричко Илия Тополниклиев и също наскоро изгубилия поста си на заместник председател на Петричката секция – Илия Ромеев. Освен това може да разчита на председателя на ЦКРК Борис Павлов, на Владо Коцелов от Благоевград и на Божидар Кирянов в Сандански. В началото е в конфликт с Атанас Киряков, но след това временно ще успеят да се съюзят против Стоян Георгиев.

Свалянето на околийското ръководство в Петрич е сигнал за тревога за радикалите. Независимо, че идеята им за председателство е отхвърлена те започват пропаганда, че КС е разпуснат, Стоян Георгиев вече е никой, а ОМО се ръководи от околийските председатели.¹⁰¹ Вземат мерки да си „върнат“ изгубената околия. На 4 ноември Сухаров

¹⁰⁰ Сухаров, който сам признава по-късно е бил спечелен от Костадинов с обещание да бъде заместник председател (по-късно след като Костадинов го измамва и скрива писмото с покана за пътуване на Сухаров до Америка той се оттегля от организацията на Костадинов.

¹⁰¹ Слово на Стоян Георгиев пред конференцията в Мусомища, с 15, 18

започва инициатива за създаване на нова „по-дейна“ секция в Петрич и насрочва събрание на 7 ноември. На 6-ти се свиква заседание на редовната секция за да обсъди действията на Сухаров. На 10 ноември Сухаров свиква в дома си събрание на което идват осем души, трима от които провъзгласяват събирането за незаконно и предателско. Останалите пет избират околийско ръководство с председател Сухаров и заместник отговорника на ЦКРК Илия Тополниклиев.¹⁰² Това на практика е първото реално разцепление в организацията. На 11.11. Георгиев, Панов и Чаев правят обиколка из Подгорията и се договарят за свикване на околийска Конференция. Наскоро свои агитационни обиколки започва и „околийското“ на Сухаров.¹⁰³

Създаването на това отцепническо околийско ръководство е и първото реално разцепление в ОМО „Илинден“. Това е акт със сериозни последици. То реално прави почти невъзможно провеждането на общ конгрес с участието и на демократи и радикали, между които вече ще стои въпроса за това, кое околийско е законно и съответно –кои делегати за конгреса.

¹⁰² Писмо на Георгиев до КС декември 1991 г.

¹⁰³ Дневник, Записи от 4.11, и 12.11. 1991. Слово на Стоян Георгиев пред конференцията в Мусомища, с 15, 18

Околийските конференции на ОМО „Илинден“ през ноември 1991 г.

Околийска конференция в Гоце Делчевско

На 7-ми ноември се провежда събрание на актива на околия Гоце Делчев (присъстват Георгиев и Чаев). Заседанието осъжда „разколническата дейност на Йордан Костадинов, Георги Сухаров и Илия Ромеев“.¹⁰⁴ Запазен документ от това събиране показва, че са обсъждани и следните точки: 2. „Свикване на Конференция или Конгрес на ОМО „Илинден“, 3 „Неправилната политика на ръководството на ОМО „Илинден“, 4 Искане Георгиев да ги посещава по-често, 5 – регистрация на ОМО в Хага (като се коментира, че Костадинов е взел всички преписи от решенията на съдилищата). 6 Киряков и връзката с Теодосий,¹⁰⁵ 7. Печата на ОМО Илинден в Теодосий, 8. Раздорите в ОМО, 11. Мекушавост. „По два човека от всяка...“¹⁰⁶ Тук документа прекъсва и другия лист го няма. Очевидно е обаче че Гоцеделчевска околия застава твърдо зад умереното течение, като дори Георгиев е критикуван за мекушавост. Това по всичко изглежда е околийската конференция на Гоце Делчевска околия. Отсъствието на самото понятие Конференция не е учудващо. То отсъства от устава на организацията, но към есента на 1991 г. се

¹⁰⁴ Дневник, запис от 7.11.1991 г.

¹⁰⁵ Става дума за това, че Теодосий Попов си е направил печат на организацията и подпечатва документи от нейно име и без знанието на ръководството, за което същия е изключен от КС.

¹⁰⁶ 7.1.1. 1991 г. гр. Гоце Делчев, събрание на актива на ок. организация, архив Стоян Георгиев

ползва често за да се обозначат с него разширените събрания с актива на околийско или централно ниво. Колебание в терминологията се забелязва и в документите от околийската конференция в Разлог (виж по-долу). Няма съмнение, че околийска конференция в Гоце Делчев се е провела¹⁰⁷ и това очевидно е било преди Мусомишката от 23.11.1991 г.

Околийска конференция в Петрич

На 16 ноември се провежда околийската конференция в Петрич. Присъстват делегати от секциите в Петрич, Първомай, Хотово, Старчево, Коларово и Самуилово, а има и 2 гости от Микрево и 4 гости от Р Македония. Не идват представители на отцепническото ръководство на Сухаров - Тополниклиев. Осъдена е дейността на разколниците около Сухаров и се констатира че основната фигура от която е тръгнал разкола е Йордан Костадинов.¹⁰⁸

¹⁰⁷ За околийски конференции в Петрич и Гоце Делчев говори в увода на совото си пред Мусомишката конференция председателя Стоян Георгиев. Имайки предвид че на конференцията присъстват множество представители именно от тези околии то той не е могъл да заяви подобно нещо пред тях и особено като аргумент за законността на Мусомишката конференция

¹⁰⁸ Дневник, Запис от 18.11.1991 г.

Околийска Конференция в Разложко – 17.11. 1991 г.

Своя околийска конференция провежда и околия Разлог на 17.11. 1991 г. в с. Баня. Присъстват 18 делегати от Разложко околия: Разлог, Банско, Елешница, Кремен, Баня и Добринище, като сред тях е отговорника на ЦКРК Райна Миленова. Освен това има и трима гости – председателя на организацията Стоян Георгиев, секретаря на организацията Йордан Бербаков и председателя на Петрич Ангел Панов.¹⁰⁹ Според списъка на присъстващи това е „околийска конференция на ОМО „Илинден“, я“, а според протокола „Събрание на околийското ръководство на ОМО „Илинден“. Това е още един пример за неяснотата в терминологията от този период.¹¹⁰ Освен това е избрано ново околийско ръководство,¹¹¹ от което става очевидно че става дума именно за околийска конференция. На него се обсъждат много неща, но във фокуса са основните: как да се действа след като няма регистрация, нуждата от програма и разделението в организацията. На нея е изнесен и обсъден доклад за положението в организацията в околията. Обсъжда се разцепление в Банската секция, случая Красимир Илиев и се съобщава, че

¹⁰⁹ Списък на присъстващите на околийската конференция на ОМО „Илинден“ (архив на СГ).

¹¹⁰ Документите по принцип страдат от неяснота на терминологията – околийското ръководство е наричано в него и околийска секция (Протокол, с. 3). Обстоятелството че присъстват представители от всички секции и от централното ръководство и него околийския председател изнася писмен доклад говори че става дума именно за събрание на най-високото тяло в околията (околийска конференция).

¹¹¹ Протокол, с. 2, 5

същия е изключен през август. За страха на хората да се присъединят към ОМО, за това как да се работи при липса на регистрация, трябва ли да се разтуря организацията или да се търсят други пътища. Обсъждат се проблемите в организацията, околийската, но и организационната програма. Тук Стоян Георгиев предлага провеждане на конференция (не е ясно околийска или обща): „Конференция по двама души от всяка секция да се изясни въпроса за разцеплението“. Изглежда така се заражда идеята за общо-организационна конференция, която ще бъде реализирана след само след шест дни на 23 ноември в Мусомища. В Баня Георгиев говори и „за недоброто качество на новата програма на ОМО „Илинден“ да се преработи програмата“ и предлага „Да влезем в законна форма на управление чрез друга партия“.¹¹²

Други конференции изглежда не са били проведени. На 19 ноември Георгиев написва в дневника си, че за събота 23 ноември е насрочен „разширен КС на ОМО „Илинден“, или конференция, която ще се проведе в с. Мосомище“ и за това „се налага по спешност“ да подготви доклад.¹¹³ Така става ясно, че решението е взето внезапно и като последица от посещението му на 17 и 18 ноември на структурите по долината на р. Места. Според една от декларациите приета на конференцията в Мусомища, свикването се обяснява с засилената пропаганда срещу организацията, а не с вътрешно организационните проблеми (виж по-долу).

¹¹² Протокол, с. 5

¹¹³ Дневник, Запис от 19 ноември 1991

Конференцията в Мусомища – 23.11. 1991 г.

На 23 ноември 1991 г. се провежда разширен организационен форум в с. Мусомища, Гоцеделчевско, който при подготовките за провеждането му и разискванията е наричан Разширен КС или Конференция, а в приетите документи е наречен „Конференция“. Присъстват 59 делегати. На практика изцяло са представени околииите – Гоце Делчев, Разлог и Петрич, а присъстват и представители на околииите Сандански (втората най-голяма секция в Микрево, но и Градешница) и Благоевград. Ето и нейните участници според запазения списък:

Конференция на ОМО „Илинден“ с. Мусомище – 23 . 11. 1992 г.

Списък на македонците от ОМО „Илинден“¹¹⁴

№	Име	Селище	Длъжност	Подп(и с)
1	Костадин Стоянов Златинов	Микрево	Член	=

¹¹⁴ Таблицата е додадена за прегледност, като е спазена в максимална степен информацията на оригинала.. Документа е на две страници като на всяка записващите са започнали от № 1 и така имаме на едната 27, а на другата 32 – тук пак за прегледност ги давам с обща номерация от 1 до 59.

2	Йордан Петров Бербатов	Благоевград	Секретар на КС	=
3	Костадин Методиев Петков	Микрево	Член	=
4	Никола Атанасов Робев	Баничан		=
5	Благой Костадинов Товиров	Баничан		=
6	Кирил Тодоров Хаджиев	Баничан		=
7	Иван Костадинов Стоев	Копривлен		=
8	Лъчезар Борисов Халачев	Копривлен	(председател) 115	=
9	Асен Георгиев Боев	Градешница	(председател)	=

¹¹⁵ В скоби са дадени информации които не се съдържат в оригиналния документ но съм ги намерил от друго място....

1 0	Кирил Атанасов Драчев	Градешниц а		=
1 1	Лъчезар Щерев Маркилов	Петрич	Член (касиер)	=
1 2	Ангел Фердинанд ов Панов	Петрич	(председател)	=
1 3	Ангел Николов Андреев	Петрич	(секретар. на секция)	=
1 4	Атанас Атанасов Смилков	Първомай		=
1 5	Васил Стоянов Чаев	Първомай	Председател	=
1 6	Апостол Димитров Янков	Петрич	Координатор	=
1 7	Димитър Илиев Мурджев	Гайтанинов о	Председател	=
1 8	Илия Георгиев Савов	Мусомища		=

1 9	Петър Ив. Полин	Банско		=
2 0	Христо Лазаров Джупанов	Разлог		=
2 1	Николай Тодоров Ушев	Баня	Зам. председател (ОК)	=
2 2	Никола Кирилов Икономов	Мусомища	Член	=
2 3	Тома Костад. Манолчев	Струмешни ца		=
2 4	Андрей Герасимов Чаушев	Баня		=
2 5	Борис Димитров Чонгов	Ляски		=
2 6	Ангел Иванов Безев	Копривлен	Секретар	=
2 7	Спас Иванов Алмишев	Ляски	Член	=

2 8	Иван Сингартийс ки	Мусомища	Член	=
2 9	Атанас Керезиев	¹¹⁶	Член	=
3 0	Борис Ат. Станков	Петрич	Зам.председа тел	=
3 1	Данчо Иванов Гошев	Петрич	Координатор	=
3 2	Димитър Крумов Иванов	Шумен	Председател	=
3 3	Стефан Димчев Делев	Пловдив	От ръководството ¹¹⁷	=
3 4	Иван Георгиев Сингартийс ки	Мусомища	Зам.председа тел	=
3 5	Илия Стефанов	Мусомища	От ръководството	=

¹¹⁶ Населеното място е изпуснато в оригинала

¹¹⁷ Координатор за Южна България

3 6	Благой Михайлов Шопов	Добринище	Председател	=
3 7	Йордан Ангелов Белчев	Копривлен		=
3 8	Димитър К_чапов ¹¹⁸ Бельов	Елешница	Зам.председа тел	=
3 9	Петър Василев Въсин	Елешница	Член	=
4 0	Иван Борисов Сковардано в	Елешница	Окол. секретар	=
4 1	Станко Г. Илиев	Баня	(окол. координатор)	=
4 2	Тодор Манушкин	Разлог		=
4 3	Любен Димитров Каръков	Кремен		=

¹¹⁸ Неясно. Според един протокол от Елешница е записан Кръсте Бельов.

4	Тодор	Самуилово		=
4	Георгиев Биков			
4	Ангел	Коларово		=
5	Митов Митов			
4	Борис	Самуилово	Председател	=
6	Стефанов Джаджев			
4	Христо	Гр. Пещера		=
7	Георгиев Павлов			
4	Атанас	Ключ	XXXX ¹¹⁹	=
8	Трайков Мирчев			
4	Благой	Коларово		=
9	Стойчев тренов			
5	Евгени	Гоце	(околийски	=
0	Петров Стойков	Делчев	секретар)	
5	Иван	Гоце	(ЦКРК)	=
1	Атанасов Гаргавелов	Делчев		

¹¹⁹ Неясно – възможни прочити Председател или Координатор

5 2	Ангел Благов Гайдаджие в	Ляски		=
5 3	Георги Благов Джаров	Кремен	Зам.председа тел	=
5 4	Костадин Николов Иврампов	Кремен	Координатор	=
5 5	Георги Паскалев Карпачев	Елешница	Председател (окол).	=
5 6	Борис Димитров Керезиев	Гоце Делчев	Председател (окол)	=
5 7	Райна Пенкова Миленова	Банско	Секретар	=
5 8	Иван Биков	София	(предс. на секция)	=
5 9	Стоян Георгиев	Петрич		=

За съжаление не всички делегати са посочили длъжността си (дори и председателя на организацията Стоян Георгиев). От 59 човека само 30 са го направили. Със

сигурност можем да говорим за присъствие най-малкото на Председателя и секретаря на организацията, за 3 (от 5) членове на ЦКРК,¹²⁰ за 2 (вер. 3) околийски председатели, един заместник околийски председател (Разложка околия), два околийски секретари (на Разложка и на Гоцеделчевска околия) и двама околийски координатори (на Петричка и Разложка околии). Освен това имаме поне 9 секционни председатели (от София, Гоце Делчев, Шумен, Петрич, Елешница, Добринище, Първомай, Гайтаниново, Градешница), 6 Зам. Председатели (Петрич, Кремен, Самуилово, Елешница, Мусомища, Баня), 1 секционен секретар (Копривлен), 2 секционни координатори (Петрич и Кремен), 2 членове на ръководство (Пловдив и Мусомища), 8 членове (Петрич, Елешница, Ляски, Мусомища (2), Микрево (2) и 1 неизвестно от къде), както и един председател или координатор.

Представени са делегати от всички околии и от 25 населени места. Извън Пиринска Македония: София, Пловдив, Шумен, Пещера. Околия Благоевград – Благоевград. Околия Разлог – Разлог, Банско, Елешница, Добринище, Баня, Баничан. Околия Гоце Делчев – Гоце Делчев, Ляски, Кремен, Мусомища, Копривлен, Гайтаниново. Околия Сандански - Микрево и Градешница. Околия Петрич – Петрич, Първомай, Струмешница, Самуилово, Ключ, Коларово.

Както се вижда само околия Благоевград е слабо представена, околия Сандански също не е достатъчно

¹²⁰ Райна Миленова (Разложка околия) и Костадин Златинов от Микрево (Санданска околия), Гаргавелов от Гоцеделчевска околия. Виж дневник, запис от 8.02.1992) и сравни с Павлов, с. 84

представена, но за сметка на това околията Гоце Делчев, Петрич и Разлог са цялостно представени, а много добре е представена и македонската емиграция във вътрешността на страната.

Присъстват трима членове на ЦКРК – т.е. мнозинствена представителност на ЦКРК, като отсъства бойкотиращия председател Павлов и отговорника за Петричка околия и радикал-разколник Тополниклиев.

Отсъстват секцията в Сандански ръководена от Йордан Костадинов, секцията в Крупник ръководена от Борис Павлов, секцията в с. Полето създадена месец преди това от радикалите. Слабо е присъствието на секцията Благоевград, където има силни фигури на радикалите като Атанас Киряков, Владимир Коцелов, Кирил Иванов и др. Няма представители и от Илинденци, Кресна, Хотово, Габрене, както и на някои секции във вътрешността на България, но това се дължи най-вероятно на невъзможност, а не на бойкот.

Конференцията лесно е можела да се превърне в успешно проведен конгрес. За съжаление това не става. От една страна умерените избързват, не изчакват да се проведат всички околийски конференции. От друга обаче това и не е конгрес, а Конференция т.е. „Разширен КС“. От друга радикалите съзнателно бойкотират тази конференция осъзнавайки, че биха се сблъскали с пълната маса на умерените активисти. Така Конференцията де факто се оказва форум на всички подкрепящи умерената автентична идеология на ОМО „Илинден“ и противопоставящи се на радикалното крило и неговите искания.

Доклад на председателя на организацията пред Конференцията

Стоян Георгиев изнася обширен доклад на конференцията в Мусомища. В него той посочва трите причини наложили свикването на конференцията: на първо място той посочва случая Красимир Илиев, на второ - засилената пропаганда в медиите срещу организацията и на трето „незачитането на уставът на ОМО „Илинден“ от някои от първите ѝ ръководители. При това той нарича събирането: „разширен координационен съвет, конференция или ако щете извънреден конгрес“ . Понататък заявява, че „Решение за свикването му не е взето на събрание на КС, затова считам, че не сме и достатъчно подготвени за него“ (с. 1).

Следват похвали към Костадинов като най-заслужил за световната известност на организацията и се изреждат на цяла страница неговите заслуги, сред които представянето в КЕСС в Москва, в Канада и голямата му активност в Пиринска Македония След това направо заявява:

„По мое мнение той е човека, който заслужава високата чест да оглави организацията, т.е. да бъде избран за председател на ОМО „Илинден“ (с. 2 - 3).

След това Георгиев за неуспеха в това ОМО „Илинден“ да стане масова притегателна организация и изрежда обективните причини: нерегистрацията, страха насаден в хората, мощната пропаганда против Илинден, липсата на македонска историческа литература, икономическата криза и политическата апатия на

населението. Към тях добави и това, че не са изградени структури във всички населени места в Пиринска Македония (с. 4).

Споделя мнението си, че има и субективни причини, които са допринесли за това положение, „които са си чисто наши, на КС на организацията и лично на Председателя Стоян Георгиев и зам. председателят й Йордан Костадинов“. В несработването на тези две ключови фигури се крие главната причина за недостатъчната масовост. Отхвърля твърдението, че организацията се е разцепила – тя не се е, но в редовете й има хора обладани от вождизъм, които всяват раздор и недоверие сред членовете (4 - 5).

Изрежда редица свои оплаквания от Йордан Костадинов. Докато Георгиев е в Македония в Дамяница е избран за председател Костадинов под предлог, че трябвало председател да защитава устава и програмата пред съда. Докато е в Македония Красимир Илиев изпратил писмо с фактури за получени долари и германски марки за ОМО „Илинден“, но когато поискал писмото от Костадинов последния казал, че било изчезнало от къщата му. Стоян Георгиев отхвърля всички обвинения срещу него за финансови злоупотреби и заявява че е готов на място да се обеси ако е взел казваните от Илиев суми или е злоупотребил други такива (11 – 12).

Основната критика срещу Костадинов обаче е за неуважението към устава. През юли 1990 г. при окръжния съд Благоевград когато националистите на излизане хвърлят стотинки по членовете Йордан извикал „Българите в Азия!“ На 20 април на Рожен прочита декларация чиято

точка 14 не помни да са я обсъждали и всички останали втрещени от това му искане на Рожен.

Георгиев категорично се е противопоставил на тази точка на КС на 27 април в дома на Бербаатов (с. 13). На всички следващи събрания КС разглеждал тази прословута точка 14 и мнозинството винаги я отхвърляло, но това не попречило на Костадинов да отнесе декларацията си в Москва на КЕСС. Имено от тук тръгват противоречията. Един дипломат би казал демилитаризация на Пиринска и на другите части на Македония и превръщането им в безмитни зони. Костадинов иницирал създаване на Председателство, а имал пръст и в разцепването на Петричката секция (с. 14). Георги Сухаров е привърженик на Йордановата линия и заедно с Илия Ромеев и Илия Тополниклиев разтурят петричката секция, но са тръгнали да цепят и околията (за което повече щял да каже Тодор Биков). Спрямо тези 3-4 нарушители на устава трябва да се вземат сериозни мерки призовава Георгиев (с. 15). Той от много хора в Петрич, Първомай, Подгорието, Микрево, Разложко, Гоцеделчевско отдавна е предупреждаван, че се готви заговор да го свалят, но за нето това е маловажно. Вече два пъти си е давал оставката и сега на Конференцията я подава трети път (с. 16).

По въпроса за бъдещата дейност председателя предлага.

1. Да се организират секции във всяко селище.
2. Да се потърси път към регистрация

По последния въпрос докладва, че не знае какво е станало с документите от предишната регистрация (решенията на

съда) които е взел Йордан Костадинов, когато е отивал в Америка с цел да се подадат документи за регистрация в Хага. За това казва Георгиев, би трябвало да започне нова регистрация, с нов уста, нова програма, като Конгреса натовари компетентни хора които да ги изготвят (с. 20 – 21).

От съдържанието на словото на Георгиев пред конференцията се вижда, че той предлага реално два варианта за решаване на вътрешните проблеми, като и в двата той няма да бъде председател. Единия е да се избере за такъв Костадинов като обаче предварително бъде порицан и бъдат обуздани радикалните му наклонности, а втория е да отстъпят и двамата и да се осъди радикализма. Решението за управлението поради отсъствието на Костадинов и Радикалите не е могло да се вземе, затова конференцията ще се ограничи с осъждане на радикализма и антиорганизационната пропаганда.

Мусомишките декларации

Мненията изнесени в доклада ще играят ключова роля в работата на конференцията и в приетите документи. Тя е известна със своята декларация наречена „Мусомишка“. Обаче декларациите са две, а не една. Едната (известната) е „за негативни изявления и декларации направени от отделни ръководители на организацията“, а другата: „По повод зачестилата напоследък антимакедонска пропаганда в някои средства за масова информация...“

В увода на първия документ е определен като “Декларация на конфедерацията на ОМО “Илинден” (тук

думата е сгрешена вместо конференция). В нея се осъждат крайностите и нарушенията на някои ръководители. На база на устава (чл. 1 и 6) са отхвърлени като анти-уставни („в пълно противоречие с устава“) исканията намиращи се в т. 7, 8, 14 и 16 на Роженската декларация (за прогонване на българските окупационни войски, отцепване на неврокопската митрополия, забрана на българските партии и обединение на Македония под егидата на великите сили), както и изявления от типа “Българите в Азия!” и “Възраждане на неофашизма в България като политика на президента Жельо Желев”. Потвърдена е уставната цел борба за "духовно обединение на македонците от трите дяла на Македония и света" и за "Европа и Балкани без граници" (чл. 7). Мосомишката декларация е базирана на традиционните основни програмни определения на организацията отбелязани в нейните устави (чл. 1 сплотяване на македонците на земляческа и културна основа, 2 – признаване на македонско малцинство в Р България, 8 – “ОМО “Илинден” не се бори за накърняване на териториалната цялост на Народна Република България”, и 10 – “ОМО “Илинден” се обяви срещу всякакъв вид сепаратизъм, шовинизъм, асимилация и геноцид.”, или в друг устав: л. 1 и 6 Духовно обединяване на македонците; “ОМО “Илинден” е за не накърняване на териториалната цялост на балканските страни”).¹²¹ Всъщност конференцията чрез приетата декларация излиза в защита на устава и на изворните начала на организацията и

¹²¹ Декларация на конференцията на ОМО „Илинден“, 23.11.1991 г. Мусомища, Архив на ОМО „Илинден“-ПИРИН гр. Сандански.

против опитите на Костадинов да ги извърти съгласно своите разбирания.

Според заглавието на втората декларация имено заради тази зачестила „напоследък пропаганда“ „наложи се спешното свикване на Конференция на ОМО „Илинден“. Тази декларация взема отношение по случая Красимир Илиев наречен „патологичен криминален тип“ (т.1), който е изключен от организацията от КС през януари 1991 г. след като узнали за неговите деяния и не носят отговорност за изявленията му след тази дата. Конференцията заявява, че Стоян Георгиев като председател има пълно право да взема дарения и помощи в полза на организацията, но че посочените от Илиев суми не са взимани от председателя. Вземаните от самия Илиев пари от югославското посолство са без знанието на организацията и са криминален акт. Организацията не е получавала пари от правителствата на Македония, Сърбия или Югославия. Теодосий Попов е изключен защото си е изработил печат с името на организацията. Членовете на Илинден не са не само сръбски, но нито български или гръцки мекерета.

Освен двете декларации Конференцията приема и Призив до македонците в България във връзка с предстоящото преброяване, в което ги приканват да последват примера на референдума в Р Македония от 8 септември същата година и да се декларират на преброяването като македонци

КОНТРАУДАРЪТ НА РАДИКАЛИТЕ

Конференцията явно показва голямото надмощие на умерените в организацията към този момент и разбира се е приета като плесник от радикалите. Единствения шанс за радикалите е да опитат да оспорят нейната законност. Съзнавайки собствената си слабост поканените лидери на радикалите ще бойкотират конференцията. Никой от тях: заместник председателя Костадинов, председателя на ЦКРК - близкия приятел на Костадинов - Борис Павлов, Георги Сухаров и Атанас Киряков не идва. Всъщност не идва нито един от радикалите, а това показва че става дума за целенасочен бойкот за да могат да провалят конференцията или да я обвинят в нелегитимност. Това заедно с обстоятелството, че не е свикана от КС, а от председателя ще са основните контрааргументи на радикалите. Причина, за бойкота е и основателното предположение, че ще бъде поискана сметка и промяна на роженската декларация и за крайните изказвания.

Конференцията убеждава радикалите и в невъзможността да победят на конгрес, поради което провеждането на конгрес ще бъде изоставено като възможност и дори постепенно ще се развие мнението че не е необходим такъв. Радикалите се отказват от организиране на конференции в околиците Сандански и Благоевград – саботирайки по този начин и взетото решение през октомври и правейки невъзможно провеждането на нежелания и опасен за тях конгреса. Околийските конференции са риск защото не могат да са сигурни в успеха си. На пример в Сандански секция

Микрево – изключително влиятелна и силна е категорично против Йордан Костадинов, а подобни уклони се забелязват и в секциите в Градешница и Илинденци, а са под въпрос и хората в Кресна (създадена секция от Стоян Георгиев).

Макар и малцинство обаче радикалите имат едно важно предимство пред демократите – те са добре организирани и знаят какво искат. За разлика от тях демократите са неорганизирано течение. Те не желаят власт, а да запазят оригиналните идеи на организацията. Те не търсят конфронтация а помирение и обединение и в името на това са готови на множество компромиси и отлагания. Освен това се чувстват обвързани от устава, чиито разпореждания въобще не притесняват радикалите. Това прави действията и реакциите на демократите мудни и нерешителни.

Основните сили на радикалите ще бъдат хвърлени първо към саботиране, а след това и към компрометиране на Мусомишката конференция. В деня преди провеждане на самата конференция, на 22 ноември 1991 г. е издаден брой на в. „Скорнуване“, на чиято първа страница като уводна статия е публикуван текст наречен „Из Програмата“ в който реално Роженската декларация е провъзгласена за програма на организацията.¹²² Издателите му са Йордан Костадинов и Божидар Кирянов от Сандански. Действието им е напълно незаконно и узурпира правата на конгреса на организацията, а от деня на излизане се вижда че има за цел

¹²² Донски - Киряков, с. 92

да изпревари евентуалните решения на конференцията в Мусомища.

След провеждането ѝ Борис Павлов като председател на ЦКРК, обявява конференцията за незаконна. На 5 декември 1991 г. Павлов пише до членовете на КС и ръководствата на околии писмо, в което не само взема страна, но и става инициатор за разцепление на организацията. Тръгвайки очевидно от погрешното си схващане, че конференцията проведена на 23 ноември е конгрес и позовавайки се на решението на събранието проведено на 19 октомври 1991 г., той провъзгласява конференцията за незаконна. Аргументите на Павлов са три: 1. Не са изпълнени решенията от 19 октомври; 2. нарушен е устава на ОМО “Илинден” (без да се посочи какво точно е нарушено); 3. Не е присъствал ЦКРК.

Последното е абсолютно невярно – в Мусомища присъстват отговорниците на ЦКРК за Санданска, Разложка и за Гоцеделчевска околии, т.е. 3 от общо 5 членове, а при това устава не предвижда задължително участие на ЦКРК на конгреси или конференции. Самият факт, че мнозинството от ЦКРК е с конференцията показва и още нещо важно – писмото на Павлов е напълно незаконно. Устава не предвижда никакви специални права за председателя на ЦКРК, а само привилегията да бъде по право член на КС. Всички права и власт се отнасят на самия ЦКРК (чл. 21.1, 29), което значи че се вземат с гласуване. В случая Павлов е в малцинство в ЦКРК и въобще не се допитва до мнението на останалите. Действа на своя глава.

Прави впечатление, че председателя на ЦКРК и отговорник за Благоевградска околия не е обезпокоен от

факта, че неговата околия не е изпълнила решението за провеждане на околийски конференции (а също така и Санданска), нито от това, че подготвяния конгрес по този начин се проваля от околията Благоевград и Сандански, а се притеснява от решенията взети на успешно проведена конференция. Не реагира, когато Сухаров извършва разцепление в Петрич и провъзгласява свое околийско тяло. Той не използва правата дадени на ЦКРК от устава да свика извънредно конгрес когато в КС има груби нарушения на устава. Също така не е притеснен от опитите на Костадинов на своя глава а превърне Роженската декларация в програма, независимо, че устава е съвсем ясен, че решения за изменение на програмата и устава се вземат от конгреса и то с $\frac{3}{4}$ мнозинство (чл. 25).

Вместо това председателя на комисията следяща за законността погазва всякаква законност в стремежа си да защити каузата на радикалите. Той обявява свикване на 8 декември 1991 г. на разширено събрание с участието на ЦКРК, КС, и членовете на околийските ръководства. Т.е. нещо като своя си конференция. Свикването на подобен вид събрание, също както провеждането на общо-организационна конференция, не е регламентирано в устава на организацията). След това директно заплашва:

“Ако не се явите на горепосочената дата ще считаме, че сте измамени от Стоян Георгиев Томовичин и Йордан Петров Бербатов и те са внесли планивания разкол в организацията. Сбирката организирана от тях и състояла се на 23 ноември 1991 г. в с. Мосомище освен, че е незаконна, тя ви отнема правото да сте членове на ОМО “Илinden”.”

Това е първия случай при който радикалите дръзват да отнемат „правото на членство“ на своите опоненти (същото ще направят и през август 1992 г.). Членуването и изключването се определят от устава. Председателя на ЦКРК и дори целия ЦКРК нямат право да изключват никого. Павлов обаче дръзва да обяви за изключени 59 от най-висшите активисти на организацията при това и трима от колегите си в ЦКРК. Това е поредното грубо погазване на устава от представител на радикалите. Прави впечатление голямата дързост на Павлов. Докато конференцията в Мусомища макар и представляваща мнозинството в организацията не си позволява повече от това да осъди нарушенията на устава и идеите противни на тези в устава, и не си позволява да предложи наказания, Павлов не се колебае да обяви направо изключване, на противниците на радикалите. И тук прозира разликата в двете тенденции – грижата за законността и единството на демократите в контраст с желанието на радикалите да се наложат и разкарат опонентите си без да се съобразяват с устава.

Твърденията му, че участниците са измамени от председателя и секретаря на организацията, които се обвиняват за провеждане на планомерен разкол, може само да учудва с циничността си. Дотук казаното от Павлов е вече извънредно лошо. Но той отива още по далеч в разпалването на разкола в организацията. Той пише следното:

“Поради това ние ви препоръчваме да си изберете ново име на вашата организация с нов устав и програма”.

С две думи Павлов призовава мнозинството представено на Мусомишката конференция да напусне организацията и да създаде нова. Тук проличава голямата разлика между радикалите и демократите. Демократите са за запазване на единството. Бербатов ще говори пред Разложката околийска конференция да не се допуска разцепление на членовете на ОМО „Илинден“.¹²³ Стоян Георгиев в изложението си за КС на 14 декември 1991 г. също говори, че трябва да се спре разцеплението, като поставя единствено условието – всички да спазват устава. Противно на това Павлов директно предлага разделяне и то преди да е узнал официално какви решения са се взели на тази конференция (решенията са оформени на хартия в последните дни на ноември). С това и с обявяването за изключени участниците в Мусомишката конференция той става първият, който гласно и открито застава зад идеята за разцепване на ОМО “Илинден”. По поредност на действията е вторият радикал, след Георги Сухаров, който предприема разколнически действия в редовете на организацията. За всички обаче е известно, че чрез него (а реално и чрез Сухаров) всъщност действа зам.-председателя Костадинов, срещу чиито действия и заявления е насочена преди всичко Мусомишката декларация.

Тук се проявява още нещо важно – настояването да се узурпира името ОМО „Илинден“ от радикалите – несъгласните с тях да си изберат друго име, а те – малцинството да запазят за себе си името, което вече е

¹²³ Протокол на околийската конференция в Разлог от 17 ноември 1991 г., с. 4

спечелило популярност сред македонската диаспора, в Р Македония и сред правозащитната общност. Стремежа на радикалите е не да се запази единството (напротив – несъгласните с тях да се махат), нито да се спази законността, а да се узурпира наследството на организацията чрез нейното име. Това ще личи постоянно и след разцеплението – докато мнозинството на умерените ще хвърля всичките си сили за възстановяване на единството и законността, малцинството на радикалите начело с Костадинов съвсем целенасочено ще бойкотира или проваля опитите за обединение, а всичките си сили ще хвърля към това да се представят пред света като самата ОМО „Илинден“. Така ще успеят да създадат впечатление сред македонската общност в света, че именно те са ОМО „Илинден“, а другите – отцепници. Тази мотивация ще обясни и неорганизираното на конгрес от Йордан Костадинов следващите шест години – далеч от това, че не било възможно да се организира – конференциите в Гоце Делчев Петрич, Разложко и Мусомища това напълно го опровергават. Организирането на конгрес съзнателно се проваля защото радикалите напълно осъзнават, че са малцинство. Затова вместо да организират околийски конференции в Благоевград и Сандански, или да се включат в конференцията в Мусомища, те отклоняват вниманието от собствения саботаж като се нахвърлят върху Мусомишката конференция.

Законността на Конференцията

Опита на Павлов да оспори конференцията на законно основание са също така неуспешни. Решенията

взети на 19 октомври са включвали провеждане до 24 ноември 1991 г. на околийски отчетно-изборни конференции, които да подготвят бъдещия конгрес. Само Гоце Делчев Разлог и Петрич провеждат такива, но не и Сандански и Благоевград. Тъй като проведения в Мусомища форум е провъзгласен за конференция (а не за конгрес) не може да се говори нито за нарушение, нито за изпълнение на устава, а нито за пряко нарушение на решенията на КС в намален състав взети на 19 октомври. Вземайки под внимание, че в документацията на организацията от онова време думата конференция се използва като синоним на разширено заседание на околийски или централен орган с участие на представители на секциите, то в Мусомишката конференция всъщност няма нищо незаконно. Масовото участие от три околии плюс България, както и на членовете на КС от Микрево, и на председателя и секретаря на организацията говори за това, че е присъствало мнозинството членове на КС. А ако това е така, то конференцията е просто един разширен Координационен съвет (пленум), който има по-големи правомощия от КС и според това има пълно право да отменя негови решения. А ако това е „разширен КС“ (както го нарича председателя в словото си), то председателя има пълно право да го свика, и във всеки случай няма никаква уставна пречка да го направи. Така че ако се гледа от законова страна – конференцията не е незаконна! А ако се вземе предвид представителността на конференцията – извън всякакво съмнение тук е представено голямото мнозинство в организацията и според това решенията ѝ имат тежест, каквато само конгрес може да надмине.

Разбира се има за какво да се критикува не взетите решения на конференцията, а самият факт на свикването ѝ. Това е прибързано действие. Тече подготовка за конгрес. Организирайки общо-организационна конференцията, умерените дават възможност на радикалите да ги обвиняват, че са саботирали подготовките на конгреса (макар едното да не пречи задължително на другото). При това напълно излишно. Щом че три околии и емиграцията са били готови да подкрепят умерената линия (като тя е имала свои привърженици и в другите околии) победата на умерените на един конгрес би била неизбежна. Обаче както посочва в доклада си и председателя Георгиев провала на предишния конгрес от държавата и насилствените предотвратявания на всички мероприятия през същата 1991 г. са създавали основателен страх, че конгреса няма да бъде допуснат. Значение е имало и бързането да се отговори от най-сивок форум на клеветите на Красимир Илиев и свързаната с това медийна пропаганда.

Спонтанно проведената конференция е имала по-голям шанс (имало е само няколко дни от решението до извършването). Но успешното ѝ провеждане е възможно да се дължи на нарочната пасивност на ДС, която да се е надявала на разцепление). Конференцията не е и продукт на някакъв заговор, а спонтанно събиране като последица от събиране на множество фактори особено психозата след обвиненията на Красимир Илиев. Във всеки случай от дистанцията на времето днес може да се каже, че извън всякакво съмнение конгрес на ОМО е нямало да има с участие на радикалите – той със сигурност би бил повален било от ДС, било от радикалите (особено като се знае

практика на Костадинов да иска за всяко мероприятие разрешение то властите).¹²⁴

Така макар свикването ѝ от формална гледна точка да е под въпрос, то от гледна точка на представителност авторитета на конференцията е извън всяко съмнение. Също така неоспорими са становищата взети в защита на устава и изворните начала на ОМО “Илинден”. Затова провъзгласяването и за незаконна от страна на Павлов е било неоснователно и само по себе си е партизански и разколнически акт.

Акцията на Павлов обаче не се вижда достатъчна за малцинството на радикалите. Те започват борба да си създадат мнозинство, борба която водят с крайни и дори непочтени и неморални средства и в ущърб на самата организация, компрометирайки я непоправимо в някои региони. След конференцията в Мусомища на пример разколническото „околийско ръководство“ на Сухаров тръгва по селата в Петричка околия и започва силна агитация против председателя Стоян Георгиев обвинявайки го във всякакви грехове. Резултатите от тяхната агитация по селата (на която умерените отговарят с контра-посещения) имат убийствен ефект върху авторитета и влиянието на Илинден в този окръг. Освен това радикалите изпращат своя делегация да злепостави

¹²⁴ Искането позволение от властите, в онази ситуация, не би оставило никакъв избор на последните освен да забранят и спрат мероприятието. Освен това радикалите саи незаинтересовани от провеждането на конгрес.

председателя и в Гоцеделчевска околия.¹²⁵ Костадинов пък ще изнесе разцеплението и пред партньорите на организацията, като посещава Егейците на Александър Поповски в Битола, пред които нарича всички участници в Мусомишката конференция „върховисти“.¹²⁶

Напрежението между двете крила се нагнетява. На 27.11 е проведено секционен събор в с. Илинденци а са поканени гости от Микрево, председателя Стоян Георгиев и заместника Костадинов. На това събрание говорят и двамата. Костадинов държи гневна реч, че в „организацията имало хора подлещи, подмолно действащи за разбиване на единството в организацията“. Започва да говори за т. 14 за войските и заявява, че не можем да търпим повече „българско робство“. Двата с Георгиев се гледат като врагове.¹²⁷ По това време радикалите все още не знаят официално какви са апозициите на конференцията. Нейните решения са оформени едва в края на месеца. Това става на 29 и 30 ноември в Гоце Делчев, когато са написани двете декларации – участват Стоян Георгиев, Йордан Бербагов, Иван Сингартийски – Попа, и Благой Тавиров от Баничан. Тук е разгледана е и програмата на Бербагов.¹²⁸

В началото на декември радикалите окончателно минават границата на междучовешките отношения като започват да говорят, че Стоян Георгиев е агент на Държавна сигурност. Скоро Георгиев е уведомен за това.

¹²⁵ Писмо на Георгиев до КС декември 1991 г.

¹²⁶ Дневник, Запис от 27.1.1992 г.

¹²⁷ Дневник, Запис от 28.11.1991 г.

¹²⁸ Дневник, Запис от 1 декември – освен това са посетени председателите в Ляски и Кпривлен.

На 4 декември в Петрич идва приятеля на Георгиев Никола Мирчев за да го попита вярно ли е онова, което се говори в секцията в Сандански, че е станал агент на Държавна сигурност. След това отиват заедно с някои други в Микрево, където Мирчев преразказва надълго какво се е говорело в Сандански.¹²⁹ На 6 декември Георгиев е в София на среща с Костадин Георгиев и Иван Биков, с които обсъждат декларацията на Драги Богдановски за върховизма в ДПМНЕ и разколническата дейност на Костадинов и привържениците му, от която всички са много загрижени.¹³⁰

На 7 декември започват да идват информации за това, че Костадинов и Кирянов са ходили в Микрево да се карат с хората, и че 2-3 агитационни групи на радикалите шетат по селата в Гоцеделчевско и агитират срещу Стоян Георгиев и Йордан Бербатов. Председателя на секция Градешница Асен, който подкрепя Георгиев заминава заедно с него и с микревчани за Гоце Делчев за да видят какво се случва, а на 11 декември става ясно, че радикалите масово са ходили да агитират и из Подгорията.¹³¹

Планувания от Павлов контра-форум по всичко изглежда не се е състоял. Заседанието на КС е пренасрочено за 14 декември и то в Гоце Делчев, което говори з намеса на местните кадри желаещи да се постигне помирение. Стоян Георгиев на 13 декември подготвя свое

¹²⁹ Дневник, Запис от 4.12.1991 г.

¹³⁰ Дневник, Запис от 7 декември 1991 г.

¹³¹ Дневник, Запис от 10 декември 1991 г.

изложение за това заседание, в което излага това, което планира да говори на заседанието:

Оплаква се от кампанията на оклеветяване водена срещу него и която е обърнала срещу него „момчетата от неврокопско“. Сухаров е говорил срещу него, че е затънал до гуша в мърсотия. Настоява ясно да се каже какви престъпления е направил – стига цяла година се говори зад гърба му. По-нататък засяга случаите на Теодосий и Илиев, които „са изключени от редовете на ОМО „Илинден“ (споменава ги вероятно защото от тях идват част от клеветите). Пита какво да се прави с настоящите такива герои като Сухаров, Ромеев, Тополниклиев, които самоизбрали се за околийски шетат по селата и всяват разкол, а Ромеев заявява, че не ни признават – 3-ма не признават 53-ма. Ромеев разправял, че КС се е саморазпуснал, че Стоян Георгиев не е никакъв и ОМО се ръководи от околийските, т.е. че се е осъществила идеята за съпредседатели, която Йордан не е успял да прекара на КС в Благоевград преди няколко месеца. Председателя пита Павлов – какво е незаконното на Мусомишкото „събрание“, та се замразяват декларациите взети единодушно от 60 присъстващи ръководители на секциите в Пиринска Македония и кой може да замразява декларациите на „този представителен форум на ОМО „Илинден“?“ Свикването на Конференцията станало по искане на околийските събрания на Петричка, Разложка и Гоцеделчевска околия, „а в другите две дали са се състояли такива събрания не ми е известно“. Пита Павлов и какво е компрометиращото в декларациите от 23.11. на Конференцията с което компрометираме и нанасяме

поражение на ОМО „Илинден“ пред европейската общественост? Явно има разминаване между устава и цитираните герои. Сега Сухаров и компания са започнали масова агитация. По различно време два екипа посещават селата, хората са започнали да се подиграват. Всички трябва да спазват устава, Накрая пита всички дали ще се почита устава за да бъдат стройна организация или трябва доброволно да се разделим.¹³²

Заседанието на КС се е състояло на 14.12. 1991 г. в дома на Керезиев в Гоце Делчев. Тук радикалите оспорват законността на конференцията, хващайки се за думите в речта на Георгиев, че тя не е свикана от КС. Това са: Йордан Костадинов, Божидар Кирянов, Георги Сухаров, Кирил Иванов, Илия Ромеев, Илия Тополниклиев и Атанас Киряков, който сега е преминал на страната на Костадинов.¹³³ Заседанието преминава тежко за Георгиев и той го описва с горчиви думи в дневника си.

Контраудара на радикалите се увенчава с успех. Това личи и от рекапитулацията дадена от Георгиев в дневника за това събрание, а именно - злославно. Присъствието и участието на разколниците от Петрич на КС в Гоце Делчев говори много - то е плесник за председателя. Макар и малцинство радикалите имат влиятелни и гласовити фигури на това заседание, докато Георгиев и Бербагов са подкрепяни от искащо помирение мнозинство. Разбира се радикалите нямат сила да отстранят Георгиев и Бербагов, още по-малко пък да изключат някой

¹³² „За К.С. на ОМО „Илинден – 14.12. 1991 г

¹³³ Доклад, запис от 16 12 1991 г.

от участниците в конференцията. Обаче успяват да постигнат не привездането в сила на основната Мусомишка декларация и да реабилитират съюзниците си – разколниците от Петричко, а реално по този начин въпреки, че са малцинство да блокират решенията на мнозинството взети на Мусомишката конференция. Причината е вероятно отново желанието на демократите да се избегне откри конфликт и разцепление. Тактиката на агресивно изнудване прилагана от страна на радикалите отново им носи успех. Успех за сметка на организацията. Разбира се никой не се сеща за конгрес. Павлов толкова бърз да обвини делегатите в Мусомища за проваляне на решенията за конгреса не се и сеща да настоява и да напомня за това, че решението за конгреса не е отменено и същия трябва да се проведе. Тихо и без решение конгреса е забравен. Още един успех на радикалите с лоши последици за организацията. Решенията на този КС, които реално обезсилват като прилагане решенията на далеч по-висшия от него форум са според това незаконни, но по-страшни от беззаконията са последиците. Непохватния опит за решаване на вътрешните противоречия и за налагане на спазването на устава завършват с още по-голяма конфронтация и засилване на беззаконието в организацията. След декември 1991 г. организацията се клатушка в някакво мъртво вълнение изгубила цел и перспектива.

Толкова активния през последните месеци Георгиев отново губи желание за борба. Постоянния стрес причинен от нападите в КС и разпространяването на слухове сред членовете започва да си казва думата и ситуацията за него

става по собствените му думи „непоносима“. На 22.12.1991 г. Стоян Георгиев за четвърти път си подава оставката – този път на събрание на секцията в Петрич, но отново никой не я приема. На това заседание става ясно, че клеветите за злоупотреби с пари се разпространяват и в Петрич и то от стария и заслужил Сократ Маркилов (конкретно за 150 000 долара от футболен мач в Копенхаген в чест на ОМО „Илинден“). Маркилов заявява, че поддържа връзка с двама от службите от които научава много важни неща за организацията,¹³⁴ което подсказва, че слуховете се разпространяват именно от ДС.

Радикалите засилват своите пропагандни позиции. През декември 1991 г. започва да излиза в Благоевград пиринска Камбана, втори вестник на радикалите след „Скорнуване“. Демократите нямат своя трибуна. През следващите месеци външно единството се запазва, но подялбата вътре се задълбочава. Павлов ще използва позицията си на председател на ЦКРК за да подкрепи своя приятел Костадинов в борбата му срещу председателя. Той прави ревизии на всички ръководители за периода 2 август 1990 г. – 28 декември 1991 г. и през януари 1992 г. излиза с отчет, в който според свидетели напада за злоупотреби и нарушения само привържениците на Стоян Георгиев, прикривайки същевременно слабата и хаотична отчетност на своя приятел. По това време той ще сподели с друг свой приятел – Владо Коцелов, че е правил ревизия на Костадинов, но последният не е бил подготвен за това. След време самия Павлов ще твърди, че не е намерил

¹³⁴ Дневник, Запис от 23.12.1991 г.

сериозни злоупотреби при никой.¹³⁵ Отново е забравена нуждата от конгрес, независимо, че са изминали година и девет месеца от основаването и година и четири месеца от проваления първи конгрес, а уставът предвижда конгрес веднъж на две години. Така председателят на ЦКРК, органът призван да пази законността в организацията, вместо да съдейства за помирение и законност, вместо да настоява за провеждане на конгрес, който да реши възникналите противоречия и дилеми, вземане страна в конфликта и съдейства за разцеплението на ОМО “Илинден”. Правят се опити да се разбие мнозинството на демократите. Към 13 януари 1992 г. Йордан Костадинов и Божидар Кирянов със съпругите си гостуват на Йордан Гюров в Микрево като правят сондажи дали не могат да ги привлекат микревчани на своя страна. Микрево е един от стълбовете на организацията и глава на опозицията срещу радикалите в Санданска околия.¹³⁶

Притеснени от разкъсването на организацията околията Гоце Делчев и Разлог през януари 1992 г. създават „Контактна група“, която да посредничи и постигне помирение между лидерите на двете течения. И двете страни не отказват посредничеството, но радикалите са разбираемо резервирани – все пак тези околии са показали ясно симпатиите си към умерените позиции. Акцията на структурите по долината на Места обаче показват и известно тяхно дистанциране от Стоян Георгиев и възприемане позиция, че разкола е причинен от междуличностни причини, а не е идеен и принципен. Може

¹³⁵ Павлов, 85

¹³⁶ Дневник, Запис от 14 януари 1992 г.

би са мислели, че ако застанат твърдо зад него това ще предизвика разцепление и вместо това са се опитали да намерят път към компромис.

На 18 януари се провеждат срещите на Контактната група начело с Карпачев – околийски ръководител на Разложко и, с двата скарани лагера в Петрич. От едната страна е околийското ръководство на Петрич със Стоян Георгиев (в клуба на организацията), а от друга са Костадинов, Киryanов и Сухаров (в дома на Сухаров). Пет часа продължават разговорите, като посредниците минават от едната до другата къща, но повечето остават постоянно при групата на Стоян Георгиев. Когато Контактната група поканва двете страни заедно да отидат в Микрево да разговарят с представители на тамошната секция, хората на Костадинов отказват. Отиват само Контактната група и Георгиев. Хората от Микрево категорично отказват да работят с Костадинов. След проведените разговори Контактната група стига до извод, че с хората на Костадинов не може да се работи. Групата при това критикува Георгиев за мекушавост.¹³⁷

Следващият опит да се постигне помирение и избегне разцеплението правят Егейците на Александър Поповски от Битола като през втората половина на януари 1992 г. предлагат посредничество.¹³⁸

На 1 февруари 1992 г. – КС се събира в Мусомище. Присъстват двайсетина души. Дискутират т. 14. от

¹³⁷ Дневник, Запис от 19 януари 1992 г.

¹³⁸ Дневник, Запис от 27.1.1992

Роженската декларация, като само 5 души я подкрепят, а мнозинството са против.¹³⁹

На 5 и 6 февруари Георгиев е в Скопие, където прави срещи с МААК, с ВМРО ДПМНЕ (Любчо Георгиевски, Доста Димовска и Драган Арсов) и с Петър Гошев. Целта му е изглежда да провери какви с настроеността сред македонските политически сили по въпросите, които разделят организацията. Никой от тях не одобрява идеите на Костадинов.¹⁴⁰ На 9 февруари се провежда среща между ръководствата на Петрич, Микрево, Разложка и Гоцделчевска околии в Гоце Делчев, на което Георгиев докладва за посещението си в Скопие.¹⁴¹ Формата на срещата говори за задълбочаващо се разделение – двете крила се събират вече отделно.

В тези условия на подозрения и ожесточеност ДС прави нова атака: От 18 февруари 1992 г. Красимир Илиев започва редовно да звъни от Белград до Стоян Георгиев, Йордан Бербаатов и Карамачев, като иска от Стоян Георгиев 1/3 от онова което бил заграбил и за което имало документи.¹⁴² Вероятно е звънял и на други.

Между 27 февруари и 5 март 1992 г. Стоян Георгиев е в Битола по покана на сдружението на Поповски, където успява да създаде Инициативен комитет за изработване на устав на сдружение Приятели на ОМО „Илинден“.¹⁴³ През

¹³⁹ Дневник, Запис от 8 февруари 1992

¹⁴⁰ Дневник, Запис от 8 февруари 1992 г.

¹⁴¹ Дневник, Запис от 8-9 февруари 1992 г.

¹⁴² Дневник, Запис от 21.02. 1992 г.

¹⁴³ Дневник, Запис от 6 март 1992 г.

целия този период атаките срещу Стоян Георгиев от страна на радикалите не спират.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Коцелов, 75

СВАЛЯНЕТО НА СТОЯН ГЕОРГИЕВ

През февруари едно събитие обръща нещата временно в полза на Радикалите – скарването на Иван Гаргавелов от Гоце Делчев със Стоян Георгиев случило се на връщане от Р Македония, когато безпаричните делегати на Илинден минават без да плащат на патарина и са настигнати и спрени от полиция. Полицаяте ги освобождават, след като разбират кои са, но преживяното унижение настройва Иван Гаргавелов срещу Стоян Георгиев. Гаргавелов ще убеди делегатите от Гоце Делчев да гласуват за оставката на Стоян Георгиев.¹⁴⁵

Роля изиграва умората на хората и надеждата, че ако Стоян Георгиев отстъпи сблъсъците ще спрат. Това реално означава, че агресивната стратегия на постоянни скандали и непримиримост прилагана от радикалите дава резултат.

Това се случва на заседание на КС проведено в село Баня на 7 март 1992 г.

Привърженика на радикалите по това време Коцелов си спомня за това заседание и го описва с остри думи. На него стават такива скандали и разногласия, сякаш ще започва война, „не е за говорене“. Киряков започва да проверява всеки на вратата дали не носи записващо устройство, но някои избягват проверката. Сипят се обвинения най-много срещу Стоян Георгиев.¹⁴⁶ Георгиев

¹⁴⁵ Същото са ми разказвали и Иван Гаргавелов и Стоян Георгиев.

¹⁴⁶ Коцелов, 75

изморен от пререканията си дава оставка. Това е вече за пети път. Дотогава тя винаги е отхвърляна. Този път е приета с гласовете на делегатите от Гоце Делчев. С 9 гласа „за“ и 7 „против“ оставката на Георгиев е приета.¹⁴⁷ Коцелов, който гласува „за“, изразява мотивите на много от гласувалите – те се надяват така да спрат кавгите в организацията. Тъй като има две скарани страни и едната показва, че няма да отстъпи при никакви условия умерените правят грешката да опитат да решат проблема като отстранят по-отстъпчивата страна. Освен това умерените са разочаровани от „мекушавостта“ на Георгиев и неспособността му да постави радикалите на мястото им и да сплоти организацията, като спре разкола. Умереността на Георгиев се обръща срещу самия него. На същото заседание три пъти е поставяна на гласуване оставката на секретаря и втори лидер на демократите – Йордан Бербаатов, но не е приета. Според устава заместника – Йордан Костадинов добива шест месечен мандат да организира конгрес. Той обаче няма никакво намерение да прави това – постигнал е целта си и е застанал начело на организацията и няма намерение да отстъпва мястото си. Ще използва новата си позиция и шестте месеца за да наложи своята декларация като официална програма на организацията и да се освободи от Бербаатов. Вместо да проведе конгрес при изтичането на шестте месеца ще предпочете да изключи мнозинството. Конгрес няма да се проведе от него не за шест дори и за шест години. Редовно критикуван за това Костадинов майсторски ще отбива всеки въпрос за конгрес като ще разработи теорията, че

¹⁴⁷ Дневник, Запис от 12 юли 1992 г.

това се иска от ДС за да бъде той сменен и организацията подчинена.

Делегатите от Гоце Делчев скоро разбират огромната грешка, която са допуснали давайки власт на крайно властолюбив човек – и до днес изказват съжалението си за това. Тяхното гласуване ще има фатални последици, които никой тогава не е можел да предвиди. Скоро те започват да молят Стоян Георгиев да се върне. Първо Евгени Стойков ще го моли за това на Роженския събор през април 1992 г. (месец и половина след оставката). Ще го последват и други. Георгиев обаче е съкрушен от събитията и се оттегля от дейността. Четири месеца няма да напише нищо в Дневника си в който преди е пишел всяка седмица. Дори и описанието на събитията от 7 март в Баня ще събере сили да направи едва през юли. Призивите за връщане ще отхвърля, защото не желае някой да помисли, че се бори за власт или създава проблеми и разцепления.

НАЧАЛОТО НА КРАЯ: ШЕСТТЕ МЕСЕЦА НА ЙОРДАН КОСТАДИНОВ

В периода 7 март – 12 юли 1992 г. Стоян Георгиев с едно изключение не участва на заседанията на КС.¹⁴⁸ Той не е съгласен с провежданата политика. Това му държане не радва демократите, те не са имали желание да го отстранят и отсъствието му ги тревожи. Безпокои ги и политиката на Костадинов, който работи да наложи своята декларация като програма, отстранява Бербаатов от позицията секретар и изглежда поставя нови касиери в няколко околии засилвайки така своите позиции.¹⁴⁹

Може би Георгиев по това едно изключение има предвид срещата на 20 април 1992 г., когато в дома на Божидар Кириянов Сандански по инициатива на Битолчани – Поповски се провежда среща. Може би именно за тази среща, а не за 1991 г. се отнасят думите на Петков за острото скарване на Костадинов с Поповски. След това по покана на Битолчани Георгиев и Костадин Златинов от Микрево отиват в Битола и посещават македонците в

¹⁴⁸ Дневник, Запис от 12 юли 1992 г. „новоназначени касиери“ – Владо Коцелов, Борис Станков, Кирил Тилев и Бойко Бачев, на които той е направил ревизии

¹⁴⁹ Според Павлов, 85, през 1992 г. имало „новоназначени касиери“ – Владо Коцелов, Борис Станков, Кирил Тилев и Бойко Бачев, на които той е направил ревизии. Всичките тези през следващите години ще бъдат привърженици на Костадинов.

Албания.¹⁵⁰ Това явно показва скъсването на Битолчани с Костадинов.

Връщането на Георгиев в активна дейност, ще бъде провокирано от заседанието на КС проведено на 4 юли 1992 г. На това събиране започват скандали заради интервюто на Стоян Георгиев пред в. „Време“, „ОМО „Илинден“ погледнато отвътре“. Според Йордан Костадинов в това интервю Георгиев се е изявил като българин. Околийския на Разлог Карпачев не се съгласява. Започнала остра кавга и представителите на Разложка околия Карпачев и Райна Миленова напускат КС и отиват при Георгиев в Петрич да го молят да се върне в живота на организацията и в КС като поемат цялата отговорност за неговото връщане. Убеждават го и отиват в Микрево, където заедно с ръководството на местната секция съставят протокол за свикване на конференция в с. Елешница на 29 август 1992 г. В дните след 4 юли Георгиев и Сковарданов от Елешница, обикалят секциите в с. Баня, Банско, Добринище и Елешница. Завръщането на Георгиев е прието радушно.¹⁵¹

На 26 юли 1992 г. Стоян Георгиев отива на всемакедонския събор в с. Търново, Битолско. Там е поканен от Стеван Боцевски от Прилеп да му гостува. Между 1 и 3 август Стоян Георгиев е в Прилеп, Р Македония. Отпътуват 10 души от ръководството на ОМО „Илинден“ от Петричко, Разложко, Гоце Делчевско (сред тях освен Георгиев са К. Златинов, Иван Гаголевичин,

¹⁵⁰ Дневник, Запис от 12 юли 1992 г.

¹⁵¹ Дневник, Запис от 4 август 1992 г.

Кърпачев, и Никола от Баня, „разбира се без Йордан Костадинов“. Провеждат среща с Поповски и двама от комитета за човешки права в Солун. Поповски и Костурски обвиняват Георгиев, че е оставил функцията председател в ръцете на един екстремист. По покана на Тито Петковски Георгиев държи реч на трибуната при Мечкин Камен и изказва пълната си поддръжка на усилията на Глигоров за признаване на Македония, а след това се здрависва и разцелува с Глигоров. Осъществява среща с председателя на ВМРО ДПМНЕ в Битола Кире, който обещава партията му да излезе с декларация с която осъжда нечовешката политика на българското правителство спрямо македонците в България.¹⁵²

Докато умерените са на събора в Крушево, Йордан Костадинов опитва да организира събор на Самуилова крепост, но същия е забранен от кмета на Петрич, което ще бъде подкрепено с декларация от всички политически сили и организации в Петрич (според твърденията на медиите).¹⁵³ Това е ясен знак, за това, че организацията под ръководството на Костадинов е изпаднала в пълна изолация. Ако през август 1991 г. опозицията в Банско се опитва да подкрепи Илинден, сега всички са против организацията. Събора е провален – пътищата са блокирани. Част от членовете успяват да се промъкнат през ливадите до с. Самуилово, където ще освиркат автомобила на главния прокурор на републиката и вдъхновител на

¹⁵² Дневник, Запис от 4 август 1992 г.

¹⁵³ Тюлеков, 96, Ива. Илков, Петричкият кмет забрани събор на ОМО „Илинден“, Дума, бр. 183, 01.08, 1992 г. с. 2

репресиите срещу Илинден, но полицията ги принуждава да напуснат селото.¹⁵⁴

През август на сцената на македонското движение ще се появи и една противоречива личност – писателя Славе Македонски. Той ще издава множество вестници (Ке, Македонец, Пиринска Македония, Алманах), ще основе множество фиктивни организации като Македонска демократична партия,¹⁵⁵ Малка македонска организация, Пиринска македонска академия и подобни, от чието име ще излиза с различни възвания. Неговия стил обаче компрометира македонците, като несериозни и примитивни. Той ще поддържа отношения с всички, но ще успее да се сближи само с Атанас Киряков в Благоевград, чиято фирма Кукуш 1993 г. в началото на август 1992 г. ще започне да издава неговия вестник „Пиринска Македония“.¹⁵⁶

На 9 август Стоян Георгиев внахвърля първа чернова за доклад предназначен за плануваната Конференция в Елешница. В този пръв текст се говори за малка групичка начело с Костадинов, която отказала да участва в конференцията в Мусомища и започнала яростна борба за дискредитирането му. Кризата не е неразбраното между него и Костадинов, а само неспазването на устава. Единството на организацията е ключово. Последните 6

¹⁵⁴ Павлов, с. 96

¹⁵⁵ Славе ще твърди на 28.10.1992 г. пред Димитър Тюлеков, че е основал партията на 28 август 1992 г. и на 31 октомври 1992 г. в Благоевград е учредил секция на тази партия, Тюлеков, 14

¹⁵⁶ Тюлеков, 14, Събитието е коментирано във в. Труд от 3 август 1992 г.

месеца са показали неспособността на ръководството на Йордан Костадинов.¹⁵⁷

От 14 до 16 август Георгиев макар и непоканен присъства на първия Световен македонски конгрес „упълномощен от демократично мислещите членове на ОМО „Илинден“ от Петрич, с. Микрево, Банско, с. Баня, с. Елешница, с. Кремен, гр. Разлог и др.“ Посещава Матицата на изселниците от Македония и се среща с председателя на Конгреса милионера Джордж Битов. Скоро на конгреса пристига и Йордан Костадинов, който тук започва агитация срещу Стоян Георгиев обвинявайки го в нелегитимност и разколническа дейност. На обвиненията, че е дошъл без покана Георгиев отговаря че Йордан не може да представлява цялата организация и че за шест месеца под ръководството на Костадинов организацията е изгубила 2/3 от своята мощ.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Дневник, Запис от 9 август 1992

¹⁵⁸ Дневник, Запис от 16 август 1992 г.

РАЗЦЕПВАНЕТО НА ОМО „ИЛИНДЕН“

На 21 август Димитър Карамачев идва у Георгиев по поръка на Йордан Костадинов да го кани на следния ден на „събрание на основателите“ в Благоевград. Георгиев отказва без да знае какви са мотивите и целите на Йордан Костадинов. Причината за отказа е и това, че и Георгиев и Костадинов са специално поканени на среща в Ново Село, Струмишко, на 23 август 1992 г. Тя е организирана от егейците в Битола (Поповски), и на нея трябвало да участват и Пиринци и Егейци от Гърция.¹⁵⁹

Срещата би играла роля за преодоляване на различията. Костадинов се чувства от тази среща и решава да я бойкотира. Освен това според вече изработената си тактика решава да изпревари и срещата в Ново Село и плануваната Конференция в Елешница като нанесе изпреварващ удар. Към това го подтиква и един друг голям проблем – шест месечният му мандат изтича, а организирането на конгрес би довело неизбежно до неговото сваляне – демократите са голямо мнозинство и всичките усилия на радикалите през изминалия период не са успели да променят това. Костадинов повтаря сценария от действията си след Мусомишката конференция. Плана е колкото прост толкова и убийствен за организацията: изключване на всички несъгласни с Костадинов. Нито председателя, нито ЦС имат прав да направят това, а Костадинов не смее може да свика конгрес. Устава предвижда, че изключването става с гласуване на местните

¹⁵⁹ Дневник, Запис от 21.август 1992 г.

секции, но в повечето то тях пълно мнозинство имат демократите – тези секции със сигурност няма да гласуват за самоизключването си. Освен това Костадинов не желае да изгуби всички секции, а само активната опозиция – оставането на секциите за него е желано доколкото са те послушни, приемат вижданията и нарежданията му. Ето защо Костадинов се опитва да заобиколи и устава и конгреса и мнозинството като събере ново събрание, което да действа като събрание на хората основали някога Илинден и от позицията на второ учредително събрание да приемат решения, които са от компетенцията само на конгреса. Имено това е целта на така нареченото „събрание на основателите“. Идеята е остроумна макар и напълно незаконна и по същество разколническа. Устава не предвижда никакви права за учредителите от 14 април 1990 г. нито знае за някакво „събрание на основателите“. Хората присъствали на 14 април 1990 г. са представители на четири организации, които именно се явяват учредители на ОМО „Илинден“, но които от тогава не съществуват. Хората присъствали на 14 април 1990 г. са всичките от долината на Струма, така се осигурява изключването от дискусията на членовете от долината на Места и от вътрешността на България, които са най-малко половината и са категорично против радикалите и Костадинов. Сред присъствалите на учредителното събрание Костадинов има много стари приятели като Борис Павлов, Владо Коцелов, брат си Кирил Иванов, Атанас Киряков, стария Сократ и др. Така Костадинов разчита да заобиколи мнозинството членове и да си осигури свое мнозинство. За да увеличи шансовете си за успех Костадинов постъпва лукаво и не уведомява

предварително участниците в събирането каква е целта на събирането. Това се знае само от заговорниците.

При това не са взети никакви мерки да се проведе наистина заседание на основателите. Не всички са поканени от тях. Освен това са поканени и присъстват хора нямащи никакво отношение към някогашното учредително събрание. Така събирането в Благоевград на 21 август няма никаква легитимност, нито според устава на организацията, нито дори според собствената си претенция. То не е нито събрание на основателите, нито е КС в пълен състав (в дневника си Георгиев дори го нарича „мини КС“). Поканени са и присъстват и някои демократи като околийския на Разлог Капрачев, като целта очевидно е същите да бъдат заплашени и принудени да се подчинят а ако не – да има основание да бъдат изключени.

Пълната нелегитимност обаче не отклонява Костадинов от разрушителното му намерения – той няма избор – преврат или падане. По това време той е стигнал толкова далече в ожесточението, че е решен да разтури организацията, ако не може да я подчини.¹⁶⁰ На присъстващите е представен Условия и закон за членуване в ОМО „Илинден“, в който реално радикалните искания са провъзгласени за задължителни за всеки член а несъгласните за изключени, като дори и на някогашните учредители им се заявява, че ако не се подчинят и

¹⁶⁰ Костадинов заявява пред Тодор Биков „че ако той не е председател на ОМО „Илинден“ щял да разтури ОМО „Илинден“, Стоян Георгиев, „Кризата в ОМО „Илинден“, Доклад за Конференцията в Елешница, 29.08.92 г. с. 6

подпишат „закона“, че загубят статута си на учредители.¹⁶¹
Абсурда е пълен.

Из "Условия и закон за членуване в ОМО "Илинден", с който на 21 август 1992 г. Йордан Костадинов и неговите привърженици разцепват организацията.

"...основателите на ОМО "Илинден", които създадоха организацията на 14 април 1990 г. в гр. Сандански, за да останат като основатели за да продължат членството си в организацията трябва да се подчинят на международните пактове ... които се състоят в следното: Даване статут на автономна област с икономическо, социално и културно развитие на Пиринска Македония... Всички политически партии и организации на територията на Пиринска Македония да бъдат разпуснати или да се преименуват в македонски, които да защитават националните права на македонците.... Изтегляне на българските окупационни войски в Пиринска Македония ...

Основателите от 14 април 1990 г., които не поддържат и не приемат горните искания се самоизключват от организацията. А онези, които са станали членове след 14 април 1990 г. могат да продължат членството си ако приемат горните искания"

¹⁶¹ Условия и закон за членуване в ОМО „Илинден“, 21 февруари 1992 г. Благоевград. Дневник, Запис от 31 август 1992 г.: Йордан и хората му „накарали присъстващите да подписват закон за членство в ОМО „Илинден““ „казвали, че който не подпише този закон не мое да бъде член на ОМО „Илинден“

Действията на Костадинов, събранието му и наложения на него Закон са крещящо беззаконие, преврат и разцепление на ОМО „Илинден“, като се действа директно срещу членовете 1, 4, 5, 6, 7, 8, 17, 18, на устава, които определят условията и начина на членуване изключване, основните програмни принципи и ролята на конгреса. На практика е суспендиран устава, и са узурпирани правата на конгреса. Една малка група налага промени в програмните принципи на ОМО „Илинден“ и налага като задължителна своя програма, неща за които устава изисква Конгрес и гласуване с $\frac{3}{4}$ мнозинство от присъстващите. Тук изпъква и голяма разлика между конференцията в Мусомище и това фиктивно заседание на „основателите“ – едното излиза в защита на устава и единството а второто направо отменя устава и изключва несъгласните с тях. Председателя на ЦКРК Павлов, който миналата година на своя глава и в разрез с Устава е обявявал делегатите на Мусомишката конференции за изключени а декларациите на Конференцията за замразени, сега не само не реагира, а направо подкрепя беззаконието на приятеля си опозорявайки и себе си и заемания от него пост.¹⁶²

¹⁶² Стойко Стойков, По следите на истината или опит за прехвърляне на вината?!, Рецензия на втората част на книгата на Борис Павлов „По трагите на вистината (спомени за една голема љубов)“, Прилеп, 2015, Макеоднски глас, 2015 г., с. 13

ОРГАНИЗАЦИЯ БЕЗ РЪКОВОДСТВО : ПОСЛЕДНИТЕ МЕСЕЦИ НА ОМО „ИЛИНДЕН

септември – декември 1992 г.

Конференцията в Елелиница 23 август 1992 г.

Незаконните действия на радикалите веднага се натъкват на непреодолими препятствия – огромното мнозинство не ги приема. Всъщност „Закона“ на Костадинов никога няма да бъде вземан на сериозно от активистите, той си остава една гротеска и екзотика, която илюстрира непримиримостта на Косатдинов да превземе по незаконен път ръководството на организацията.

На 29 август 1992 г. се свиква планирания от демократите „координационен съвет“ и „Конференция“ в Елелиница. Присъстват делегати от цяла Пиринска Македония, както и от Пловдив, Асеновград и Пещера. Тук са и Костадинов и неговите привърженици Божидар Кирянов, Атанас Киряков и Георги Сухаров, общо около 10 човека. Тук те ще приложат нова тактика, която става любим техен похват през следващите години. Бойкота на предишната конференция ги е убедил, че то ва не е достатъчно ефективен подход. Те са дошли не да участват, а да провалят конференцията и да попречат тя да вземе решения. За целта те спорят за всяко нещо, държат се грубо и скандално. Като начало отказват да се подпишат в списъка на присъстващите и заявяват, че „срещата била незаконна“ В продължение на четири часа от 10.00 до 14.00 събранието не може да приеме дневен ред. Постоянно се спори дали събранието е редовно и как трябва да се нарече:

конференция, разширен КС или предконгресно събрание. На няколко пъти събранието е прекъсвано заради арогантното поведение на радикалната група. Костадинов се държи толкова хулигански, че водещия Евгени Стойков предлага да бъде отстранен от събранието. Костадинов отказва да напусне. За да се намали напрежението Георгиев предлага предложението да се оттегли и това довело до известно успокоение. Мнозинството делегати взема решение да се проведе конгрес до края на октомври 1992 г.¹⁶³

От подготовения на за тази конференция текст Стоян Георгиев се гледа, че той е планивал да предложи да се избере нов председател като и Костадинов като него се откаже и предлага Благо Товиров от Баничан, който е учител и е бил преследван по македонския въпрос. Искал е да предложи всички да подкрепят устава и осъдят разколническата дейност и че ако това не стане той завинаги ще си отиде от ОМО „Илинден“. Вместо да се иска автономия – да се работи върху съзнанието на населението, по-голямата част, от които като последица на асимилацията са с българско самосъзнание.¹⁶⁴ Колко от това е изложил на конференцията не знаем, но очевидно Костадинов не е бил осъден и не е избран нов председател, но се е взело решение за спазване на устава и свикване на конгрес, който само може да реши законно съществуващите проблеми.

¹⁶³ Дневник, Запис от 31 август 1992 г.

¹⁶⁴ Стоян Георгиев, „Кризата в ОМО „Илинден“, Доклад за Конференцията в Елешница, 29.08.92 г. с. 8, 9

Последиците от разкола и очернящите кампании започват да се чувстват. Стоян Георгиев ще констатира в своя дневник по повод събранието на петричката секция на 9 септември 1992 г. че са дошли само 14 души и че „От ден на ден членовете на организацията намаляват вследствие на караниците, които инспирират протезетата на Йордан К. Иванов – Георги Сухаров, Илия Ромеев и Илия Тополниклиев. След години Борис Павлов ще констатира, че като последица на разкола се засилва страха и много македонци се отдръпват. Самия ЦКРК се разпада, и от петимата членове само той и Илия Тополниклиев, продължават да идват, но наскоро остава само Павлов. Като последица от разкола ще бъде отстранен от ръководството от страна на радикалите и Борис Керезиев.¹⁶⁵

Отношенията продължават да се влошават. Костадинов окончателно изгубва контрол над нервите си и стига до истерични ситуации – заплашва опонентите си че ще пише писма до семействата им, за да ги информира какви „предатели“ са. Не пести хулите срещу своите опоненти и в македонската преса. Дава интервю на Мирчо Томовски, за в. „Пулс“, в което заявява, че Стоян Георгиев и Йордан Бербагов са „пробългарски елементи“, „нешастни хора отпаднали от нашите редове“ „освободени от координационния съвет“, които година и половина не са отговаряли на поканите и не са участвали в нищо.¹⁶⁶ Разкола в организацията става тема и на българската преса.

¹⁶⁵ Павлов, 85, 88, 90

¹⁶⁶ Дневник, Запис от 18 септември 1992 г. Георгиев се запознава с интервюто в Македония на 17 септември.

На 15 септември за това пише Иван Илков „Дума“: „В ОМО „Илинден“ всеки иска да е „капетан“.

Конгреса така и не е проведен. Вместо това Костадинов продължава да разпространява все по-екстремни и провокативни идеи. При своето участие на форум в Охрид той обявява "Проект за премахване на робството в Пиринска Македония", включващ спиране на българската пропаганда и изтегляне на българските войски, а президента Желев е наречен неофашист.¹⁶⁷

Преброяването на населението през декември 1992 г.

Преброяването на населението се оказва важен момент както за македонските организации, така и за антимакедонската пропаганда в страната. Това е последно събитие при което македонските активисти все още се действа заедно. За кратко различията са забравени и макар и разделени всички работят по това да окуражат хората да се самоопределят като македонци. През ноември 1992 г. излиза първи брой на „Независима Македония“, орган на ТМО – ВМРО (независима) „Илинден“ на Г Солунски, с декларация за преброяването.¹⁶⁸ Започналият да излиза през октомври вестник "Македонец" на Славе Македонски публикува обръщение към президента и премиера да се даде "възможност при преброяването всеки, който не се страхува, да се пише македонец". ОМО „Илинден“ също

¹⁶⁷ Людмил Митакиев, Представител на ОМО "Илинден" хули България и президента ѝ на форума в Охрид, „Т р у д“, 264, 9 ноем.1992, Тюлеков, с. 18

¹⁶⁸ „Независима Македония“, бр. 1, ноември 1992 г., с. 2

разпространява позиви към населението да се пише македонско: "Християни и мюсюлмани от Пиринския край, самоопределяйте се като македонци".¹⁶⁹ Това предизвиква вълна от гневни статии във вестниците.¹⁷⁰ Властите не остават длъжни. МВР заплашва, че започва разследване против ОМО „Илинден”.¹⁷¹ Голям брой партии и организации в окръга излизат с контра обръщения към гражданите.¹⁷²

¹⁶⁹ Антибългарски позиви лепят инородци от "Илинден", Труд, 5 дек.1992.

¹⁷⁰ „В Пиринска Македония няма място за антибългарска пропаганда“, Демокрация, 3 дек.1992, „Родоотстъпници все ще се намерят“, Подкрепа, 5 дек.1992, Биляна Владова, „Антибългарска пропаганда залива улиците на гр. Сандански“, Труд, 12 дек.1992.

¹⁷¹ ОМО "Илинден" разпространи нелегален позив за преброяването“ Струма днес, 4 дек. 1992, с.1. С призив към хората от Пиринския край да се самоопределят като македонци. Предстои разследване от МВР. В статия на Крум Михайлов (за съжаление няма име и брой на вестника, но е от декември 1992 г.) се казва, че Сухаров бил разлепвал призиви наслението да се декларира македонско. „Матералите са иззети и е съставен протокол, съобщава пресцентърът на РДВР в Благоевград. Възможно е да започне и следствие.“ Автора тълкува призива да се декларират македонци за да не се лее кръв тенденциозно, не в смисъл за да не се повтаря историята и чрез възпиране на национализма да се избегне опасността от война, а като заплаха към хората с българско самосъзнание, че ако не се пишат македонци ще бъдат убивани.

¹⁷² „Инородци от ОМО "Илинден" ни хулят в скопски официоз“, Труд 3 декември 1992 г.: „с обръщение към гражданите на Пиринска Македония излязоха всички политически сили и обществени организации. Поводът е засилената антибългарска дейност на ОМО, във връзка с преброяването.“

При всички подобни публикации основен мотив е да сеzakлейми „това явление“ като антидържавно и родоотстъпническо и да се призоват властите да вземат мерки за негово прекратяване. По време на самото преброяване са забелязани множество нарушения и манипулации: писане на хората българи без да ги питат, записване с молив, убеждаване на хората, че няма македонци или че не може да бъдат записани като такива, директно фалшифициране, като записвания казва „македонец“ а преброителя записва българин, преписване на картоните се цел „поправяне“ на неправилната македонска идентичност и подобни.¹⁷³

Появяват се множество съобщение по радиото алармиращи, че в някои села като Илинденци, Микрево и някои села в Петричко над 80 % от хората се пишели македонци а в градовете Сандански и Петрич процентът на записващите се като македонци по време на преброяването варира между 20 и 30 %. При всички подобни публикации основен мотив е да сеzakлейми това явление като антидържавно и родоотстъпническо и да се призоват властите да вземат мерки за негово прекратяване. Когато обаче доста по-късно официалните резултати излизат наяве, бройката на македонци е далеч под очакваното предвид споменатите съобщения в пресата. Вместо цифра

¹⁷³ Виж Увода на Доклад за преброяването на населението в България, 2011, <http://www.omoilindenpirin.org/documents/report.pdf>, с. 3 След години израснал в йерархията на ВМРО БНД активист, ще се хвали в Сандански как на това преброяване старите хора из пиринските села му казвали, че са македонци, а той ги е пишел българи (свидетелство на Васил Стойчев, 19 декември 2015 г.

от около 225 000, която би се очаквала предвид резултатите от последното свободно преброяване (1956) и съответния прираст, или поне около 50 000, каквито биха се очаквали предвид споменатите съобщения в медиите, официалният финален резултат е 10 803. Но дори и за този минимализиран резултат ще бъде обвинена организацията. Години по-късно при различни случаи хора от ДС ще признават, че ако не са били взети мерки, македонците на това преброяване са щели да бъдат десетки хиляди.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Преброяването е последния момент на единодействия. Всички следващи акции ще бъдат водени отделно. През 1993 г. ще се организират два събора на Рожен и двата забранени и предотвратени със сила от властите. Това бележи и края на ОМО „Илинден“.

Макар и съществувала за кратко тази организация изиграва важна роля в борбата на македонците в България за човешки и малцинствени права. Нейното значение е видимо и в това че е част от имената на най-големите организации съществуващи тук и до днес и че още не стихват споровете за нейното наследство. Успяла да организира македонците в България и да постави на международно ниво техните искания организацията не успява да се регистрира. Силния натиск от страна на държавата заедно с вътрешните противоречия довеждат до нейния край.